

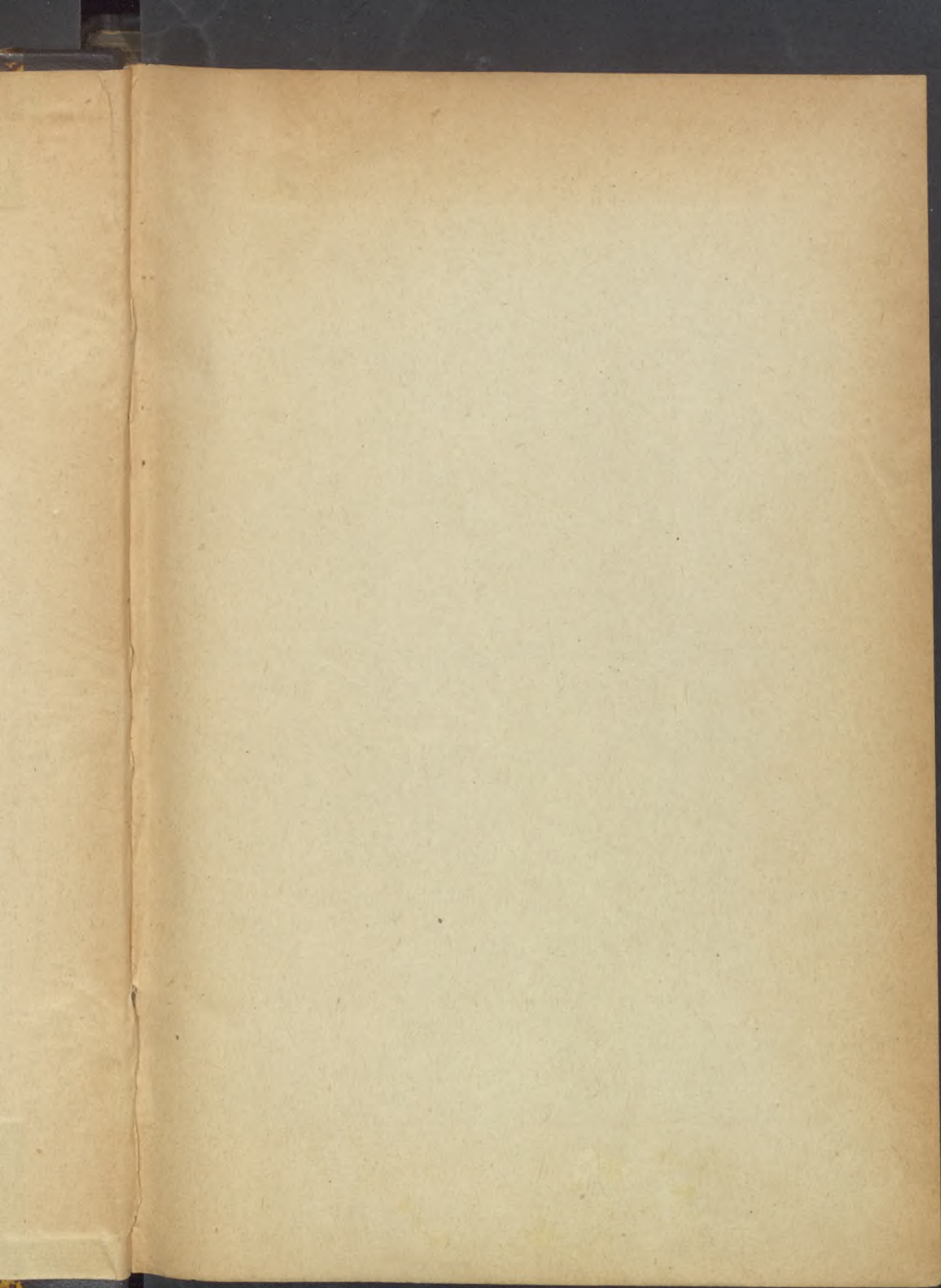
ERG

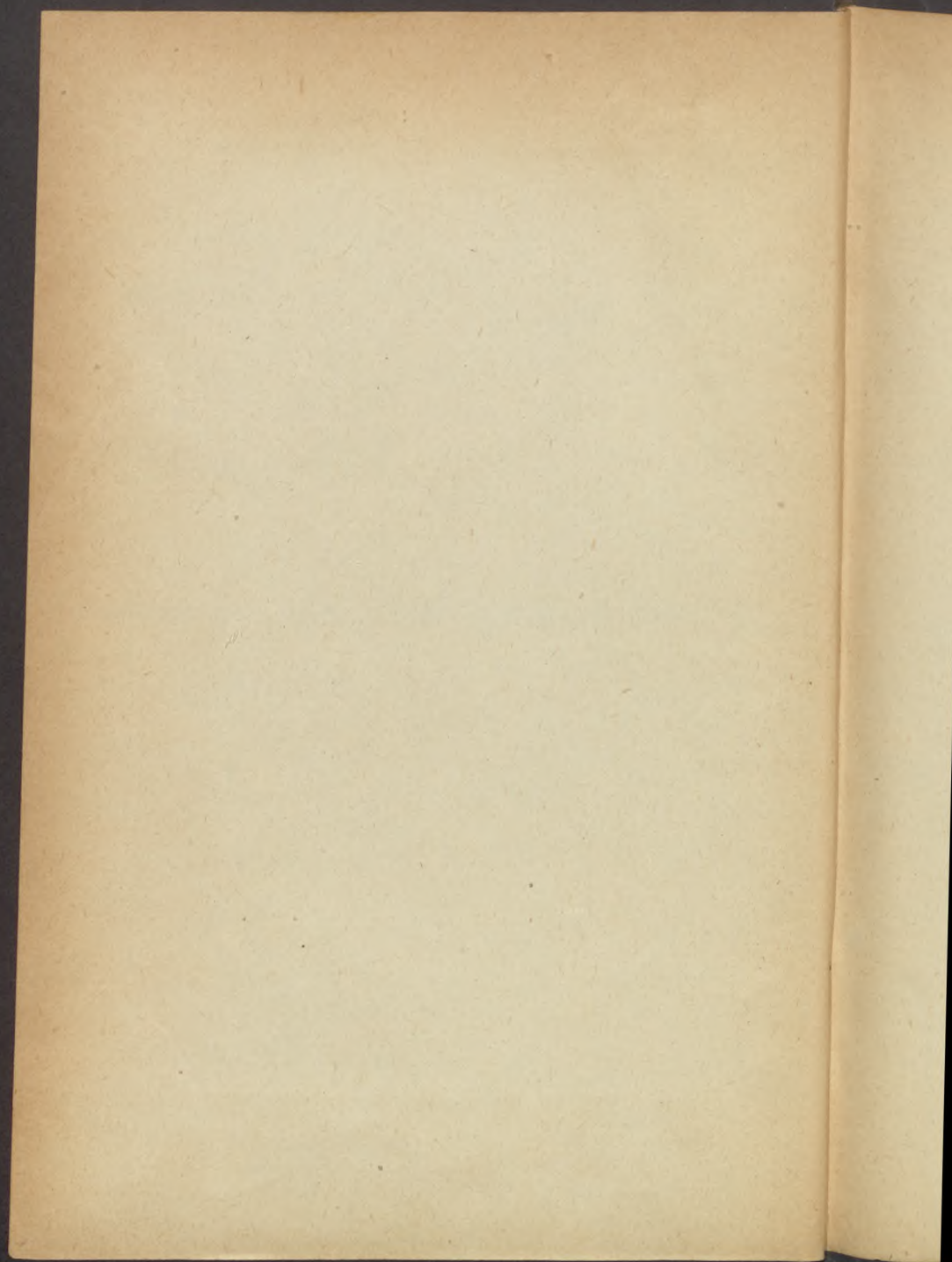
A

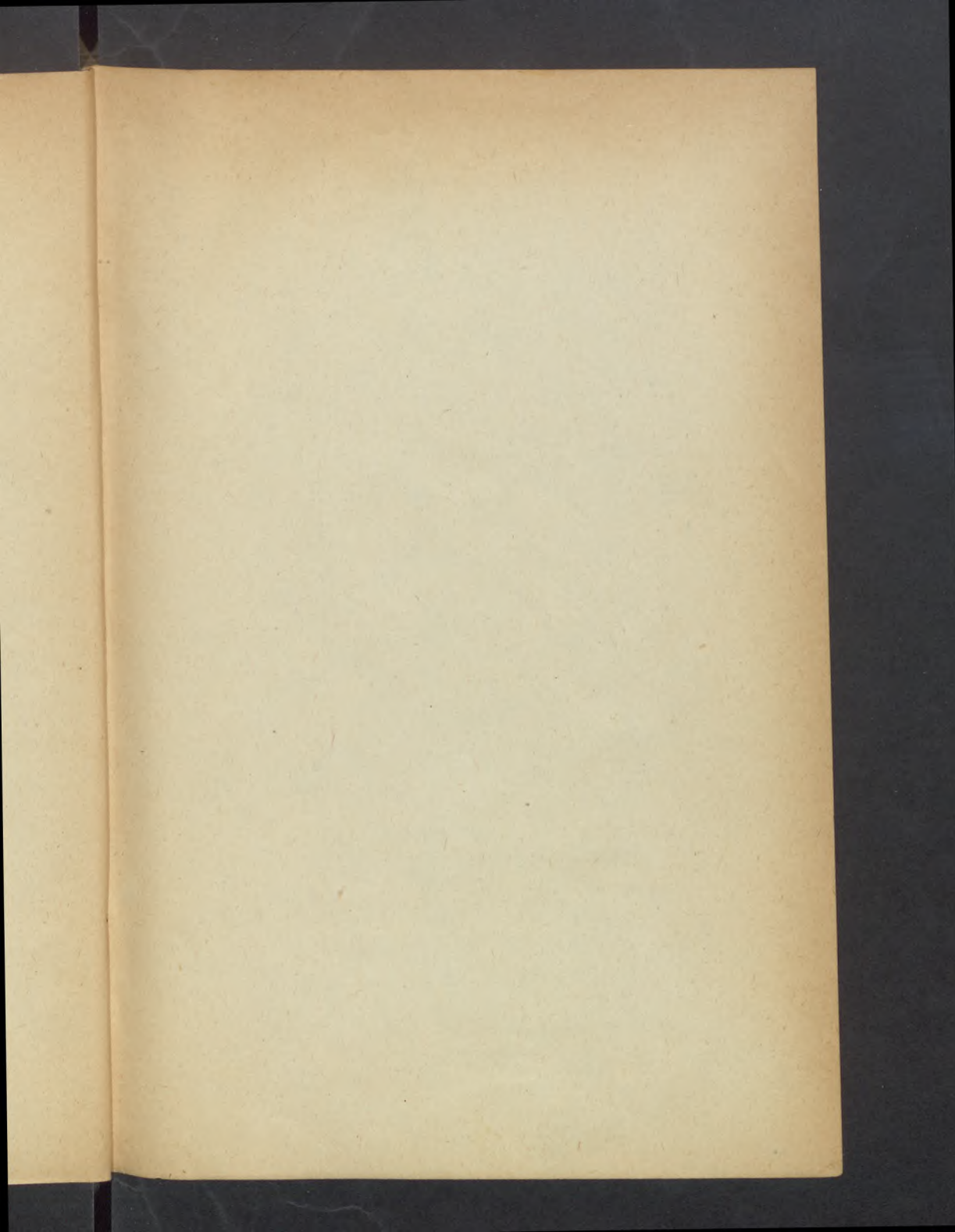
ABAN

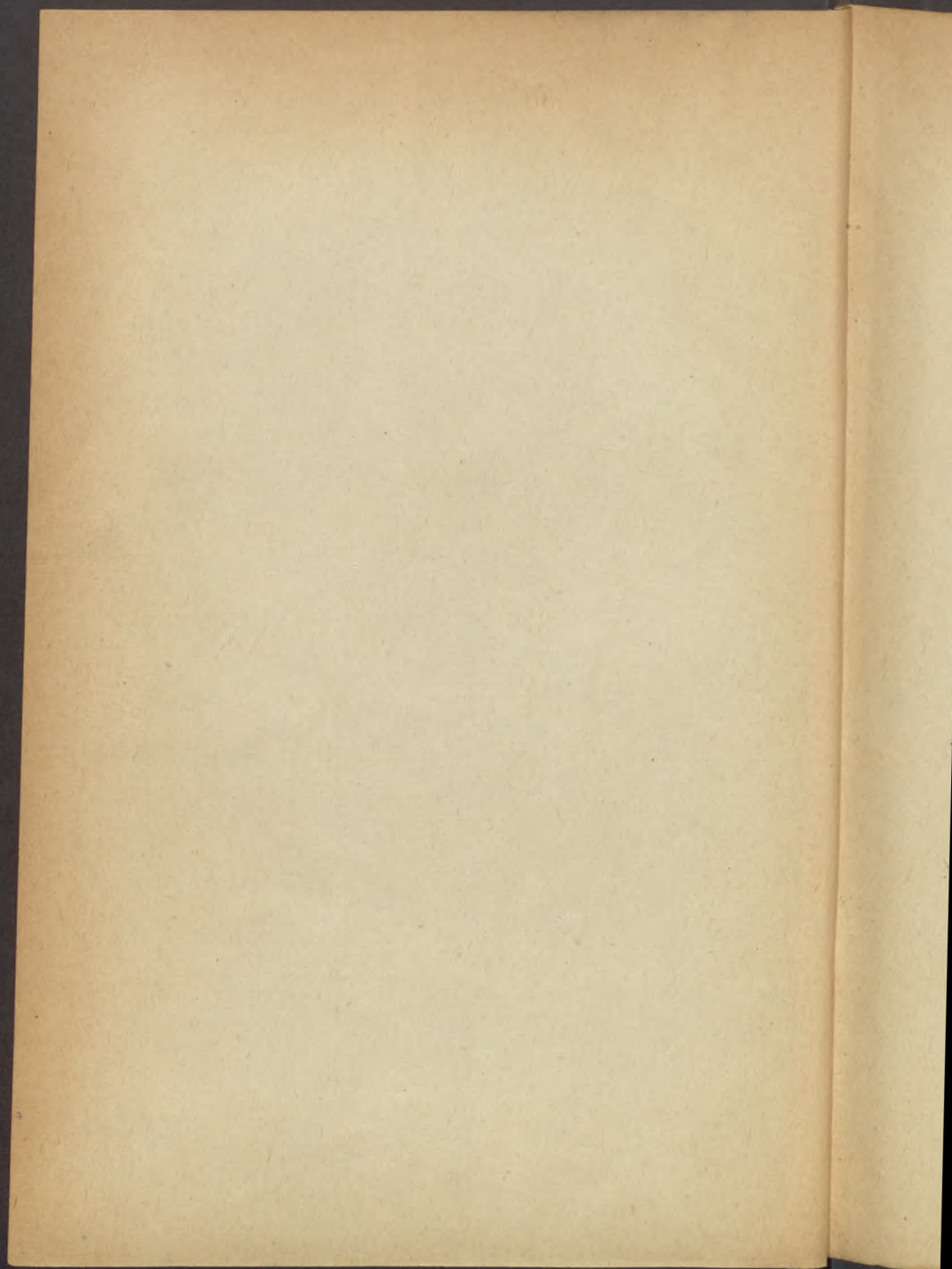
M.

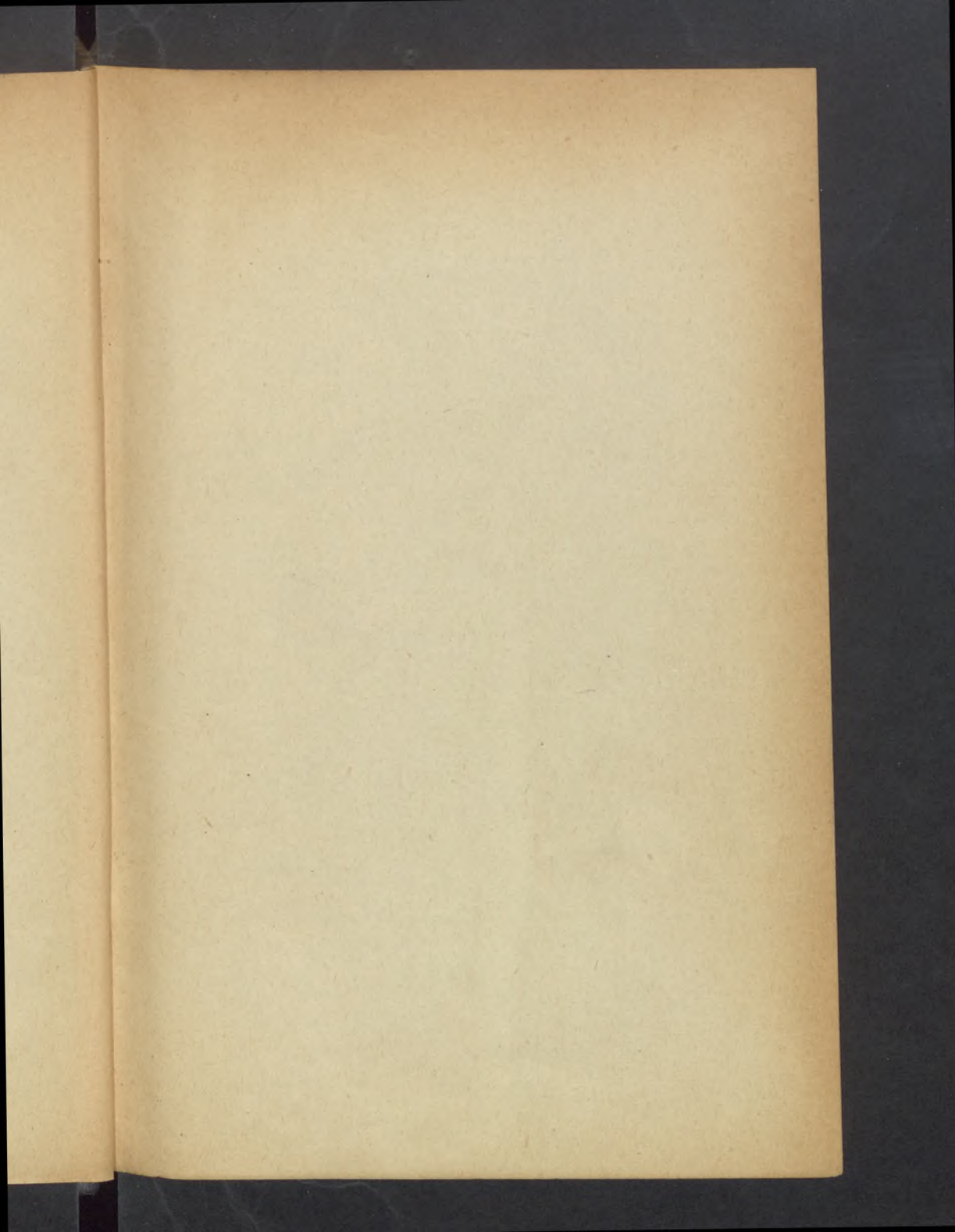
~~E. R.~~

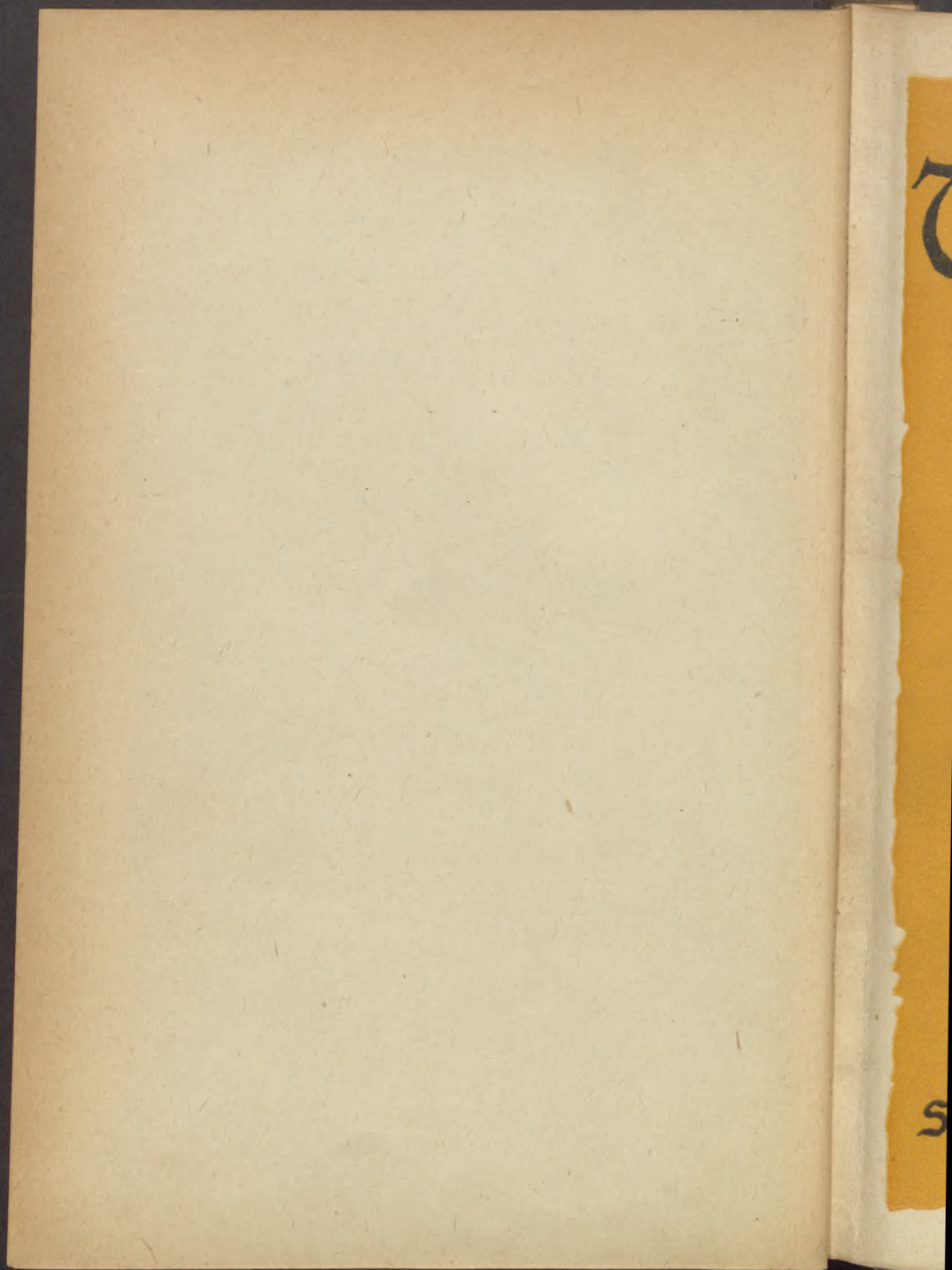

Tűz a pusztában

írta

HERCZEG FERENC

Singer és Wolffner kiadása-1917

MARGHY JENŐ

Tűz a pusztában

HERCZEG FERENC MUNKÁI

Regények, hosszabb elbeszélések:

	Füzve kor.
Tűz a pusztában	4.50
Az arany hegedű. 3. kiadás	4.80
A hét sváb. Regény. 2. kiadás... ..	4.—
Magdaléna két élete	2.50
Álomország... ..	4.—
A királyné futárja, Innocent s Mühlbeck rajzaival	4.—
A fehér páva. Kisvárosi történet	4.—
Szerelmesek	4.—
Lélekablás... ..	4.—
Honszerző	4.—
Andor és András, Márk Lajos rajzaival	3.20
Pogányok. Történelmi regény	5.—
Idegenek közt	2.80
Egy leány története	3.00
Szabolcs házassága	3.20
Simon Zsuzsa	3.60
Fenn és lenn	4.—

Gyurkovicsék:

A Gyurkovics-lányok 26. ezer	3.—
A Gyurkovics-fluk 4. kiadás	4.—
Gyurka és Sándor	3.—

Elbeszélések:

Napváros	4.—
Szelek szárnyán	3.50
Kaland... ..	4.—
Elbeszélések	3.20
Böske, Erzsi, Erzsébet... ..	3.50
Arianna	3.—
Az első fecske	3.—
Napnyugati mesék... ..	3.20
Mutamur	4.—
Mesék. Mühlbeck Károly rajzaival ... bekötve	8.—

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI BUDAPEST

Tűz a pusztában
írta
HERCZEG FERENC

Singer és Wolfner kiadása-1917

P. 6 Hung
830 20
47

A borítékot
Haranghy Jenő rajzolta

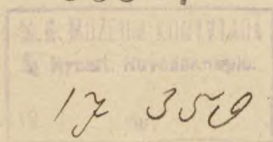

Minden jogot, a fordítás jogát is fenntartjuk.

Copyright by Singer & Wolfner, Budapest 1917.

88807

Budapesti Hírlap nyomdája. 15157

Az idei rózsák.

Az a kérdés, hogy nemesítsünk-e rózsát az idén?

Az öreg végigment a lejtős kerti úton, nedves rügygúmókkal teliszórt galyak alatt. Odaát, túl a völgyön, világító tavaszi felhő függött a sziklás hegyhát fölött. És a földön és a levegőben és mindenütt, az öreg ereiben is, ott lappangott már az ifjú tavasz.

A szél orvul megrohanta az öreget. Vidáman túlkölt és láthatatlan kopók csaholtak a nyomában. Nyilvánvaló volt, hogy az öreg úr sapkájára vadásztak... A roham azonban nem sikerült, az öreg két kézzel fogta a sapkáját és a szilaj had szégyenkezve meglapult és elinalt.

Ájtatos csend lett köröskörül. A verőfény oly édesen és jámboran sütött a völgybe, mintha magas templom-ablakokon szűrődnék keresztül.

Tehát az a kérdés, hogy nemesítsünk-e rózsát az idén?

*

Az öreg egyszerre úgy érezte, mintha elállna a

szíve verése... Eszébe jutott az. Eszébe jutott a valóság, amely olyan, mint a lidércnyomásos álom.

Észak felől vad és félelmetes hangzavart hoz a szél. Északon millió gonosz démon ostromolja, feszegeti, döngeti az ország kapuját. Hetek óta, hónapok óta, éjjel-nappal beláthatatlan hullámsorok vágatnak, tajtékosan támadnak, dörögve szétrobbannak, a dühös orkán pedig újabb és újabb hullámlégiókat korbácsol előre.

Millió ifjú férfi állja útját a veszedelemnek. Sápadt arcú ifjak, kart-kárba öltve, a titáni erőlködésben görnyedő tagokkal feszülnek neki az ellenséges támadásnak. Egy védőtöltés, viruló embertestekből építve.

Itt leroskad egy, ott halomra hullanak százan, üvegesedő szemmel, a véres verejtéktől gyöngyöző homlokkal. De ahol egy kidől, a helyébe szökken a testvére. És éjjel-nappal, hetek óta és hónapok óta a szenvedés és a fájdalom mérhetetlen felhője gomolyog a csillagok felé...

Az öreg ott áll a kertjében és mereven kitágult szemmel bámul a láthatár felé. Az ő fia is ott van a határon.

Fönn a hegytetőn harsogva zúgnak a levegőtenger kristályhullámai, mintha láthatatlan hajókat hömpölygetnének.

És az öreg elpirul a gondolattól, hogy ő rózsákra gondolt. Hát szabad az idén tavasznak lennie? Szabad virágnak nyílnia?

*

A szél valami ajtót tépett föl az öreg úr lelkében és valami régen dugdosott holmit sodort a lába elé.

Egy mesét... Talán még a székely dadájától hallotta?

Mese az öreg királyról, aki hét esztendeig ült a vára ablakában és nem evett és nem ivott és nem szólt senkihez egy szót sem, csak mindig napkelet felé nézett, az egyik szeme pedig nevetett, a másik szeme pedig sírt...

Senki sem tudta, senki sem merte kérdezni, hogy mi baja az öreg királynak, csak a legkisebbik királyfi sütötte ki.

Messzi napkeleten, hegyen-völgyön túl, van a selyemfűvű rét és ott áll a király kenyeres pajtásának sátra. Minden reggel kopjás vitézekkel telik meg a rét, azokat a kenyeres pajtás naplementéig mind levágja, azután fáradtan ledől a sátrában és reggelig pihen. Mire fölkel a nap, megint csak megtelt a rét ellenséggel és a kenyeres pajtás újra kezdi véres munkáját. És ez így folyik már hét esztendő óta.

Honnan veszi magát a sok ellenség? A legkisebbik királyfi utána jár a dolognak. A napkeleti pusztá közepén ül a szövőasszony, ő alkonyattól reggelig dolgozik a szövőszékén, de nem ruhát, hanem katonákat sző.

— Igen, — mormogja magában az öreg úr, — a keleti szövőasszony munkában van... És mink, akik itthon ülünk, valamennyien afféle sírva nevető vén királyok vagyunk, csak ülünk és bámészkodunk, az egyik szemünkkel a kenyeres pajtásunk szörnyű szenvedéseit siratjuk, a másikkal örvendezünk a dicsőségének... És az lesz a mi legkedvesebb királyfiunk, aki össze tudja törni a szövőasszony szövőszékét.

A szél megint megeredt. Ezúttal lobogó sörényű

lévegőparipán jött. Az öreg úr a füléig húzta a sapkáját.

Nem, az idén nem nemesítünk rózsát!

*

Az ifjú fenyőfák közül rigófüttyöt hozott a szél. Oly buzgón és hamisan füttyentett a madár, ahogyan az éves rigó szokott. Ha belesül valamelyik trillába, akkor elülről kezdi, kétszer-háromszor, míg valahogyan a végére nem ér. Mint valami makacs és szerelmes parasztyerek, aki furulyázni tanul.

— Ostoba madár! Mire való ez most? — morogja az öreg.

A rigó azonban tovább énekel. Olyan föltétlen meggyőződéssel és annyi fanatikus odaadással énekel, mint aki egészen biztos a maga dolgában. Megérzett rajta, hogy tízezer esztendő előtt ugyanilyen fenyőfán, ugyanilyen nagyfejű madár ült és ugyanezt a nótát énekelte.

Az öregnek egyszerre eszébe jutott valami.

Az ő fia, az ő katonafia gyerekkorában nagyon kedvelte a rigófüttyöt. Azt mondta egyszer: olyan hangja van a madárnak, mintha az ifjú fenyőcsemeték muzsikálnának.

Jól van, csak énekeljete, ti rigók, rakjatok fészket, neveljétek föl a fiaitokat. Rigónak lenni kell...

Az öreg megint a rózsáira gondolt és akkor eszébe jutott, hogy a fia titokban hányszor megdézsmálta a virágait. Leányoknak, szép asszonyoknak vitte, persze.

Az a kérdés, hogy nemesítsünk-e rózsát az idén?

A szél megint felüvöltött és az öregnek úgy tet-

szett, mintha odafönn, magasan a feje fölött, óriás selyemzászlókat csattogtatna. Ez a világ admirálisának zászlójelzése: „A természet elvárja, hogy mindenki a kötelességét teljesítse!”

Az ifjú kötelessége, hogy harcoljon. A rigóé, hogy énekeljen. Az öreg emberé pedig, hogy rózsát nemesítsen.

Tehát igenis, az idén is nemesítünk rózsát.

Tűz a pusztában.

Fiatal emberpár áll a potrohos köerkélyen és csendesen tekint ki a nyári éjszakába.

Az égbolt csillagos, de lenn a földön is hosszú csillagsor fénylik: fáklyás jobbágyok állanak a megyei úton, hogy a netán még elkéssetten érkező vendéghintók elé világítsanak.

A kastély ablakai mind tárva-nyitva vannak, az öreg ház ragyog, zeng és kacag az ünnepi jókedvtől. A kert felé ugyan csöndesség van, ott a kártyások ülnék együtt, a földszint azonban igen lármás, ott magyar urak isszák a hegy levét, közben hangos szóval szeretik a hazát és sokat emlegetik az ifju Mária Teréziát.

Fönn pedig, a nagy szálában, fuvolák és hegedűk szólanak édesen.

A sötét köerkélyen megszólal egy zengő férfihang:

— Annus kisasszony ...

— Kérem, ne szólítson Annusnak. Nem szeretem. Szólítson Ninonnak. Édesanyám francia nő volt és mindig Ninonnak nevezett.

— Mademoiselle Ninon, legszebb, isteni Ninon, az édesapja nagyon szeretheti önt ...

— Miért gondolja?

— Mert ilyen fényesen megüli Anna napját.

Annus-Ninon halkan kacag.

— Mit akar? Apa szeret mulatni. Nemcsak az én nevemnapja, de az aratás, a szüret és a disznótor is nagy ünnepe neki.

A leány hangja kissé elfullad.

— Az ön pomádéjának azonban remek illata van, lovag ... Szeretem ezt a szagot ... Honnan vette?

— Rohan herceg ajándéka, — mondja a lovag. Azután könnyedén hozzáteszi: — Távoli rokonom ...

A válluk véletlenül összeér a homályban és ez mindkettőjüknek igen jól esik.

Az ifju sóhajt és a csillagos eget nézi.

— Kissé értek asztrológiához és ha megengedi, holnap horoszkópiumot állítok önnek ... Mikor született ön, isteni Ninon?

— 1725 május elsején.

— Tehát tizenkilenc esztendő ...

— És ön?

— Óh én 1716-ban születtem ...

A hegedűsök odabenn a jeune pâtre-t játszák. Ez a Ninon kedves tánca.

— Jöjjön, lovag! — susogja édes izgalommal.

Kéz a kézben belibbennek a táncterembe. A csillárfénytől káprázik a szemük, de azért büszke mosollyal lejtenek végig a síma padozaton, mert tudják, hogy ők itt a legszebb pár.

A leány sötét szeméhez igen jól illik a puderes haja. Ajka szélén fekete kis szépségflastromot visel. A jobb kezével fölfogja és szélesre feszíti almazöld

krinolinos szoknyáját ... Tancosa a császári drago-nyosok hófehér uniformisát viseli. A nyakában piros szalagon rendjelcsillag függ. Bal kezét a csipőjére támasztva, délceg hódító módjára táncol.

Nem tudják levenni egymásról mosolygó tekinteteket, oly állhatatosan és önfeledten nézik egymást, hogy szédülés fogja el őket és édes forróság járja át minden tagjukat ...

— Ki ez az ember? — kérdi magában Ninon. — Tegnap délután érkezett, pompás angol utihintón, két lákájjal a bakon, a komornyikja előtte lovagolt. Tegnap délután süttött ki először Ninon napja ... A neve Chevalier Viard, katonatiszt ... Minden nyelven beszél, mindenütt megfordult már, mindenkit ismer, mindenkit, aki távol van ... A bécsi főhercegekről úgy beszél, mint testi-lelki jóbarátairól ... A jelenlevők közül azonban senki sem hallotta még hírét ...

Kalendor! — mondta valaki a hétszilvafásak közül. De azoknak kalendor mindenki, akivel még nem ittak együtt a vicispán disznótorán.

A kevély Petőházy Anna, a Dunántúl egyik leg-gazdagabb leánya, úgy fogadta Viard lovagot, mint valami gyermekkori ismerőst. Az ő édesanyja francia nő volt, egy elszegényedett katonatiszt leánya, Bécsben vette feleségül Petőházy, midőn maga is a császárt szolgálta.

Furcsa, de való, hogy Ninon, bár Bécsben született és ott is nevelkedett, mindig idegennek érezte magát a németek és a magyarok között. Kis leánykora óta valami édes honvágy emésztette a Bourbon-nok Franciaországa után, amelynél szebb s dicsőbb országot sohasem teremtett még az Uristen.

És midőn tegnap hajlongva eléje toppant Viard

lovag, aki saját állítása szerint egy tragikus végű párbaja miatt hagyta ott a francia király hadseregét és állott a királyné szolgálatába: Ninont boldog rémület fogta el, mert valósággá lett egy régi álma.

Ez az ifju tiszt maga volt Franciaország géniusza. A homlokán a gallok büszkesége ragyogott, a szemében francia elmésség szikrázott, az ajkán Páris édes nyelve zengett. A ruhájából francia levegő áradt és Ninon megmámorosodott tőle.

Sokáig táncoltak és a leány úgy érezte, hogy soha életében nem volt még olyan boldog, mint ebben az órában. És minden lélegzetvétele imádság volt: óh, bár tartson még sokáig! Mert ami ezután még jöhet, az csak rosszabb lehet.

Egyszerre elhalványodott és lehunyta a szemét. Nem akarta látni a szigorú, sárga arcot, amely most felbukkant a terem ajtajában. Nem tudta, hogy ki az, nem tudta, hogy mit akar, de érezte, hogy valami rettenetes dolog fog most történni.

A zene elhallgatott. Valaki megérintette Ninon karját. A pap volt.

— Kérem, hagyják abba a táncot. Nem lehet most mulatni. Menjen a szobájába, kisasszony. Petőházy úr önagysága igen rosszul van.

Ninon valami rettenetes keserűséget érzett az édesapja ellen. Most, éppen most! Miért evett annyit, miért ivott annyit? Ő, aki maga mértéktartó volt mint a madár, undorodott attól a tigris-dühtől, amellyel apjaura olykor nekiesett ételnek-italnak. Két évvel ezelőtt, karácsonykor, miután negyvennyolc óráig mindig töltötte magába a bort, könnyebb fajtájú gutaütés érte és akkor még azt kérdezte: Vajjon mért bocsájtá rám az Úr ezen csapást?

A vendégek időközben sietve kiözönlöttek a szálából és Ninon vitette magát az árral, tehetetlenül, mint az alvajáró. A lépcsőházból benyitott az asszonyházba és ekkor egyedül találta magát a boltíves nagy folyosó homályában.

Egy ablakfülkében megállott és gondolkozni próbált. Ha meghal az édesapja, akkor rá marad az egész óriási Petőházy-vagyon, hiszen ő egyetlen gyermek... Viard elmés szép feje bukkant föl előtte és édes forróságot érzett a szívében...

Úgy sejtette, hogy ezek bűnös gondolatok és összekulcsolta két kezét, hogy ő most imádkozni fog szegény jó édesapjáért... De ekkor halkan osonó lépéseket hallott és ő ott állott mellette, ő, akivel teli volt a feje és a szíve... Viard...

Mi volt ez? Ninon ott pihent a dragonyos karjai között és a nyakához szorította forró arcát... Nem, ő nem volt könnyelmű, nem volt leketlen, ő csak kétségbeesetten vágyódott az élet és a boldogság után.

— Ninon, mi lesz most már? — kérdezte halkan Viard.

A leány vállat vont, arcát valami bájos mosoly világította meg. Hogy mi lesz? Bánom is én, akármi lesz! Az lesz, amit te akarsz!

A folyosó végében halk sarkantyúpengést hallottak és Ninon kiragadta magát szerelmese karjaiból és beosont a szobájába.

Nem akart aludni, nem is tudott volna: Peignoirt vett magára és nyugtalan léptekkel ödöngött föl-alá. Olykor meg-megállott, kezébe vett egy könyvet vagy egy kézimunkát, hogy másfelé irányítsa a gondolatait. Mert a gondolatai igen különösek voltak.

Az udvarról patkócsattogás, kocsidübörgés hal-

latszott föl: a megriadt vendégsereg sietve engedte át helyét annak a félelmetes, királyi vendégnek, aki Petőházy Miklós hajlékába érkezett.

Már hajnalodott, midőn Ninonnak eszébe jutott, hogy édesapja után kellene néznie. Különösnek találta, hogy ez nem jutott már eszébe előbb is és sietve lement a földszintre.

A sárga szobában egy csontos nagy asszonyságot talált, aki a pappal beszélgetett. Azt mondta éppen:

— A felcser már megkészt az érvágással. Ha előbb hívták volna, talán segíthetett volna.

Petőházy-Hahnenkamp grófné volt, a család távoli rokona. Ninon sohasem szerette a grófnét, aki olyan hideg, kemény és száraz volt, mint a besózott hal. Szegény Petőházy is mindig utálta és most ime mégis eljött és úgy tett-vett és parancsolgatott a beteg ágya körül, mintha ő volna a ház asszonya.

A grófné azt mondta Ninonnak, hogy menjen reggelizni, itt nincs rá semmi szükség.

— De hátha édesapám látni akar? — kérdezte a leány hamis érzelmességgel.

A grófné legyintett a csontos nagy kezével.

— Nem akar az már senkit sem látni.

A szomszéd szobából rettenetes, egyhanguan fűrészelő hörgés hallatszott be... Ninon sejteni kezdte, hogy ez a halál szava és iszonyodva szaladt vissza a szobájába.

Egy órával később bekopogtatott hozzá öreg Erzsi, a kastély kulcsárnője és azt mondta, a grófné várja a sárga szobában.

— Mi van édesapámmal? — kérdezte a leány.

Az asszonyság szomorúan bölintott a fejével és

Ninon megértette, hogy Petőházy meghalt. És ekkor sirva fakadt.

Ő és a pirosképű, szálas öreg úr, akit édesapjának nevezett, mindig nagyon idegenek voltak egymáshoz, de Petőházy gavallér ember volt, és ha nem is vette komolyan Ninont, merő jószívúségből mégis jól bánt vele és több pénzt adott neki, mint amennyit el tudott költeni.

Petőházy-Hahnenkamp grófné a pap és az udvarbíró társaságában várta Ninont. A grófné a hideg nagy halszemét rászegezte a leányra és nyugodtan mondta:

— Azért hívattam a leányasszonyt, mert tudnom kell, meddig akar még a kastélyban maradni.

Ninon csodálkozva kapta fel a fejét.

— Én — ? Mindig itt akarok maradni — hiszen ez az én kastélyom!

Fanyar kis mosoly vonaglott a grófné szája szögletében.

— A leányasszony tévedésben van a helyzetét illetőleg. De majd az udvarbíró úr fel fogja világosítani.

Az udvarbíró kissé ösztökélni kellett, míg megszólalt.

— A dolog úgy van, kérem, hogy a megboldogult nagyságos úr ugyan gyermekeként nevelte a kisasszonyt, de hogy valóban a leánya volna, arra nézve nincs semmi bizonyíték... Mert a kisasszony édesanyja sohasem volt Petőházy uram törvényes hitvese, bár tagadhatatlan, hogy együtt élt vele és használta a Petőházy nevet... A mi megboldogult urunk ifjú katonatiszt korában ismerkedett meg Bécs városában Gilbert Ninon kisasszonnyal és — mint mondani

szokás — concubinatust kezdett vele... Valószínű, hogy később törvényesíteni óhajtotta ezt a frigyet, de a nagyságos úr szerette a dolgait halogatni és így az esküvőből nem lett semmi... Később hazajött Magyarországra, itt mindenkinek hitveseként mutatta be Gilbert kisasszonyt és ekkor talán már restelte is az utólagos esküvővel járó botrányt... Gilbert kisasszony korai halála azután tárgytalanná tette a kérdést... Arra vonatkozólag is vannak némi adataink, hogy a nagyságos úr halála esetére gondoskodni akart a leányasszonyról, akit gyermekeként tartott, de mint mondtam: Petőházy uram szerette a dolgait halogatni és így valóban végrendelkezés nélkül halt meg. Most már az egész vagyon jog szerint a nagyságos és méltóságos Petőházy-Hahnenkamp-ágra száll és a leányasszonynak nincs semmiféle törvényes igénye.

Ninon nagy szemekkel nézte hol az ékesbeszédű udvarbírót, hol a hallgatag grófnét, aztán egyszerre elmosolyodott. Eh, ez valami rossz tréfa, vagy furcsa álom — ostobaság, egy szót sem hisz el mindebből...

A grófné vette át a szót.

— A leányasszony mosolyog? Örülök, hogy ilyen könnyen beletörődik a sorsába. Megérthette udvarbíró uram előadásából, hogy semmiféle igénye nincs a Petőházy-vagyonnal szemben. Én azonban merő irgalomból mégis kétezer tallérnyi hozományt adok a leányasszonynak, az ajándékot attól a föltételtől teszem függővé, hogy egy tisztességes, nekem tetsző ember felesége legyen. Most elmehet.

Ninon visszament a szobájába. Az asszonyház folyosóján egy hosszú fehér alakot pillantott meg és ekkor széttárt karokkal szaladt feléje, a megdermedt

vére pedig tüzesen és édesen megpezsduilt ereiben... Viard, Viard, Viard—!

A dragonyos fakó arccal állott előtte. Tegnap óta tíz esztendő óta öregedett.

— Mindent tudok, Ninon! — mondta.

— És —?!

— Hallgasson meg... Az élő Istenre esküszöm, maga az első nő, akit életemben szerettem... Száznak hazudtam már szerelmet, de magának, Ninon, nem hazudtam... Magának most sem tudok hazudni... Ninon, az én nevem nem Viard, én nem vagyok nemeseMBER, katonatiszt sem voltam soha... Az én nevem Dupré, komédiás voltam a bécsi trupnál, de megszöktem a hitelezőim elől és mostanában különféle ügyeskedésekből élek...

Hogy mit mondott még, arra a leány sohasem tudott többé visszaemlékezni. Mire megint rendbe szedte a gondolatait, már a szobájában volt.

Az ablaka alatt kocsidüörgést hallott és midőn kinézett, meglátta Viard lovag gyönyörű angol hintóját, amely éppen akkor fordult a bécsi útra.

A Viard komornyikja és egyik lakája a főülésen ültek, míg maga Viard és a másik lakáj a kis ülést foglalták el. A három libériás legény kiabálva beszélt, mind a hárman láthatólag Viardot szidták, aki lehajtott fővel, némán hallgatta őket.

Az út pora aztán elnyelte az egész furesa equipaget.

— — — — —

— Annus, hol vagy már megint?

A hang, amely találomra belesüvöltött a házba, éles és kíméletlen volt, mint a köszörült kés. Ninon, aki

után a hang döfködött, gyáván meglapult az elsötétített szobában, gitárjával a kezében.

Az ablaktáblák közt egy ujjnyi rés maradt, ott bevágódott az augusztusi napfény, izzóan ragyogva, mint valami megdermedt villám.

— Annus, hol vagy már?

A hang most még ellenségesebben, keményebben és fenyegetőbben csengett. De Ninon csak nem mozdult. Az arany álmképek, amelyekbe úgy beburkolózott, mint valami hímes királyi palástba, lefoszlottak róla, ő meztelenül és szégyenkezve állott, de a valóság köntösét nem tudta még magára venni.

A valóság! A valóság: Tisza-Földvár. Egy sereg alacsony, lapos, mocskos kis ház, amely rendetlenül heverészget a megyei út szélén, mint a delelő malackonda.

Az alvég düledező kerítése alatt sovány bordákkal, zavaros szemmel, lomhán és alattomosan kullog a Tisza folyó. A szakadozott partján kátrányszagú dereglyék korhadnak... Köröskörül, napi járóföldre, tarlók, homokbuckák, szíkes kopolyák...

Ami kis szín volt a tájon, azt elégette és kiszívta az augusztusi nap. Az egész tájkép olyan színtelen és formátlan, mintha a Teremtő itt fáradtan és kedvét veszelve abbahagyta volna munkáját és halomra dobálta volna a feles nyersanyagot.

Annus-Ninon két esztendő óta élt már itt, mint Dorogi Gáspár, tiszaföldvári hajósgazda, hitestársa.

Petőházy-Hahnenkamp grófné akarta ezt a házasságot és önagysága végül mindig elérte azt, aminek utána vetette magát. Egypár heti szívós munkájába került csak a grófnénak, hogy megpuhítsa Annust. Apró, finom tűszúrásokkal terelgette; állan-

dóan éreztette vele, hogy kegyelemkenyéren él, hogy a terhére van; — a bekerített és megvadult leányzó végül is ész nélkül menekült Petőházáról, arra felé, ahol rést látott: egyetlen kérének, a földvári Dorogi uramnak házába.

Az öreg Doroginé valamikor kulcsárné volt a Hahnenkamp-kastélyban és a grófné meg volt róla győződve, hogy Annus jó helyre került. Mert Dorogiék istenfélő, tisztos és vagyonos polgáremberek.

Ninonból tehát Annus lett. Nem púderezte többet a haját, dehogy is tapasztott volna szépségflastromot a szája szélére, a csipkés és selymes bécsi ruháin túl kellett adnia. Keményen hátratapasztotta a haját és az alföldi asszonyok sötét, sima rokolyájában járt.

Öreg Dorogiék a munka fanatikusai voltak, az úri tunyaságot, a művészi álmodozást az isteni világrend ellen elkövetett merényletnek tekintették és Annus könyvei és gitárja zár alá kerültek, neki magának hajnaltól alkonyatig a konyhában, a kamrában volt a helye.

Az öreg Doroginé, Annus anyósa, béna volt a lábára és egész nap a pitvaron ült, nagy karosszékében. De ha nem is tudott járni, mégis keményen uralkodott a házán, az ő süvöltő hangja, amelytől Annus úgy rettegett, mint a juh az oroszlán szavától, sötét hajnalon fölriasztotta a fiatal asszonyt, munkára sarkantyúzta, és késő estig végigüldözte a házon és az udvaron.

Öreg Dorogi uram már nem számított; száraz, szomorú civis volt, az istenes, vén emberek fajtájából való, a processziókon énekelt és a világért sem maradt volna el a vecsernyéről.

Dorogi Gáspárt, Annus urát, a *szép Doroginak* nevezték a földváriak. Valóban olyan erőtel-

jes, férfias, barna-piros arca volt, mint egy régi kurucvitéznek és olyan komor, tüzes szeme, mint a magyar bikának. Egyébként ünnepélyes, kevésbeszédű férfiú volt, egyenesen tartotta magát, mint a gyertya, ezüstgombot viselt a dolmányán és mindig olyan szűk magyar nadrágban járt, hogy ültében nem tudta behajtani a térdét.

Egypár hétig azt hitte Annus, hogy idővel megszerethetné az urát. De amint a magára hagyott asszony reménykedő epedésével kezdett volna hozzásimulni, megrettenve vette észre, hogy Gáspár egy szomorú tökfilkó. Egy héj, amelynek sohasem volt magja. Egy test, amely nem gondolkozik, nem érez, csak korlátolt következetességgel jár azon az úton, amelyet az öregapja és az apja taposott ki előtte.

Mínél tovább volt Annus a földvári házban, annál idegenebbnek és árvábbnak érezte magát ott.

Dorogiék ösztönszerűen megérezték, hogy a fiatal asszony néma alázatossága alatt az ő nagy megvetése lappang és ellenségesen kezdtek vele bánni. Az öregasszony reggeltől estig szapulta és regulázta, a vén ember a térítési kísérleteivel untatta, Gáspár pedig nem is titkolta többé, hogy világgraszoló ostobaságot követett el, midőn egy derék, tenyeres-talpas polgárleány helyett efféle cikornyás dámát hozott a házába.

A szegény Ninon úgy vergődött kietlen környezetében, mint a partra vetett halacska. Kapkodott, csapkodott és reményét veszelve érezte, mint kopik, fakul és halódik a nagy szárazságban az ő egykor fényes és eleven lelke.

Kriptaéletet élt és a rettenetes az volt, hogy halott létére mégis gondolkoznia kellett. Olykor néhány

percre megugrott a Dorogiék családi sírboltjából és valami fantasztikus kísértet-életet élt. Bezárkózott a szobába, elbújt a pajtába, a kert végébe, hogy magára legyen, egyedül a régi Ninonnal. A gitárját visszalopta az ura ládájából és most halkan, egész halkan, hogy azok odakünn meg ne hallják, végigfuttatta a húrokon ügyetlenné vált és eldurvult ujjait.

Valami kecsesen ünnepélyes versaillesi dalt pengetett és a francia vére kigyulladt, pezsegni és fényleni kezdett. Honvágyat érzett, emésztő honvágyat egy színes, derűs, előkelő világ után, amelyet sohasem látott még, és amely mégis lelkének igazi hazája volt.

Olykor Viardra is gondolt. Viardra, a kalandorra, az ágról szakadt komédiásra, akinek mégis több lelke volt, mint ezeknek a tisztos, dolgos és istenfélő földváriaknak együttvéve.

De aztán egyszerre felsüvöltött, köfalon és tölgyfaajtókon keresztül dőött a rettenetes vénaszszony hangja:

— Annus, hol vagy már megint?

Az álom végét ért, Annus visszament, szaladt az életbe. A konyhába, a kamrákba.

Dorogiék, akik nagyra voltak a takarékoságukkal és a polgári egyszerűségükkel, valami undorító kultuszt csináltak az evésből-ivásból. A gyomruk volt a legfontosabb szervük. A konyhában nagy gyári üzem volt berendezve, egész csapat vászonceléd gyűjtötte és dolgozta a készleteket, állatokat öltek, húst füstöltek, hurkákat töltöttek, zöldséget szárítottak, a köcsögök és palackok hosszú sorát rakták teli télire való főzelékkel, lekvárral, Isten tudná micsodával. S mindezt komoly, szinte már lelkes odaadással végezték, egy

ősi ritus megszabott fogásai, évszázadok óta kipróbált törvények szerint.

— — — — —
Annus fakó és egyhangú életében egyszerre valami komor tűz csillant meg. Marosiné!

Marosiné javasasszony hírében állott és az öreg Doroginé elhivatta, hátha orvosságot tudna a fájós lábára.

Az asszony vállalta, hogy hat hét alatt meggyógyítja a beteget, — meggyógyítja úgy, hogy eljáratja megint a lapockás táncot — de két oldal szalonnát és egy vég vásznat kért előre. Doroginé sokalta, ezen aztán összevesztek, a beteg asszony égetni való boszorkánynak szidta Marosinét és kizavarta a házból.

A kapuban Marosiné összetalálkozott Annussal.

— Ifjasszony, adjon egy darabka vajat! — szólította meg.

Annus azonban csak a fejét rázta, ő semmit sem mert elajándékozni, ebben a házban semmi sem volt az övé.

— Meg fogod bálni! — mondta a javasasszony és azzal odébb állott.

Marosiné egy magányos vityillóban lakott a Tisza partján. Beteg embereket és állatokat gyógyított és voltak, akik csudákat beszéltek a tudományáról.

Ötven esztendő, jókarban lévő özvegyasszony volt. Nyáron mezítláb járt, egyébként azonban mindig tisztos fekete ruhát viselt. Okos, szűrös szeme és erős álla volt, a szája rendszerint gúnyos mosolyra állott. Az arcán meglátszott az ötven esztendeje, de a teste csodálatosképpen üde és szép volt, mint egy húszesztendő fiatal leányé.

Marosiné egypár esztendővel ezelőtt keveredett boszorkány hírébe, egy tisztos és vagyonos ember, Csontos-Tóth uram vádjai alapján.

Csontos-Tóth egyszer éppen a szénáját hordta be, mikor Marosiné, aki gyógyító füvek után járt a réteken, arra jött és egy kis szalonnát kért tőle.

— Hordd el magad, rossz boszorkány! — kiáltott rá a gazda.

— Meg fogja kend banni! — válaszolt Marosiné.

Öt perccel később már rettenetes szélvész kerekedett, amely fölborította a Tóth uram szekerét és széthordta a szénáját. Mivel az eset forró, napsütéses időben történt, világos volt, hogy a szélvészt Marosiné nyergelte meg.

Csontos-Tóth bele is vágta fejszójét a szélbe és megesküdtött rá, — pedig szavahihető férfiú volt — hogy a fejsze élén vérnyomokat látott. Marosiné pedig két hétig elköltözött lábbal sántított a tiszaparti réteken.

Ettől a naptól fogva nagy ellenségeskedés támadt Csontos-Tóthék és Marosiné között.

A Tóth-fiú, egy tizenöt esztendőös gyerkőc, éjnek idején felriadt álmából és ijedten hörögte:

— Apámuram, Marosiné ül a mellemen!

Tóth uram mécsest gyújtott, de nem látott semmit. A Miklós fiú azonban még akkor is látta Marosinét — ott van, ott, a kemence mögött, most felhoppan az almáriom tetejére! Csontos-Tóth felkapta a fejszójét és dühösen vagdalta a levegőt, míg végül a boszorkány, a fiú szeme láttára, kihúzódott a kulcslyukon.

Marosiné máskor is eljött még a Tóthék házába

— a kutyák ilyenkor rémesen ugattak — a fiú pedig elbetegesedett és fogyni kezdett, mint a holdvilág.

Késő ősszel Tóth uram künn járt a beteg fiával a kukoricaföldön. Miklós egyszerre megragadta apja kezét.

— Nézze, édesapám, Marosiné ott táncol a keresztúton egy feketedolmányos emberrel!

Csontos-Tóth ugyan nem látta a táncosokat, de tisztán látta az úton a port, amit azok felrúgtak. Bátor ember volt és a fia útmutatása szerint üldözőbe vette a boszorkányt.

A feketedolmányos idegen hirtelen eltűnt a fiú szeme elől, Marosiné meg beugrott a pap dinnyeföldjén lévő üres csőszkunyhóba.

— Benn van, benn van! — kiáltotta a fiú.

— Most már nem szabadulsz, gaz boszorka! — mondta Csontos-Tóth uram és azonnal tüzet csiholt és felgyújtotta a szalmavityillót.

A csőszkunyhó ropogva égett és ekkor igen csodálatos dolog adta elő magát. A fiú megfogta édesapja karját és azt mondta:

— Oda nézzen, kend!

A mint Csontos-Tóth uram az út felé néz, hát kit látnak szemei? Magát Marosinét, aki egy kis batyúval a hóna alatt, épen és egészségesen jött a város felől. Még nevetett is és gúnyosan ráköszöntötte Tóth uramra a Dicsértesséket. Azt mondta:

— Nagy tüzet gyújtott Tóth uram, de nincs még ideje a malacpörkölésnek!

És ment tovább Szemes felé, ahol a leánya van férjnél.

A gazda most már nem hagyta annyiban a Maro-

siné szörnyűségeit, hanem elment a városházára, hogy kriminális eljárást követeljen a *malefika* ellen.

Ott azonban ugyancsak megjárta. A hivatalban ama Vig Dávid nevű ifjú ember fogadta, akit csak nemrégiben választottak meg harmadik városbírónak.

A tekintetes úr a nagyszombati jezsuitáknál tanult, megjárta Bécs városát is és sok dologban más-
képpen gondolkozott, mint a földvári emberek. A tekintetes úr ilyenformán ripakodott rá Csontos-Tóth uramra:

— Nem szégyenli kend magát, hogy tisztos telkesgazda léteire ilyen hiábavalóságokat fecseg? Kártévő boszorkányok nincsenek, az ilyenekben csak ostoba és babonás emberek hisznek, ezt megmondta már Könyves Kálmán királyunk, sok száz esztendővel ezelőtt.

Csontos-Tóth uram elképedt. Hiszen ez a Vig Dávid istentagadó! Mert aki nem hisz a gonoszban, annak nem lehet hite a legfőbb Jóban sem.

Az ilyen tekintélyes ember azonban nem hagyja a maga jussát, még ha nem is nemesember. Csontos-Tóth uram a kerges nagy tenyerével akkorát csapott a zöld asztalra, hogy a feszület ijedten ugrott egyet.

— Hát a királyi törvény, amelyik megparancsolja a malefikák megégetését, az semmi a tekintetes úrnak?

Vig Dávid ekkor valami még furcsábbat mondott.

— A törvényt emberek szerezték, egy tudatlan kor babonás törvényhozói, azért elavult és rossz a törvény. Én pediglen a holt betű kedvéért nem gyalázom meg az én eleven lelkiösmeretemet. Megmondtam és most hordja el magát!

Csontos-Tóth tudatában volt az ő igazságának és mivel egyébként olyan szívós ember volt, mint a bo-

rotva
nasz
Az
vette
tette
A
a sar
volt
fogja
ifjú
nyért
Maro
hagyj
tűzre
M
csait,
M
ki az
fészek
ladtak
Maros
az ego
kötő v
parány
a gyer
A
vája,
semmi
csak
gette:
A
rosiné

rotvaszíjj, nem adta be a derekát, hanem elment panaszsra Vásárhelyi uramhoz, a város első bírójához. Az deresfejű, higgadt úri ember volt, komolyan vette a törvényt és boszorkányos dolgokban nem értette a tréfát.

Azonban Vásárhelyi uram ezúttal nem állott úgy a sarkára, mint várni lehetett volna. Neki ugyanis az volt a titkos terve, hogy Boriska leányát feleségül fogja adni Vig Dávidhoz és bár nem tudta helyeselni ifjú kollegájának újmódis nézetét, mégsem vitte kenyértörésre a dolgot, hanem csak maga elé idézte Marosinét, és miután keményen ráparancsolt, hogy hagyjon fel a gyanus praktikáival, ha csak nem akar tűzre kerülni, bántatlanul szabadon bocsájtotta megint.

Marosiné kutyába se vette a tekintetes úr jótanácsait, hanem tovább garázdálkodott a városban.

Másnap a kis Csontos-Tóth Miklós azzal rohant ki az utcára, hogy Marosiné ott ül náluk a fecskefészekben. Három gyerek játszott künn, azok beszladtak Tóthékhoz csudát látni. Kettő közülök látta Marosinét. A boszorkány valóban ott ült a fészekben, az egész asszony alig volt egy arasznyi. Fekete főkötő volt a diónyi fején, fekete szoknyát viselt és a parányi meztelen lábát kilógatta a fészekből. Lepökött a gyerekekre és csúnyákat mondott az édesanyjukra.

A harmadik gyerek, egy német katonatiszt árvája, egy nagyétű, tunya kis vasgyúró, nem látott semmit. Hiába mondták neki, hiába mutogatták, ő csak meresztette kék nagy szemét és egyre ismételte:

— Hol van Marosiné? Én nem látok semmit!

A városban ezek után megint sok szó esett Marosinéről. Nappal a piacon azt mondták róla, hogy

égetni való, esthajnalon azonban a nyavalyás emberek és a szerelmes vászoncselédek egész gyalogösvényt tiportak ki a tiszaparti kunyhó előtt.

Az özvegyasszony akkoriban talpig fekete selyemben járt és ezüst kapcsokat varrott a pruszlikjára, akár egy tekintetes asszony. És mintha csak kérkedni akart volna a gonosz hírével, csombrika-füvet és kutya-tejet ültetett a háza elé és egy gyanús hollómadárral a vállán járkált a füzesben.

A madár beszélni tudott, mindig ugyanegy átkozott nevet huhogván: *Berzebum*, ami a református tiszteletes úr szerint a pokolbeli fősatán neve.

— — — — —
A szép Dorogi a nyár végén nagy útra ment a Boldogasszony nevű hajójával. Szegeden megrakódott hajókötelekkel és leusztatott Galacig, ahol ilyenkor mindig idegen hadihajók várják a híres szegedi vitorlaköteleket. Ezeket a köteleket, amelyekért arannyal fizet az ánglius, nagy gonddal verik a szegediek és a különbség kedvéért mindegyikbe egy-egy piros fonalat fonnak bele.

Úgy mondják, hogy a hajóút a Kazánszoroson és a Vaskapun keresztül igen kalandos volna és Dorogi Gáspár nagyra volt vele, hogy már többször is megjárta a Boldogasszonnyal.

Ninon akkoriban betegeskedni kezdett, bár ugyan nem az ura utáni vágy emésztette. Halálra fáradtan kelt ki hajnalban ágyából, napközben bágyadtan ténfergett a házban, olykor szédülés fogta el, olykor meg úgy érezte, mintha tüzes nagy golyó akarna kiemelkedni a torkán.

Jáger uram, a tudós borbély azt mondta, hogy a vastag őszi levegő megrontotta az ifjasszony véré-

és eg
jött
N
nem a
a bosz
A
napon
asszon
e' meg
sűrű v
E
ifjassz
vele eg
és a M
M
belőle,
tetét..
M
karokk
százzr
rült szé
maradt
le áldoz
Ni
tani, cs
gyors
homloka
Kés
aléltsága
rából.
Az
kalandjá

és egypárszor eret vágott rajta, de ettől ugyan nem jött meg az ereje.

Ninon most már igen bánta, hogy annak idején nem adott vaját Marosinének, mert úgy sejtette, hogy a boszorkány megigézte.

A sejtelme egy nap bizonyossággá lett. Azon a napon a kamrában kellett dolgoznia. Az öreg Doroginé asszony nem vette komolyan a menyé betegségét — e' megint csak afféle cikornya! — s a mérges hangja sűrű virgácsütésekként ösztökélte Ninont a munkára.

Ebédután kissé elszunyókált a napa és ekkor az ifjasszony is leült pihenni a lisztesládára. Szemben vele egy fénypont csillogott a falon függő rézkondéron és a Ninon tekintete valahogyan odatapadt.

Most ketté vált a fény és szűrös szempár lett belőle, amely makacsul fogva tartotta Ninon tekintetét...

Marosiné! A boszorkány ott állott előtte, széttárt karokkal és oly gyorsan forgott önmaga körül, hogy a százcáncú selyemszoknyája fekete nagy tányérként terült szét. De bárhogyan pergett is, a feje mozdulatlan maradt, a szűrös két szemét egy pillanatra sem vette le áldozatáról.

Ninon segítséget akart hívni, de nem tudott kiáltani, csak fájdalmasan nyöszörgött, majd elszédült a gyors forgástól és leesett a kőpadlóra, miközben a homlokát beleverte a lisztes-ládába.

Később az anyósa rikácsoló hangja fölriasztotta aléltságából, de Marosiné már akkor eltűnt a kamrából.

Az ifjasszony Doroginének nem tett említést a kalandjáról. Ha félt is Marosinétól, az anyósától mégis

jobban félt. Elhatározta azonban, hogy elmegy a haragos boszorkányhoz és megbékíti.

Még aznap délután megugrott hazulról és egy kis bődönnel a hóna alatt kiosont a Tisza partjára. Szerencséje volt, mert otthon lelte Marosinét.

A boszorkány a tulipántos ládáján ült és a haját fésülgette éppen. Már őszült, de azért még dús és hullámos volt a haja.

— Hozod a vajat, báránykám? — kérdezte.

— Hozom, néni. Egyebet is hozok. Egy ezüst tallért.

Az öregasszony a tenyerébe vette a pénzt és hosszasan nézegette.

— No úgy-e, lelkem, te is megtanultad már, hogy Marosinéval jó békességben élni? Mit kívánsz a pénzédért?

— Semmit. Csak ne bántson többet.

Marosiné elmosolyodott. A fogai még épek és fehérek voltak.

— Tőlem nyugton alhatsz. Engem csak az ellenségeim féljenek. Hanem ülj le, báránykám, egy kis beszédem volna veled.

Ninon most mert csak körülnézni a kunyhóban. Füstös kis vityilló volt, telizsúfolva mindenféle cifra kacattal, csontokkal, száradt giz-gazzal.

Az ifjasszony igen félt, a kíváncsisága azonban még nagyobb volt a félelménél is.

— Nem vagy te jó színben, lelkem, — kezdte a boszorkány.

— Pedig már háromszor is eret vágott rajtam a borbély! — sóhajtotta Ninon.

A boszorkány összeapta a két kezét.

— Eret vágott? Ez megint rávall arra a tulokra!

Azt mo
véredet

is nap
innod.
rét vir

Ninon.

folyóvíz
Hajnal
egyedül
szakára

lidérc
fejjele g

tet soha
kulcslyu

Az
adta az

akkor s
Tedd m
arcod, a
De mos
csorára

Nin
csak híd

A h

Azt mondom neked, ne engedd, hogy elvegyék a drága véredet, mert koporsóba kerülsz.

— Hát mit tegyek? — kérdezte Ninon ijedten.

— Mondok neked három jó orvosságot. Először is napjában kétszer hét-hét hosszú korty tejet kell innod. Minden korty után azt mondd: Erdő füve, rét virága, tehén tögye...

— Erdő füve, rét virága, tehén tögye, — ismételte Ninon.

— Fölkeléskor és lefekvéskor mosd meg hideg folyóvízzel a melledet. Mikor mosod, azt mondd: Hajnal harmatja, forrás vize, Tisza árja. Ha pedig egyedül halsz a szobádban, akkor hagyd nyitva éjszakára az ablakot.

— Óh, hiszen akkor bejöhet hozzám az éjjeli lidérc! — ijedezett Ninon, aki már maga is földvári fejjel gondolkozott.

— Kis csacsi vagy, — szólt Marosiné. — A kísértet sohasem megy be a nyitott ablakon, mindig csak a kulcslyukon.

Azzal kitépett egy hosszú szálat a hajából és odaadta az ifjasszonynak.

— Ha félsz, kösd a nyakadba ezt a hajszálat, akkor semmiféle ártó lélek nem tehet benned kárt. Tedd meg, amit mondtam. Ha megint rózsás lesz az arcod, akkor egy pár télire való csizmát hozol nekem. De most már eredj, lelkem, már alkonyodik és én vacsorára vendégeket várok.

Ninon csodálkozva nézett a tűzhely felé, de azon csak hideg hamut látott.

A boszorkány megértette a pillantását.

— Az én vendégeimnek nem a tűzhelyen főzök,

de azért félóra múlva mégis olyan vacsorát tálalok nekik, amilyet a csanádi püspök úr sem eszik mindennap.

— Többen lesznek a vendégei, néni? — kérdezte Ninon, aki csakúgy reszketett a kíváncsiságtól.

— Lesznek vagy harmincan.

Ninon csodálkozva nézett körül a kis vityillóban.

— És hol fér el annyi ember?

— Majd kitágítjuk a házat. Lesz itt annyi hely, hogy táncolni is lehet.

Marosiné mindezt komoly arccal mondta és Ninon sem merte egészen tréfára venni. Valamit még szeretett volna kérdezni, de ekkor megszólalt egy furcsa hang, amely olyan volt, mintha a föld alól jönne.

— Berzebum!

A fekete nagy madár felszállott a tűzhelyre és a csillogó két szemével, amely szakasztott olyan szúrós tekintetű volt, mint a Marosinéé, figyelmesen nézte Ninont.

— Jó éjszakát! — kiáltott az ifjasszony és már szaladt is hazafelé.

Az éjszaka, Marosiné rendelete szerint, nyitott ablak mellett aludt. Sokáig nem jött álom a szemére, a nyughatatlan lelke künn kalandozott a Tisza partján, a boszorkány vityillója körül.

Olykor úgy rémlett neki, mintha az éjjeli szellő szakgatott zene és vidám kurjongatás hangját hozná magával. Úgy látszik, már nagyban járják a Marosiné vendégei!

Eszébe jutottak a babonás pletykák, amiket a cselédházban szedett össze. Azt beszéltek a leányok, hogy Marosiné meg tudja változtatni az arcát, mint más ember a viselő ruháját. Van egy külön arca, amelyet szombat este vesz fel. Ha azt magára veszi, akkor az

egész
szép,
rávet

van!
házba
ház
minth
tanak
vende
nem
hája

—
midőn
A
ki a
neki

Ó
rég
is sie
vágyn
vonat

A
alföld
sötét
erőve

A
nének

—
te a
Hisze

Her

egész asszony alig mutat többet húsz évesnél és olyan szép, karcsú és sudár, hogy minden férfi az övé, akire ráveti sötét tekintetét.

Szombat este — jaj, hiszen ma éppen szombat van! — bársonyruhás gavallérok jönnek a tiszaparti házba... A főgavallér a patkós lábával megrugja a ház falát, attól a fal kitüzesedik és világítani kezd, mintha ezer viaszgyertya égne... Egy piszkafát állítanak a sarokba és az elkezd magától muzsikálni... A vendégek tehéncsülökből isszák a tokajit és Marosiné nem gyüri össze ruháját a táncban, mert minden ruhája a hosszan lengő haja...

— Jó tettért jót várj! — mondta a boszorkány, midőn Doroginé elhozta neki a csizmát.

Az ifjasszony arcán ugyan még nem virítottak ki a rózsák, de a Marosiné orvossága valóban jót tett neki és megint erőhöz juttatta.

Összeültek a tulipántos ládára beszélgetni, mintha régi jóbarátnők volnának. Hiszen Ninon főleg azért is sietett olyan nagyon a csizmával, mivel égett a vágytól, hogy megtudjon egyet-mást a nagy titokra vonatkozólag, amely a boszorkányt körülvette.

A nagy titok, a malefikák titka, úgy világított az alföld sivár lapályain, mint éjjeli tűz a pusztában. Aki sötétségben ült, aki fázott és egyedül volt, azt démoni erővel vonzotta és ingerelte.

Az új csizma különben igen megtetszett Marosinének.

— Hallod, te arany fácánom, hogyan is kerültél te a Dorogiék házába? — kérdezte a boszorkány. — Hiszen azok téged meg fognak enni!

— Talán már meg is ettek, — mondta Ninon le-

mondóan. — Egyebet sem hagytak meg belőlem, csak a csontjaimat.

Furcsa, a gazdag Dorogi Gáspár felesége ezzel a vén banyával szemben sem szégyenlős, sem büszke nem volt. A gyóntatójával sem beszélt őszintébben, mint vele.

— Bolond vagy fiam, ha elhagyod magad, — fakadt ki a boszorkány. — A te kezéd kis ujja többet ér, mint az egész Dorogi-had. Föléjük kell kerekedned, — te arra való vagy, hogy magasan repülj a fejük fölött, hogy kinevesd azt a tökkelütött népet!

A *repülni* szónál Ninon valami forró kis szédülést érzett. Most, most csap fel perzselően a tüzes titok!

A boszorkány azonban hirtelen meghátrált és másfelől kezdte kerülgetni az ifjasszonyt.

— Van valaki, aki sokat gondol rád és akinek a szíve nagyon fáj utánad.

— Ki az? — kérdezte Ninon meghökkenve.

— Ő, akire most éppen gondolsz.

A fiatal asszony fülig elvörösödött. Honnan tudja Marosiné, hogy ő most éppen Viadra gondolt?

Marosiné, mintha csak megértette volna az ifjasszony titkos gondolatát, azt mondta:

— Messzi van tőled? Semmi sincs messzi, ha akarom. Csak akarnod kell és eléred a kezeddel a csillogokat is. Csak merni kell és ő egy szempillantás múlva itt ül melletted a tulipántos ládán, ha száz napi járóföldre lakik is tőled.

— Ő? Kicsoda?

— Akire most gondolsz...

Ninon megint elpírult, de nem felelt semmit.

A boszorkány pedig tovább beszélt, fojtott hangon, csillogó szemmel,

Pedig
Hát é
kutyá
nál, A

Ninon

kamrá
utcán,
érted
tüzes
vagy,

félénk

hollós
viseln
megp
névá

hevese

D

lamit,
olyan
gond
a gon

néni?

A

túl, az

— Belőled igavonó állatot csináltak Dorogiék. Pedig lóvá tehetnéd, a szekered elé foghatnád őket. Hát élet a te életed? Vak vagy, mint a háromnapos kutyakölyök... Ha megnyilna a szemed, oh, mit látnál, Annus! Mit látnál!

— Mit látnék? — kérdezte elálló lélegzettel Ninon.

— Száz férfit látnál, aki mind a te rabod. A kamrád küszöbén térdepelnek, — ha végigmegy az utcán, csapatosan járnak utánad — érted epekednek, érted lángolnak... Most is itt vannak körülötted, tüzes szemmel néznek — és látom őket, de te vak vagy, Annus.

— Miféle férfiak? — kérdezte Ninon, miközben félénken körülnézett a homályos kunyhóban.

— Szép, ifju férfiak, délcegek és hatalmasak, hollószőrű táltoson járnak, fekete bársonydolmányt viselnek... Azok tüzet gyujtanának a te éjszakádban, megpezdítenék a te megfagyott véredet, azok királynévá koronáznák Dorogiék cselédasszonyát.

— Nekem nem kell száz férfi, — mondta Ninon, hevesen rázva a fejét.

De Marosiné mindig talpra esett, akár a macska.

— Neked csak egy kell, tudom. Hát mondok valamit, ifjasszony. A száz eggyé lesz és az egynek olyan lesz az arca és a beszédje, mint azé, akire most gondolsz. Mert ők mindent tudnak, el tudják találni a gondolatodat is.

— És mi lesz az örök üdvösségemmel, Marosi néni? Erre feleljen kend!

A boszorkány fanyarul mosolygott.

— Jaj, lelkem, hogy mi van a temető kapuján túl, azt én nem tudom, azt senki sem tudhassa. A re-

formátus tiszteletes és a pápista főtisztelendő úgy tesznek, mintha bérbevették volna a mennyországot, de ha szóba kerül köztük a dolog, akkor egymásnak is a gyehenna tüzét ígérgetik... Hogy mi lesz a te örök üdvösségeddel? Lelkem, a te üdvösségedért én úgy sem adnék egy rézkongót sem. A te szíved tele van keserőséggel Dorogiék iránt s a gyűlölködés még senkit sem röpített fel az angyalok közé. Én boldoggá s hatalmassá teszek a földi életben, — ha egyszer meg kell érte fizetned, legalább tudod, hogy miért fizetsz.

Már jó későn volt, mire Ninon hazaérkezett. Nagyön megijedt, midőn a pitvaron szemben találta magát az urával. A Boldogasszony gazdája váratlanul megtért Nagyoláhországból; teli erszénnyel és megnövekedett önérzettel jött vissza.

Az öregasszony alkalmasint panaszkodott a menyére, mert Gáspár uram vallatóra fogta az ifjasszonyt, hogy hol járt.

Ninon hidegvérrel azt hazudta, hogy a gyümölcsösben volt. De akkor meg rápirított az öreg Dorogi, aki egész délután hernyót szedetett odakünn és persze nyomát sem látta Annuskának.

Most már kisült, hogy a tiszaparti boszorkánynál járt. Ezen az egész ház mértéktelenül felháborodott. A szép Dorogi tudni akarta, hogy mit keresett ott az asszonya.

— Talán mérget vettél tőle, hogy megétecs engem?

Annus makacsúl hallgatott, — most már nem beszél, ha darabokra tépik is — a csökönyössége pedig annyira feldühítette Gáspárt, hogy megütötte.

Megverte more patrio, ahogyan egykor apjaura

szokta
földvái
szonyi
erősiter

A

azt hit
pedig
kamráb

Mi

Az ő h
hogy cs
ejteni.

A

—

És

sötét ka
szerre l
lesz.

Eg

vágtato
és megr

A

pusztasá
dos alab
azok, a
— az é

tása les

Bol

vágy, m
ság ébre
ben, má
bűnben,
pokol tü

szokta az édesanyja baját ellátni és ahogyan Tiszaföldváron minden jó keresztény gazda szokta az aszszonyi renitencia által megingatott tekintélyét megerősíteni.

A szép Dorogi az éjjel künn aludt a pitvaron; azt hitte, ezzel szívfájdalmat okoz az ifjasszonynak, pedig Annus megörült, hogy magára maradhat a kamrában.

Midőn levetkőzött, kék hurkákat talált a vállán. Az ő hamvas, kerek vállán, amelyről egykor azt hitte, hogy csak forró férfiaknak fognak rajta rózsás foltot ejteni...

A kis tükrébe nézett és eltorzuló arccal lihegte:
— Megállj, te rossz paraszt!

És a szégyen, a harag, a keserűség fájdalmas és sötét kaoszából, amely a szívében gomolygott, egyszerre kipattant az elhatározása, hogy ő boszorkány lesz.

Egész éjjel nem aludt semmit. Folyékony tűz vágtatott az ereiben, remegve feküdt a paplanja alatt és megrészegetett kárhuzatos gondolataitól.

A lelke szárnyra kelt és mohón kiosont az alvó pusztaságba... Ott vörösen lobogó tűz körül kalandos alakok nyüzsögtek, furcsa, ijesztő alakok, — ők azok, akiket Ninon keres! Nem lesz többé egyedül, — az éjszaka minden szemérmetlen réme az ő jópajtása lesz.

Boldog rémülettel kapott észbe: mennyi szilaj vágy, mennyi gonosz indulat, mennyi bűnös elszántság ébredszik a vérében! Óh, ő égni fog minden tűzben, mámoros lesz minden bortól, ő fürödni fog a bűnben, a vérben — végül elkárhozik, de most már a pokol tüzétől sem fél!

Csak akarni kell, csak merni kell!

Dorogiék — ? Haha! Hangosan belekacagott az éjszakába, — ez már igazi boszorkánykacagás volt... Máris a fejük fölött keringett, már nem félt tőlük, lenézett rájuk új szabadságának magasságából, ezekre a nehézfejű, vérszopó kis féregemberekre... Játszani fog velük, mulatni fog rajtuk, gyötörni fogja őket, lassú tűzön megpörköli, elpusztítja az ostoba hadat.

Milyen jó dolga lesz neki ezentúl! A hétköznapi élet fakóságában neki egy titkos palotája lesz, — csak dobbantania kell a papucsával és az ajtók megnyílnak és őt körülveszi a nagy bűn biboros pompája.

— — — — —
Ninon módot talált rá, hogy Marosinéval beszélhessen és elmondta neki a kívánságát: ő boszorkánnyá akar lenni.

Az özvegyasszony dícséretesnek találta az ifjasszony elhatározását — csakhogy neked is megjött már az eszed, lelkem! — a dolog azonban több formasággal járt, mint hitte volna az ember.

Mindenekelőtt jelentést kell tenni a boszorkányok hadnagyának Jászberénybe, ő majd kérdést intéz a kapitányhoz, aki Szegeden lakik, ha annak nincs kifogása Ninon ellen, akkor egy nap majd eljön a kompánia zászlósa és fölesketi a jelöltet Plutó király hűségére.

Az éjszaka titokzatos királyát, a boszorkányok urát, csak jövő áprilisban fogja szemtől-szembe látni Annus, Szent György napján van ugyanis a boszorkányok nagy ünnepe, akkor már repülni is fog, addig azonban csak gyalogboszorkány marad.

Kitünt, hogy még a pokol kapuját sem őrzik ingyen. Marosinénak, hogy előkészítse a Ninon dolgát, minduntalan pénzre volt szüksége; egyszer egy darab

skárlát
gedi l
kül fo
(
volt
elülj
ban é
csony
E
helyze
ugrott
megté
zott n
val sz
szony
A
rozták
megj
T
erőt
gyalog
szárny
F
titkos
tak eg
Á
Boldo
hogy
értette
amely
ingere
Á
magál

skárlát selymet is követelt tőle, mentebélésnek a szegedi kapitány számára, és az ifjasszony habozás nélkül fosztogatta Dorogiék ládafiát.

(A szomszédos Szemesen egy menyecskeleánya volt Marosinének, az a falu nagy ámulatára és az elüljárók megbotránkozására skárlát selyemszoknyában és ezüstkapsos pruszlikban jelent meg a karácsonyi misén.)

Említésre méltó, hogy a tél folyamán az ifjasszony helyzete igen megjavult a Dorogi-házban. Amióta átugrott a nagy árkon, mindenképen azon volt, hogy megtévessze a házbeliakat, tehát hidegvérrel hazudozott nekik, vakmerően hízelgett az öregeknek, az urával szemben pedig adta az alázatos és szerelmes asszonyt.

A játéka tökéletesen sikerült és Dorogiék elhatározták maguk közt, hogy Annusnak végül mégis csak megjött az esze.

Tavaszi jégzajlaskor nagy és lázas izgalom vett erőt Ninonon. Közeledett Szent György napja és a gyalogos boszorkányok türelmetlenül bontogatták a szárnyukat, akár az útra készülő vándormadarak.

Földvári özvegyasszonyok, akik tagjai voltak a titkos szövetségnek, sokatmondó pillantásokat váltottak egymással, ha összetalálkoztak az utcán.

Április elején a szép Dorogi első útjára kelt a Boldogasszonnyal. Ezúttal esett meg vele első ízben, hogy nehezen búcsúzott el az asszonyától. Ha nem is értette meg, mégis megérezte a titokzatos belső tüzet, amely Ninont emésztette és ez nyugtalanította, de ingerelte is a gazdát.

Április közepe felé egy este Marosiné sürgősen magához hívatta az ifjasszonyt. Ninon egy cigány-

képi embert talált a tiszaparti kunyhóban. A boszorkánykompánia zászlósa volt, aki azért jött, hogy föl-avassa az új boszorkányokat.

A kecskelábú asztalra a feje tetejére állított feszület és valami állatkoponya volt készítve. Ninon le-
térdepelt és elszántan utána mondta a cigánynak az esküt, amely istenkáromlásokból, fajtalanságokból és érthetetlen szavakból volt összeszerkesztve. Végül meg kellett csókolnia a koponyát.

A zászlós egy ronggyal lekötött fazekat adott át Marosinének, abban volt a repülő zsír, Ninonnak meg azt mondta, hogy a további utasításokat az özvegyasszonytól fogja megkapni, magának pedig öt tallért kért.

Ezzel véget ért az avatás első része.

— — — — —
Szent György napja!

Öreg Dorogiék korán fekvő emberek voltak és mivel Gáspár úton volt, az ifjasszony alkonyatkor magára maradt.

Megvárta, míg a cselédek is elcsendesedtek, azután a kerti kis kapun keresztül kiosont az éjszakába.

Mezítláb volt, fekete ruhát viselt és a szoknyát a fejére borította.

A Tisza partján férfiakkal találkozott, korhelyek voltak, akik dalolva jöttek a halászcseréből, szerencséire meg tudott előttük lapulni, ha megismerték volna, baj lehetett volna, mert tisztességes asszony nem jár künn Szent György éjszakáján.

Marosiné már várta a kunyhója ajtajában. Magukra zárták az ajtót és összeültek a sötétiségben.

— Éjfélkor indulunk, — mondta a boszorkány.

Addig tehát várni kell. Nem igen beszélgettek, ahhoz nagyon is izgatottak voltak.

Az idő lassan múltott és az asszonyok növekedő izgalommal számlálgatták a nagytemplom óraharangjának ütéseit.

Egynegyed. Fél. Háromnegyed tizenkettőre...

— Közeledik az óra! — mondta Marosiné.

Óvatosan kinézett, hogy nem leselkedik-e valaki a kunyhó körül, azután meggyújtotta a mécsest és két gyékényponyvát terített egymás mellé a szoba közepébe.

— Vetkőzz le, lelkem! — biztatta a boszorkány.

— Egészen?

— Egészen. A hajadat meg bontsd ki.

Ninon engedelmeskedett.

— Ott, ahová most megyünk, sok ismerőssel fogsz találkozni, — mondta Marosiné. — Hogy rád ne ismerjenek, kösd ezt az arcod elé.

Egy fekete álarcot adott neki és Ninon, aki már meztelen volt, felkötötte.

Marosiné maga is nekivetkőzött, majd előhozta a csuprot, amit a cigány zászlós hozott. Valami éme lyítő, erős szagú, zöld zsír volt benne. Repülőzsír.

Azzal bekenték a fejük búbját, a tenyerüket, a mellüket és a talpukat... Közbe mindig azt morogták: Ha jól kenek, jól megyek!

— Most feküdj a gyékényre! — biztatta a boszorkány.

Maga elfújta a gyertyát és ráfeküdt a másik ponyvára.

A nagy izgalom, vagy a repülőzsír bódító illata lehetett oka, hogy az ifjasszony a következő pillanatban már elvesztette öntudatát.

— — — — —

Vakító villámlás, félelmetes csattanás...

Midőn Ninon riadtan kinyitotta a szemét, egy fekete vadkan hátán találta magát és nyílsebes repülésel hasította a levegőt. A szél süvöltött a fülében.

Marosiné mellette volt. A hollóján ült, amely hatalmasan megnövekedett és öles szárnyakkal csapkodta a levegőt. A két boszorkány oly közel szállott egymáshoz, hogy a madár puha szárnytollai olykor megütötték Ninon térdét.

Az ifiasszony hátranézett röptében: messzi mögöttük, mélyen alattuk ködös folt derengett, egy pár álmos fénypont pislogott az éjszakában: Tiszaföldvár városa. A folyóvíz bágyadt fényű rézszalagként kanyarodott a holdsütötte rónaságon.

Fölöttük szúrósszemű csillagok ragyogtak, fehér, piros és zöldes fényben... Az asszonyok a fölkelő hold irányában repültek, amely szomorúan és titokzatosan lebegett a puszták fölött.

Ninon a holdfényben jól láthatta Marosiné arcát: a szombati arca volt, olyan üde és szép, mintha megint hús esztendő volna.

A két asszony megrészegeedett a repülés gyönyörűségétől. Marosiné a fejéhez kapott és a csillagok felé szórta a szélben lengő, hosszú haját...

De most már hárman voltak, majd négyen... Egy förtelmes vén banya csatlakozott hozzájuk, aki lobogó ingben ülte meg a seprőnyelét és egy gyönyörű, vöröshajú leány, aki meztelenül, női módon lovagolva, ült a fekete kecskebakon. A vörös leány olykor lehúnyta a szemét és olyan kéjesen visított, mint a gyerek a hintán...

Azután basszus hangok vidám üvöltése hallatszott a magasságból — jaj, hát ők is?! — egy repülő falapá-

ton, szorosan egymásba kapaszkodva, a földvári plébános és a református lelkész lovagolt... A nagytiszteletű gúnyosan mekegő hangon valami ördögi zsoltárt énekelt, a főtisztelendő pedig kontrázott neki.

Ekkor a Marosiné hollója, a lelkész úr mekegő hangját majmolva, harmadiknak belevágott az énekbe és Ninon ezt olyan furcsának találta, hogy valóságos nevetőgörcsöt kapott.

— Jól megkapaszkodjál! — kiáltotta Marosiné és az ifjasszony mind a tíz ujjával belemarkolt a vadkan sörtéibe.

Most már annyian lettek a szálló boszorkányok, mint ősszel a vonuló varjúk. Egész vágató boszorkányfelhő, amelybe éjjeli baglyok és óriás denevérek raja is keveredett, szállott huhogva és kurjongatva az alvó tanyák fölött.

A szilaj sereget Marosiné vezette. Hosszú ívekben repültek, olykor egészen közel ereszkedtek a földhöz, azután megint föllendültek a csillagok felé.

Egy nádas fölött suhantak el és ekkor borjúnyi békák kapkodtak utánuk, nagyokat ugorva, mintha dongóknak nézték volna a boszorkányokat. A víz partján meg furcsa katángkóró forgott a szélben: egy emberfej, amelyből három szaladó láb nőtt ki...

Később lódobogást hallottak: odalenn a pusztai úton vagy húsz tajtékzó paripa vágatott, mindegyiknek hátán egy-egy lobogóhajú boszorkány ült.

Annyit már tudott Ninon, hogy ezek nem igazi lovak. Szent György estéjén némelyik tudós asszony lókantárral a köténye alatt ólalkodik az országúton. Ha szembe jön vele valamelyik haragosa, annak hirtelen a fejéhez vágja a kantárt, attól lóvá változik az illető

ember és a boszorkány megnyergeli. Reggel aztán a gazda izzadtan, halálra fáradtan ébred föl ágyában.

A láthatáron tüzek lobbantak föl, a vörösen gomolygó füstfelhőkben szikraeső sziporkázott...

— Helyben vagyunk! — ujjongták a boszorkányok és mint a varjúcsapat a friss szántásra, hirtelen lecsaptak a tűz köré.

Ez a szegedi Öthalom. Itt meg a budai Gellért-hegyen tartják Szent György éjtszakáján a boszorkányszinatot.

Sok száz kalandos, kacagtatóan furcsa és vérfagyasztóan rémes alak nyüzsgött a lobogó lángok előtt. Ninon remegve kapaszkodott Marosiné kezébe, hogy el ne szédüljön az álomszerű forgatagban.

A domb lábán rettenetes vénasszonyok valami büvös kotyvalékot főztek. Amint kavarták a lét, meredt-szemű emberfejek, kígyók és egyéb förtelmek bukkantak föl az üstben. Lófejű, medvelábú ördögök hordták a rőzsét az üst alá. A tűz körül meztelen gyerekcsapat melegedett: ezeket a kicsinyeket a keresztség előtt fojtották meg a boszorkányok, hogy kedvében járjanak az ördögnek.

Odébb nagy áldomás folyt csapravert hordók körül. Denevérszárnyú démonok és a boszorkányszere-tők tehéncsüzlökből itták a bort, amit a tavalyi aszálykor nyertek a hegyaljai vincelléreken. Némelyik fehér-cseléd, mint maga Ninon is, fekete álarcot viselt, a legtöbbje azonban szemérmetlen kérkedéssel mutogatta az arcát és a testét.

A vöröshajú szép leány, aki az imént kecskebak hátán érkezett, egyszerre két förtelmes ördöggel is kacérkodott. A gonoszak összeverekedtek rajta, dühös rőfögéssel egymásnak estek, dulakodva fölfordított-

tak egy főző-üstöt, meghempergették egymást a fölcsapó tűzben, a vörös leány pedig kacagott és odébb állott egy harmadik démon szőrös karján.

Az akasztófák alatt — az Öthalom akasztóhely — szilaj tánc folyt. A muzsikuskok az akasztófa tetején ültek, a két szegénylegény pedig, akit azelőtt való nap kötött föl a szegedi hóhér, ütemesen ficázkodott a levegőben.

A táncosok háttal fordultak egymásnak, úgy jártak a lapockást. De volt ott egy kövér vénasszony, az magában keringett. Oly szilaj kedvvel járta, hogy a főköttője leesett a fejről és a vékony varkócsa furán kalimpált utána. A förtelmes vénasszony könnyű volt, mint a labda és ha valamelyik kölyöksátán leguggolt előtte, azon keresztül ugrott, mint agár a lapuló nyúl.

Ninon egyszerre elkiáltotta magát nagy meglepetésében.

— Tehát ő is —?

A táncos banya a vén Doroginé volt! No lám! Pedig otthon mindig a karosszékekben ült, azt hazudta, hogy mind a két lábára béna, csak hogy kiszolgáltassa magát Annuskával.

A táncosok körül nagy tolongás volt és egyszerre egy utálatosan forró kar átölelte Ninont, egy ragadós, reszkető mancs pedig végigtapogatta a karját. Az ifjasszony fölvisított, Marosiné meg erélyesen félrerúgta a merénylőt. Egy fej nélküli, formátlan, kúszva járó kis szörnyeteg volt, egyike azoknak a démonoknak, amelyek éjnek idején szokták megkörnyékeezni az alvókat.

— Gyere, — mondta Marosiné, — most elvezetlek hozzá — a nagyúrhoz!

Fenn, a domb tetején, trónolt szörnyű fenségében a nagyúr. A tűz már nem világított oda és a holdfényben gigantikus rémek táboroztak körülötte.

A nagyúrhoz csak térden kúszva lehetett közeledni. Magas kőszék tetején ült és midőn a térdeplő Ninon egy pillanatra föl merte hozzá emelni a tekintetét, megborzadt a szíve.

A nagyúrnak kecsketeste volt, de a két szarva alul felségesen szép, szomorú méltósággal telt emberi arc tekintett le reá. Ezt az arcot, amelyet oly gyászosan meggyalázott az állati test, már látta egykor az aszszony, ha máshol nem, akkor álmaiban.

— Most lesz a te boszorkány-keresztelőd! — susogta Marosiné.

Ninon oly mélyen meghajolt, hogy homlokával a kőszék lépcsőjét érintette. Valami forró folyadék csurgott a fejére, — csak nem vér? — és egy mélyzengésű hang mondta:

— Megkeresztellek téged a Plutó apja és fia és a gonosz lélek nevében. A te neved legyen: *Tűz a pusztában*.

A földvári plébános úr hangja volt.

És ekkor megszólalt a nagyúr:

— Tűz a pusztában! Én téged a boszorkányok királynőjévé teszek!

Egyszerre zene harsant föl, trombiták harsogtak és üstdobok dübörögtek, ujjongva hódoló rémek vetették körül az ifjasszonyt. Marosiné pedig mélyen meghajolt előtte és azt mondta:

— Oh, te boldog, te százszor boldog a boszorkányok közt!

A nagyúr leszállott kőszékéről, kezét nyujtott Ninonnak és lassú, ünnepies léptekkel megindult vele.

Kapu nyílt meg előttük és ők egy lombos kertbe léptek. Hosszú, nyílegyenesre nyírott fasoron mentek végig, jobbról-balról az árnyas lombfűlkékben nagy vázák és fehér kőszobrok világítottak.

Egy fordulónál hatalmas szökőkúthoz értek. Ninon egy ércből való meztelen ifjút, ágaskodó lovakat, halakat és szakállas pogány isteneket látott a vízben. Ez a Bassin d'Appolon — ismerte metszetekről! És most már azt is tudta, hogy a versaillesi kertben van...

Nagy csapat fényesruhájú gavallér és hölgy jött velük szembe. Az urak puderes haját, bársonyruhát és selyemharisnyát viseltek és földig hajoltak a nagyúr előtt, az asszonyok pedig hajlongva belesüppedtek széles abroncsos szoknyájukba. Szép és előkelő udvari embereknek látszottak, csak a fülük volt hegyes, mint a kecskéé, a szemöldökük pedig furcsán fölfelé kunkorodott a halántékuk felé.

A nagyúr könnyed bólintással fogadta köszönésüket. Ninon most látta csak, hogy nincs már kecskete, — délceg, szép ifjú ember, a fehér brokát kabátján arany csipke és gyémántgomb ragyog. A cipőcsattja is gyémánt, az oldalán vékony kardot visel.

Most egy kis kastély elé értek — Ninon tudta: a Trianon! Kristály csillárok fényében tündöklő fehér termek mentek végig... Rajtuk kívül senki sem volt ott...

Majd egy illatos kis selyemfészekbe nyitottak.

— Ismersz, Ninon? — kérdezte mosolyogva a nagyúr.

— Ismerem felségedet. Felséged Viard király, le Bienaimé.

— Én vagyok az, akiről annyit álmodtál, Ninon!

— Azt hiszi felség, hogy most ébren vagyok?

— Csókolj meg és mondd meg magad, álmodol-e vagy ébren vagy-e?

Nem, ez a csók olyan hosszú, olyan édes, olyan boldogító volt, hogy nem lehetett álom.

És egész idő alatt valahol halkán és édesen szólt a zene.

De aztán egyszerre kakas kukorékolt. Olyan gonosz, fenyegető és harsogó hangja volt, mint a réztrombitának.

— Hamar, hamar! A jövő szombaton viszontlátásra!

Ninon megint a fekete vadkan hátán ült és nyílsebesen hasította a levegőt. Mellette Marosiné repült a nagy hollóján.

Már hajnalodott és az ifjasszony fázott. Végül nagy távolságban megpillantották a Tiszát és a várost. És ott van a Marosiné kunyhója is!

A vadkan hirtelen lecsapott a vityilló kéményébe. Ninon rémülten lehúnyta a szemét, azt hitte, a szűk kéményben összetörik minden csontja...

Valaki erősen megrázta a karját.

— Kelj föl, ifjasszony, haza kell menned!

Ninon csodálkozva és álmosan nézett körül. A Marosiné kunyhójában volt, a kis ablakon már beiderengett a hajnali szürkület. Úgy fázott a reggeli hidegtől, hogy egész testében remegett.

Sietve magára kapta a ruháját. Marosiné segített neki. A boszorkány, aki az éjjel olyan ifjú és csábítóan szép volt, a reggeli szürkületben megint sárgaarcú, mogorva vénasszonnyá kopott.

Az ég vízszínű szürke volt, midőn Annus a fejére borított szoknyával, beosont a Dorogiék kis kerti portáján. Rettenetesen levert volt, szégyelte magát, fáradt

volt, minden tagja fájt. Egészen úgy érezte magát, mint átdorbézolt éjszaka után a korhely.

Különben szerencséje volt, hogy útjában senkivel sem találkozott. Észrevétlenül bejutott a kamrájába, sietve lehányta magáról a ruháját és a paplan alá bújt.

De félálmában is mindig egy gondolattal viaskodott: Igaz volt, vagy csak álom volt?

— — — — —
Piros alkonyatkor a Cigányszigeten egy fekete nagy kutya megkergetett egy fekete macskát. Mikor a círmos látta, hogy nem menekülhet, hirtelen keresztülbukott a fején és fekete tehénne változott át. Öklelő szarvával fordult üldözőjével szembe és a kutya üvöltve bukfacezett a levegőben. De nem esett vissza a földre, hanem röptében óriás bőregérré vedlett, amely visítva tűnt el az esthomályban. A fekete tehén harciasan bőgött utána, azután belevette magát a sűrű bozótba és öt perc múlva Marosiné lépett ki a bokrok közül, erdei gombával telt kosárral a karján...

Ezt a furcsa boszorkánycsatát egy szavahihező földvári gazda, Csontos-Tóth uram, végignézte a tulsó partról, ahol éppen fűzfavesszőt metszett.

Csontos-Tóth még az este összetalálkozott Marosinéval a temető alatt. A gazda meg nem állhatta, hogy oda ne morogjon a gyanús özvegyasszonynak:

— Láttalak ám a fekete kutyával! Ezért tűzre juttatlak, te átkozott boszorkány, ha addig élek is!

Marosiné gúnyosan vigyorgott.

— Kutyáról beszél kend? — kérdezte. — Ott a fekete kutya árnyéka, nézze kend!

És a Csontos-Tóth árnyékára mutatott. A gazda iszonyodva látta, hogy az árnyék, melyet a holdvilágban vetett, az ő tulajdon testi árnyéka, szakasztott

olyan, mintha szőrös komondor feje volna. Sietve ment odébb, útközben vissza-visszasandított és az árnyéka csak akkor vett föl megint emberi formát, midőn ráesett a temető sarkán álló nagy fakeresztre.

— Lelkem, — mondta Ninonnak a boszorkány, — most már ne gyere többet hozzám, mert úgy látom, szemmel tartják a tanyámat.

Egy fapalackkal repülő-italt adott az ifjasszonynak és azt mondta, az még célirányosabb, mint a repülőzsír.

Ez valóban igen kényelmes dolog volt. A szép Dorogi akkoriban még künn usztatott a Boldogasszonnyal valahol a nagy Dunán és a felesége szombati röpködéseit senki sem háborgatta. Estebéd után Ninon bezárkózott a kamrájába, nekivetkőzött és miután Plutó király átkos nevében jót húzott a bódító italból, belefeküdt a sütőteknőbe. Egy szempillantás múlva már jött érte a fekete vadkan.

Most már nem is repült többet az Óthalomhoz, hanem egyenesen a pokoli Trianonba. Az ajtóban egy gyémántos hajú, selyemruhás asszonyság fogadta, akit a kecskefülű lakájok Madame la Duchesse-nek neveztek és aki nem volt más, mint Marosiné. Ilyenkor mindig franciául társalogtak egymással, bár hétköznapon úgy tett a vénasszony, mintha egy kukkot sem értene franciául.

Marosiné azután bevezette az ifjasszonyt az ő titokzatos kedveséhez, aki Viard vonásait viselte.

Júliusban váratlanul hazatoppant Dorogi Gáspár és ekkor persze véget ért a boszorkánytánc. Az ifjasszonyt, aki már úgy rákapott a szombati mulatságokra, mint a részeges ember a borra, egészen beteggé tette a kénytelen önmegtartóztatás.

Ha eljött a szombat, kínos nyugtalanság vett erőt rajta, mint ősszel a vándormadáron. Libeggett-lobogott magában szegény *Tűz a pusztában*, emésztette magát, olykor szikrázó haraggal csapott az ura felé. Oh, hogy gyűlölte ezt az embert!

Egyszer mégis talált rá módot, hogy beszélhessen Marosinéval.

— Néni, én ezt nem bírom tovább! Segítsen rajtam!

A boszorkány erősen a szeme közé nézett, majd nyugodtan kérdezte:

— El akarod emésztetni az uradat?

Ninon arca hófehérre vált, aztán egyszerre vérvörös lett. Nem mert válaszolni, csak nézte Marosinét hosszan, könyörögve.

— Majd gondolkozom a dolgon, — biztatta jóakaróan a boszorkány. — Hanem magad ne kezdj bele semmibe.

Hogy Marosiné gondolkozott-e, azt nem lehet tudni, de Ninon akkoriban egyebet sem tett, mint gondolkozott. Oh, igen, ő meg tudná tenni! Gondolataiban meg is tette már... Az örök üdvössége így is úgy is oda már — legalább legyen valami haszna a rosszasságából.

A lelke meggittasodott a bűn borától... Oh igen, ő meg tudná tenni! Most értette csak meg, hogy ügyes és bátor asszony kezében milyen rettenetes nagy hatalom a méreg. A méreg a szabadság!

Haljon meg a szép Gáspár, aki ráemelte durva parasztlét... Haljanak meg az öreg Dorogiak, akik nyomorult cselédet csináltak Ninonból... Haljon meg ő, akit talán még Dorogiéknál is jobban gyűlölt: Pető-

házy-Hahnenkamp grófné... Haljon meg minden el-lensége!

A képzelete, mint éjjeli pillangó, végigsuhant az éj homályán, belesurrant idegen házak nyitott ablakán és a halál jegyét vitte magával.

— — — — —
Vig Dávid, az ifjú, tudós városbíró, eljegyezte magának Vásárhelyi Borist, a főbíró leányát. Az ifjú délceg volt, a leány szép, tekintélyes és vagyonos család gyermeke volt mind a kettő és így jobban összeillő párt keresve sem lehetett volna találni a városban.

Egy nap, midőn az öregúr hazajött a városházáról, együtt találta otthon a mátkapárt. Dávid úr a flótáján játszott éppen, Boris leányasszony pedig citerán kísérté.

— Gyalázatos dolgok történnek a városban, — fakadt ki Vásárhelyi uram ingerülten, miután fölhatott egy kupica égett bort.

— Mi történik? — kérdezte Dávid.

— A határ teli van mezei egérrel... Ennyi egérre a legöregebb ember sem emlékezik...

— Bajnak baj, de ki tehet róla?

— Három tekintélyes gazda azt vallja, hogy a csapást a malefikák titkos szövetsége bocsájtotta reánk.

A vőlegény elkezdett nevetni.

— Talán megint Marosiné?

A főbíró komolyan bólintott.

— Igenis Marosiné! A vádlók Marosinét nevezik meg mint tettest. Látták, amint egy darabka agyagot addig gyúrt a tenyerében, amíg egérformája nem lett... Ekkor szalmaszálat tűzött a farába, attól megelevenedett az egér és elkezdett szaladni...

Vig Dávid most már úgy kacagott, hogy a könnye is kicsordult.

— Egy együgyű parasztasszony meg tudná csínálni azt, amire a világ leghíresebb tudósai sem képesek? És apámuram, a törvénytudó férfiú, ezt elhiszi?

Ilyenféle viták gyakran folytak már köztük, de soha még egyikük sem tudta meggyőzni a másikat.

Vásárhelyi most odalépett a vőlegény elé és a vállára tette a kezét.

— Te egyáltalában nem hiszel boszorkányságban? — kérdezte.

— Nem hiszek, apámuram, hiszen tudja. Én csak abban hiszek, amit a magam szemével látok, boszorkányt pedig még sohasem láttam.

— Hát azt elhiszed-e, hogy van állat, amely akkora, mint a ház, az orra a földig lóg és föl tudja vele emelni a mázsás fatörzset?

— Elhiszem, mert az állat az elefánt és tudom, hogy Szerecsenországban él.

— Láttál már elefántot?

— Bizony nem láttam még.

— És mégis hiszed, hogy van?

— Hiszem, mert szavahihető emberek látták és írtak is róla.

— Hát gyere velem a városi levéltárba, én egy szobára való jegyzőkönyvet mutatok neked, azokban szavahihető emberek hiteles formában igazolják, hogy igenis van boszorkányság.

— A boszorkányhit ellenkezik a józan ész törvényeivel, — mondta Vig uram gögösen.

Vásárhelyi uram elmosolyodott.

— Mi a józan ész? Az, amit te meg tudsz érteni.

Nem gondolod, hogy lehetnek dolgok, amelyek fölötté állanak a te értelmednek?

Az öreg úr azzal kiment a konyhába, hogy megnézze, mi lesz ebédre. Boris leányasszony pedig szerelmes duzzogással nekiesett a vőlegényének.

— Jaj, szivem, ha kegyelmed így beszél apám-urammal, akkor nem tudom, hogyan leszünk majd... Apa nemesszívű és nagytudományú ember, ő sokat láttott és tapasztalt már az életben — kegyelmed pedig, szivem, kegyelmed fiatal kezdő és nem jól illik hozzá a nagy elbizottság!

— No tessék, most hát szépen vagyunk! — morogta Vig Dávid.

Később azt mondta a menyasszonynak:

— Látom már, előbb-utóbb meg fogom utálni a hivatalomat... Mert ha akadt olyan számár, aki törvényt hozott a malefikák ellen, azért én nem fogok vénasszonyokat égetni!

Vásárhelyi uram visszajött a konyhából és meghallotta Dávid kifakadását.

— A törvény nem kívánja tőled, hogy megégesd Marosinét, — mondta. — A törvény csak annyit mond: ha ártó boszorkányt találsz, azt égesd meg!

— De mikor boszorkány nincs és nem is lehet! — heveskedett Vig Dávid.

— Ha nincs, akkor nem is fogsz találni és akkor nem is lesz szó égetésről. Neked, mint jó bírónak és becsületes embernek csak annyi a kötelességed, hogy elfogultság nélkül vizsgálj meg a Marosiné esetét. Te ma nem ismered még a tényállást. Ha mégis azt mondanád: Marosiné bűnös, meg kell égetni, — akkor rossz bíró volnál és ha azt mondd: Marosiné ártatlan, szabadon kell bocsájtani, — akkor is rossz bíró vagy,

mert nem az igazság, hanem a makacs babonáid szerint ítélsz. Én pedig azt szeretném, hogy a vőm igazságos bíró és becsületes férfiú legyen.

Vig Dávid meghökkenve nézett hol az öregre, hol a leányra.

— Én szívesen okulok apámuram tanításán... Mondja meg, mit tegyek?

— Marosiné ellen megindult a kriminális eljárás. Szeretném, ha te vennéd kezédbe az ügyét. Sine ira et studio vizsgálj meg az esetet. Gyűjtsd össze a bizonyítékokat, mérlegelj lelkiismereted és ítéld szíved szerint.

Ennél okosabban már nem beszélhetett semmiféle boszorkánybíró.

— — — — —
Az este Vásárhelyi és Vig uram több fegyveres ember kíséretében, aki önként vállalkozott erre az expedícióra, körülállotta Marosiné tiszaparti házikóját. A fegyveresek közt volt Csontos-Tóth uram és Dorogi Gáspár uram is.

A boszorkányt nem találták otthon. Fáklyafény mellett átkutatták a kunyhóját, és a mi gyanús dolgot találtak, azt lefoglalták és lelkiismeretesen jegyzékbe vették.

A lefoglalt holmi közt volt néhány méreggel telt kobak; egy bődönre való repülőzsír, amit már az éme lyítő szaga után is meg lehetett ismerni; egy ember és egy lókoponya; egy fazék, amelyben eleinte besavanyított uborkát gyanítottak, de gondosabb vizsgálat után kitűnt, hogy teli van döglött békával és kígyóval; néhány ismeretlen betűkkel teleírt kikészített kutya-bőr; féltucat seprő, amelyek, mivel Marosiné nem sokat söpörgetett a háza tájékán, talán inkább hatás-

paripák gyanánt szolgáltak... Furcsán kivájt kavicsok és emberpofájú fagyökörek.

A szép Dorogi is talált valamit: egy asszonyi subát, amelyet kissé már kikezdett a moly.

— Ni, hiszen ez a feleségemé! — kiáltotta.

Biztos, hogy a boszorkány úgy lopta el az ifjasszonytól. Ezt is jegyzőkönyvbe vették.

Még folyt a kutatás, midőn Csontos-Tóth, aki az imént elkalandozott az éjszakában, krétafehér arccal támolgott be az ajtón.

— Hamar, hamar, — susogta, — jöjjenek az urak: boszorkánytánc van az akasztófa alatt!

— Hát ez megint miféle sületlenség? — szólt nevetve Víg Dávid.

— Gyerünk! — kiáltotta Vásárhelyi uram.

Az akasztóhely egypár percnnyire volt ide. Csontos-Tóth vezette őket a homokbuckák közt, a többiek libasorban követték... Egyszerre megállottak: dudaszót és vidám kurjongatást hallottak az éjszakában...

— Föl a partra! — vezényelte Csontos-Tóth uram.

Amint négykézláb fölérték a homokdomb tetejére, kővé dermedtek valamennyien. Valami álomszerűen furcsa képet láttak.

Az akasztófa alatt terített asztal állott. Az asztalfőn egy ember ült, aki a dudát fújta, jobbról-balról tőle egy-egy asszony tehéncsülökből itta a bort. Az asztal mellett feketeruhás férfi táncolt a holdvilágban egy pirosviganós menyecskével... Az asszony úgy forgott, mint a bűgő csiga, a táncosa pedig a csizmaszárát csapkodta és nagyokat rikoltott duhaj jókedvében.

— A törvény nevében! — ordította Vásárhelyi uram.

A többiek, köztük Víg Dávid is, szilaj harci-kiáltással megrohanták a mulató társaságot. Az aszszonyok visítva szétszaladtak, a feketedolmányos pedig hirtelen fölugrott egy fekete paripára, amelyről nem tudni, honnan került elő ilyen egyszerre, a dudás fölakaszkodott a háta mögé, azután hangosan hahotázva elvágattak az éjszakában.

Jó ideig még nagy kergetődzés folyt az akasztófa körül, végül összefogták mind a három asszonyt: Marosiné volt az egyik, a másik egy Szalókiné nevű fiatal özvegyasszony, a harmadik pedig Jáger borbély uram Manci leánya.

A terített asztalt is lefoglalták a bűnjelek közt.

Víg Dávid uram a jezsuita univerzitásról azt a meggyőződést hozta haza, hogy az „ügynevezett malefikák“ az emberi babona szánalomraméltó áldozatai. Gonosz emberek gyanúba keverik egy-egy társukat, tudatlan bírák pedig a kínpadon sületlen vallo-másokat csikarnak ki a vádlottból.

A földvári eset azonban azt a gyanút keltette föl benne, hogy a kérdés még sem olyan egyszerű, mint hitte volna. A három vászoncseléd, aki éjnek idején az akasztófa alatt táncolt, egy cseppet sem tette vértanu benyomását.

— Mérlegelj lelkiismereted és ítélj szíved szerint! — biztatta az öreg Vásárhelyi.

— Kínpadra nem vonatom őket! — tiltakozott Víg.

— Arra nincs is szükség. Ha okosan vallatod őket, kínpad nélkül is cifra dolgokat fogsz hallani.

A minden hájjal megkent Marosinét külön zárták és egyelőre a két fiatal nőt vallatták.

Jäger Mancsi, a vöröshajú leány-boszorkány, hevesen és ostobán tagadott. Hogy ő csak véletlenül járt az akasztóhely tájékán, idegen férfiakat nem látott ott, ő egyáltalában semmit sem látott és semmiről sem tudott. Leány létére igen szégyelte magát, mindig csak azon sopánkodott, hogy mit mondanak majd róla a városban. Egyébként annyi mindent tagadott, hogy világos volt: ennek van mit titkolnia.

A másik terhelt, Szalókiné, sápadt arcú, lobogó szemű fiatal özvegyasszony volt. Jó ideig makacsul hallgatott, de aztán Víg Dávid zengő baritonhangja rabul ejtette és ekkor vallani kezdett. Mikor egyszer már megeredt a nyelve, látható gyönyörűsége telt benne, hogy vádolja magát. Szívesen megakarta magát égettetni, csak hogy kedvében járjon bírójának, akinek hangja olyan édesen símogatta, mint a bársony kefe.

A két fekete emberről, akivel az akasztófa alatt mulattak, azt mondta, hogy egyik a boszorkánybokr kapitánya, a másik a hadnagya volt. A kapitányt Kutya fogú ördögnek hívják és Szegeden lakik, a hadnagy neve Füstös ördög és Jászberény a hazája.

Vásárhelyi uram, aki jelen volt a vallatásnál, most közbe szólt:

— Más ördögök is jártak erre? — kérdezte komoly ábrázattal.

— Mások is — válaszolt az özvegy olyan nyugodtan, mintha ez volna a világon a legtermészetesebb dolog. — Különösen Szent György napja előtt jönnek ide csapatosan... Fekete lovon ülnek, némelyik nagy bőregéren nyargal és van olyan is, aki tüzes

keréken jár... De a szegedi és a berényi fordul meg itt legsűrűbben...

— Ezt vedd jegyzőkönyvbe! — mondta a bíró a deáknak. Majd újból az özvegyasszonyt faggatta:

— Mikor kereszteltek téged boszorkánnyá?

— Szent György napján volt két esztendeje... Az *Égő pipacs* nevet kaptam.

— Sokat repültél?

— Majd minden szombaton. Egy fekete agárkutya szokott értem jönni. De volt úgy is, hogy a Kutyafogú vett a hátára, — olyankor bagolyszárnya nőtt...

— Ezt is protokollumba kell venni! És Jáger Manci?

— Őt csak az idén keresztelték. Ötször-hatszor láttam táncolni.

Most már szembesíteni kellett a két nőt. Manci sírva fakadt, midőn az özvegyasszony a szemébe vágta a vádat és azt mondta, hogy Szalókiné hazudik, mert ő nem volt annyiszor a boszorkányzsinaton, mindössze csak kétszer repült, egyszer az Öthalomra, egyszer meg a budai Gellérthegyre. Azt is mondta különben, hogy ő nem vett részt semmiféle ártó do-logban, tulajdonképpen csak a multság kedvéért ült fel a fekete bakkecske hátára.

Vig Dávid a fejét fogta. Mit hazudozik ez a két vászoncseléd, miért törtet kézzel-lábbal a tüzes máglya felé?

Egyszerre megelégte az egészet és öklével az asztalra csapott.

— Bolondok vagytok! Boszorkányok nincsenek és a sátánnak okosabb dolga van, semhogy ilyen megkerült nőstényekkel röpködjön az éjszakában!

A két nő meghökkenve, szinte sértődötten nézett össze . . . Vajjon mi lelte a nemzetes urat? Csak nem zavarodott meg?

A vizsgálóbíró most már elővette Marosiné.

A vénasszony eleinte igen tartózkodóan viselkedett, fél óra mulva azonban már tudta, hogy mifajta ember legyen ez a Víg Dávid és ekkor maga vette kezébe a tárgyalás gyeplőit.

— Boszorkányok csak a babonás parasztnép fejében vannak, — mondta Marosiné — de az olyan tanult úr, mint a nemzetes úr, nem hiheti komolyan, hogy asszonyok szárnyra keljenek, mint a vadludak.

— Nem, Marosiné, azt én nem hiszem. De érthetetlen dolgok történtek és azokat tisztázni kell. Mondja meg, mire való az a sok kígyó-béka és egyéb boszorkányos vacak a maga putrijában?

Az özvegyasszony ravaszul mosolygott.

— Tetszik tudni, én szegény asszony vagyok és abból élek, hogy embereket, állatokat gyógyítok. Nem boszorkánysággal, hanem Isten nevével és emberi tudománnyal . . . A babonás nép azonban jobban bízik a boszorkányság erejében . . .

— Szóval: kend boszorkánynak hazudja magát, hogy jobban megfizessék . . .

— Olyanformán van, nemzetes uram . . .

— Mundus vult decipi . . . Ez végre is elfogadható magyarázat . . . De most mást kérdezek, Marosiné! Mért erősködnék némely asszonyok, hogy ők szövetségben vannak a sátánnal és hogy szombaton a Gellérthegyre repülnek? . . .

Az asszony megvetően legyintett a kezével.

— Azok, kérem, magukat és egymást bolondít-

ják . . . Az egyik elmondja a többinek, a többi utána mondja és végül el is hiszi . . . Ha a nemzetes úr egy fertály óráig biztatja Szalókinét, hogy ő nem asszony, hanem lud: meglássa a nemzetes úr, Szalókiné kukoricát fog enni . . .

A bíró elnevette magát.

— Az megeshetnék. De az asszonyok mind olyan egyformán mesélik el, hogy mit láttak a boszorkányszinaton?

— Ezt nem érti a nemzetes úr?

— Nem értem.

— A nemzetes úr nagytudományú férfiú és mégsem érti. Én csak egy tudatlan parasztasszony vagyok, hát én hogy értsem?

Ebben megint az asszonynak volt igaza.

— Mi történt szombat éjjel az akasztófa alatt, Marosiné? — faggatta tovább a bíró.

— Semmi különös, tekintetes uram. Vannak a városban férfibolond menyecskék és leányok és vannak másutt jókedvű legények, akik fél napig is szívesen nyeregben ülnek egy formás vászoncseléd kedvéért . . . Szombat éjjel két idegen legény mulatott két helybéli fehérnéppel — ennyi az egész, nemzetes uram.

— És kik azok a legények?

— A nevüket senki sem tudja. Az egyik Kutya-fogúnak, a másik Füstösnek nevezi magát, de ezek csak afféle mókanevek.

— És mért kellett a mulatságot éppen az akasztófa alatt rendezni, Marosiné?

— Az a legbiztosabb hely, kérem szépen. Éjnek idején földvári ember nem mer arra menni.

— Menjen vissza a börtönébe, Marosiné. Azt

hiszem, magát meg fogjuk seprűztetni kerítés miatt, egyéb baja azonban aligha lesz.

— Kezét csókolom — mondta sugárzó arccal Marosiné.

Víg Dávidot nagyon kielégítette a vallatás eredménye. Ami igaz, az igaz: a másik két asszony boldságai már szinte megzavarták az ő fejét is, — de a vénasszony józan parasztesze, amely választ tudott minden kérdésre, lehűtötte és megnyugtatta.

Másnap megjött a válasz a hivatalos megkérésre, amelyet Jászberénybe küldött a boszorkányok hadnagya, recte Füstös ördög nevezetű egyén elfogatása ügyében.

A jász kapitányságtól azt írták vissza, hogy Berényben sohasem lakott ilyen egyén, a kapitánysági bíróságok előtt letárgyalt boszorkányperekben azonban sűrűn történt hivatkozás valami Füstös ördögre, aki az egybehangzó vallomások szerint Tiszaföldváron lakik és onnan szokott a Jászságba rándulni a lelkek megrontása céljából.

Rákövetkező szombaton különös dolog történt, amely ugyancsak gondolkozóba ejtette Víg Dávidot. A városi porkoláb fia, aki segédkezni szokott a rabok őrzésénél, azt jelentette a bírónak, hogy Marosiné egy ezüst csattot ígért neki a pruszlikjáról, ha titokban elhozza neki azt a kis fapalackot, amelyet a tiszaparti kunyhójában, a tűzhely hamujában rejtetget.

Dávid úr ráparancsolt a fiúra, hogy teljesítse a boszorkány kívánságát. Tudni akarta, mit tervez Marosiné. A fapalackban zöldes zsír volt, repülőzsír.

Ez a tapasztalása nagyon fölizgatta Dávid urat.

Lám, az asszony a hideg józansága mögött valami titkot rejteget! De ő meg fogja találni a nyitját.

Senkinek sem szólt a dologról, Vásárhelyinek legkevesébbé . . . Vacsora után nem ment haza, hanem a városházán levő hivatalába, ahol régi boszorkányakták olvasásával töltötte az időt.

Éjfél tájban óriás szélvész kerekedett, amely tombolva rázta a városháza ablakait és beleüvöltött a kéménykürtökbe. Vig Dávid lámpással a kezében lement a földszintre és a kulccsal, amelyet előre elvett a porkolábtól, kinyitotta Marosiné tömlőcének ajtaját.

Egy szélroham kitépte a kezéből és mennydörögve a falhoz vágta a megvasalt tölgyfaajtót.

Bevilágított az alacsony bolthajtás alá és a kézilámpás pislogó fényénél egy márványfehér asszonyi testet látott a földön.

Alig ismert rá Marosinéra. Mozdulatlanul, mereven, sápadtan nyult el a kőpadlón. A szeme nyitva volt, de csak a fehérje látszott, az arcára valami különös mosoly fagyott rá, a két tenyerét kifelé feszítette, mind a kettő fénylett a zöld zsírtól.

A legkülönösebb az volt, hogy a vén boszorkány ebben a pillanatban olyan fiatalnak és szépnek látszott, mintha a tulajdon leánya volna.

Vig Dávid lehajolt hozzá és erősen megrázta.

— Marosiné! Ébredjen föl! Marosiné!

Az asszony azonban nem ébredt föl. Lenn feküdt a boszorkányálom tengermélységében. Ha most darabokra szabdálják a testét, akkor is mozdulatlan marad és kéjesen mosolyog.

— Marosiné!

De most remegés futott végig az asszony tag-

jain. Az arca felragyogott, amint megszólalt, különös, ünnepélyesen zengő hangon mondván:

— Belzebub uram, poklok fejedelme, dicsértessék a te neved mindörökké!

Odakünn felharsogott a szélvész és olyan hangzavart sodort magával, mintha százezer démon pukkadogna a hangos jókedvtől.

Víg Dávidon ekkor valami babonás rémület vett erőt, amelyet sohasem érzett még eddigi életében. Felkapta a lámpását, kirohant a tömlöcből, becsapta az ajtót és vacogó fogakkal, ingó térdekkel rohant ki az éjszakába.

— Valami titok lappang itt, amit nem értek — panaszkodott Víg Dávid.

— Igenis, fiam-uram, — hagyta rá öreg Vásárhelyi — valami mocskos titok lappang itt, amely ősidők óta nemzedékről-nemzedékre száll, amit sohasem fogunk megérteni, valamint azt sem értjük meg, miért engedi meg az Úr, hogy erdőn-mezőn mérges gombák teremjenek. A legokosabb, amit tehetünk, ha tűzre vetjük a mérges szemetet.

— De a lelkiismeretem? — méltatlankodott Dávid úr.

— Furcsa jószág a te lelkiismereted, édes fiam! Tavalyl statárium volt és te akkor felkóttattél egy szegény éhenkórászt, aki cipőt lopott. Akkor nem bántott a lelkiismereted. De rögtön felágaskodik, mihelyt a malefikákra van szó. Pedig bárhogyan vélekedel is róluk, egyet el kell ismerned: a bűnös akarat megvan bennük és ha nem tudnak szövetségre lépni a sátánnal, az bizony nem rajtuk, hanem a sátánon mulik.

Vásárhelyi uram nem folytatta a vitát, de annál hevesebben folytatta Boris leányasszony. Azt mondta:

— Drága szívem, az egész város követeli, hogy megbüntessék azokat a förtelmes nőtényeket, akik az akasztófa alatt táncoltak. Ha kegyelmed ellene szegül a jognak és az igazságnak, akkor tönkre teszi magát és akkor én meghalok, mert én nem tudok már kegyelmed nélkül élni.

A leányasszony édesen simult a vőlegényéhez és szelíden susogta a fülébe:

— Ugy-e, szívem, meg fogja őket égetni?

— — — — —
Boris leányasszonynak igaza volt: az egész város szinte már fenyegetődzve követelte a példás büntetést. A titokzatos mótelyt, amely úgy terjed a keresztény lelkekben, mint a rozsda, ki kell pusztítani.

Valóságos boszorkányvadászat indult meg és a följelentések egymást érték a városházán. Egy pár nap múlva súlyos gyanúokok miatt újabb három asszonyt kellett letartóztatni és két íródeák reggeltől estig körmölte a jegyzőkönyveket.

A vádak és panaszok túlnyomó része Marosiné ellen irányult. Ama Csontos-Tóth nevű gazda újból megjelent fiával Dávid úr előtt és most már nem lökték ki, hanem protokollumba vették minden szavát.

A Víg Dávid hivatalában nőttön-nőtt a papír-áradat és a Víg Dávid feje megtelt rémes és furcsa adatokkal. Már napról-napra olyan hihetetlen kalandok estek Földváron, mintha a pokol összes démonjai ide gyülekeztek volna.

Alkonyatkor fekete emberek mentek az utcán, a lábuk úgy kopogott, mint a lóláb. Éjnek idején kacagást, sírást és láncsörgést hallottak a megrémült

emberek. A vonuló felhők között, a hold tányérja előtt, csapatosan röpködtek az asszonyok, akár az éjjeli gémek. Ezt igazán nem lehetett tovább tűrni.

Mindenki belezavarodott már a pokoli forga-tagba, csak az egy Marosiné nem. Ő nyugodtan és okosan védekezett, olykor maga is támadott és midőn egyszer egy szembesítés alkalmával megengedték neki, hogy kérdéseket intézhessen Csontos-Tóth uramhoz, öt perc mulva már bebizonyította a bírónak, hogy Csontos-Tóthnak egy dologról háromféle véleménye is van.

A baj csak az volt, hogy Víg uram, amióta éjjeli látogatást tett Marosiné börtönében, ennek az asszonyszemélynek épp oly keveset hitt, mint a többinek!

Víg Dávid, miután nem tudott a per lényegével tisztába jönni, mindenféle mellékutakra kalandozott. A Marosiné kunyhójában találtak egy asszonyi ruhát, amelyről Dorogi Gáspár azt állította, hogy az ő feleségétől lopták el. A vádlott maga úgy vallott, hogy a subát ajándékba kapta az ifjasszonytól. A bíró tehát tanuképpen megidézte Dorogi Gáspárnét.

Ninon sápadt arccal, de emelt fővel lépett a bíró elé. Egy pillantást vetett a subára, aztán a fejét rázta — ez nem az övé, most látja életében először...

Dávid urat módfelett meglepte az ifjasszony viselkedése. Most már kihallgatta Dorogiék háznépét és mindenki fölismerte Ninon subáját, még a molyrágást is meg tudták mutatni.

— Ez az asszony benn van a boszorkánypakliban! — mondta magában a bíró.

És mivel most már rajta is erőt vett a vadászszenvedély, utána vetette magát az új nyomnak és mialatt még folyt a tanukihallgatás, elszalasztotta a

porkolábot Dorogiékhoz, hogy kutassa át Ninon ládáját, hátha találna valami bizonyítékot.

A porkoláb egy gyanús folyadékkal telt palackot és valami fehér port hozott vissza. Nem a ládában, hanem a padló egyik deszkája alatt találta.

A palackban repülő ital volt. Vásárhelyi uramnak olyan orra volt, hogy mindjárt megszagolta az illet. A fehér porról nem tudták, hogy micsoda, midőn azonban egy kis kutya szájába töltöttek belőle, az menten felfordult tőle. — Méreg!

— Most már nem mint tanút, hanem mint terheltet hallgatom ki az ifjasszonyt, — mondta a bíró.

A deák új papírávet tett maga elé...

Ninon öntudatlan kecsességgel nekitámaszkodott a fakorlátnak, az arca hófehér volt, de az ajka körül valami szelíd gyermekmosoly játszadozott.

A városháza udvarán volt egy vasrácsos ablaku kis kamra, ahol a duhajkodó vagy tilosban járó nemesembereket szokták lakat alatt tartani mindaddig, amíg a vármegyéjük vissza nem követte őket. Itt zárták el Ninont is. Bár nem volt nemes asszony, mégis hitestársa volt a leggazdagabb hajósgazdának.

Az ifjasszony nem bánta, inkább még szerette, hogy fogva tartják; amióta malefika gyanújába keveredett, mindenütt jobb volt neki, mint otthon.

Az ideje különben hamar eltelt a börtönben. Ha nem vallatta a vizsgálóbíró, akkor reggeltől estig a kamra leghomályosabb zúgában lapult meg álmosan, mint az éjjeli bagoly. Valami furcsa álmokórság vett erőt rajta, zsibbasztó fáradtság, mintha most érezné csak tagjaiban azt a sok száz mérföldet, amit bejárt a szombati röpködései idején.

Reggel és este rendesen imádkozott, minden bűnbánat nélkül, csak úgy gépiesen, ahogyan kisleány korában megszokta. Néha azonban, különösen éjjeltájban, hirtelen megrázkódott minden tagjában és felriadt és ekkor úgy rémlett neki, mintha mennydörgő csattanást hallott volna. Ha zavartan körülnézett, vigyorgó ördögpfókák úszkáltak körülötte az éjszakában, mint a fölzavart ebihalak a pocsolyában.

A nagytudományu Vásárhelyi uram az ifjasszony álmokórságában bűnösségének bizonyítékát látta. Mert hiszen az ilyen boszorkányálmot jól ismerte minden bíró.

Vig Dávid uram pedig lángoló buzgalommal folytatta a vizsgálatot Ninon ellen, részben mert ez az ő saját külön ügye volt, részben, mert mérget találtak. A mérég újabb és realisabb alapot adott az egész eljárásnak. Most már visszamenőleg kiterjesztette érdeklődését bizonyos rejtelmes halálesetekre is, amelyek Ninon szomszédságában előfordultak.

Sőt a siker érdekében szakított eddigi elveivel és — habár csak fenyegetésképpen — alkalmazásba vette a kínpadot is.

— Szeretném, ha elkerülhetném a kínpadot. Azért jó volna, ha mindent töredelmesen bevallana az ifjasszony ...

Ninon egy pillanatra fölriadt fásultságából. Kínpad?! Vért látott és csontok ropogását hallotta. Óh, hiszen ő mindent meg fog mondani! Mindent, csak végezzenek vele gyorsan és eresszék vissza a kamrájába ...

A deák alig győzte körmölni a protokollumot és Vig Dávid újra végighallgatta mindazt, amit már másoktól is hallott: a sátánnal való szövetkezés, az

éjjeli repülés, a démoni tivornyák és a boszorkányszinatok kalandos részleteit.

Ennek a csinos és értelmes asszonynak szájából oly furcsán hangzottak ezek a vad dolgok, hogy Vig uram egyszer akaratlanul elnevette magát.

— Hátha csak úgy álmodta mindezt, ifjasszony?

— Erre már magam is gondoltam, — mondta Ninon csendesen.

De mi van a méreggel? A mérget nem álmodta meg, azt ott lelték a szobája padlója alatt és most ott feküdt Vig uram asztalán.

— A mérget egy francia boszorkánytól kaptam, *Madame la Duchesse*-nak hívják. Azért kellett, mert magamat akartam vele elemészteni.

Ennél aztán meg is maradt.

A Trianonról nem beszélt Ninon. A szegedi Öt-halomig készségesen elkalauzolta a vizsgálóbíró, de már a pokolbeli Versaillesba nem. Valami leküzdhetetlen szégyenérzése visszatartotta attól, hogy *ezt* is jegyzőkönyvbe mondja.

Dorogiék, apa és fia, azalatt tajtékzó haraggal járták a várost és minden utcasarkon gyalázták Ninont. Boszorkány, persze, hogy boszorkány! Most már érthető volt, mért olyan kiszámíthatatlan az az asszony. Ok nélkül nevetett és sirt, hangosan beszélgetett az üres szobában, tavasszal mámorosan sikoltozva szaladgált a gyümölcsösben, az urát pedig, a város legkülönb ifju emberét, utálta, mint a betegséget. Hogyne, mikor megszokta a kénköszagu szeretőket!

Meg kell égetni! Ha van igazság a csillagok alatt, akkor meg kell égetni!

A megégetésbe különben maga Ninon is beletörő-

dött már. Oly kimondhatatlanul untatta az egész hivatalos eljárás, hogy szinte már epekedve terjesztette karjait a máglya felé, amely a hosszú út végén lobogott.

Egy nap azonban olyat mondott az ifjasszony, amitől a már-már eliszaposodó vizsgálat új lendületet kapott. A bíró az öthalomi boszorkányból táncosnői iránt érdeklődött és Ninon megemlítette, hogy anyósát is ott látta.

Kihallgatták ez ügyben a többi rabasszonyt is és akadt köztük olyan, aki szintén rávallott a vén Doroginéra.

A vöröshaju Jáger Mancsi úgy emlékezett, hogy egyszer éjjel, midőn seprőnyélen a Gellérthegy felé lovagolt, a földvári torony tetején látta Doroginét.

Az öregasszony ott állott a toronykereszt csúcsán, mérgében óriás labdává fúvódott és sebesen forgott önmaga körül. Alkalmasint a szent kereszt hozta ekkora méregbe.

Vásárhelyi uram, akinek Vig Dávid előadta az esetet, hihetőnek találta a dolgot. Miért is nem? A vénasszony neki már régóta gyanus. Alkalmasint csak szimulálja a betegségét, hogy ki ne süljön a turpissága. Hasonló eset már előfordult a boszorkánybíró praxisában.

A nemzetes úr egészen tűzbe jött. Rettenetes az, hogyan elterjedt a mótely! De most itt az ideje, hogy gyökerestül kiirtsuk. Fiat justitia! A gazdag bűnösökkel szemben kétszeres szigorral kell eljárni, hogy példát vegyen a szegénység.

Öreg Doroginét tehát elfogták és a városházára hozták. Ninon szíve megdermedt, midőn anyósát az

ő kamrájába szállásolták. Ha ezt tudta volna, inkább nem vallott volna reá!

A gazdag Doroginé elfogatása igen jól esett a földváriak szívének. Lám, hát a pénzes embernek sem szabad minden! Vannak még bírák Magyarországon.

Mi tagadás benne, a sok magasztalás bizony jól esett ifju Vig Dávidnak is.

Most már csapatosan jelentkeztek a tanuk, akik valami gyanús dolgot tudtak a vén Doroginéről. Még a saját cselédjei is ellene vallottak. Senki sem szeretette a házsártos és zsugori asszonyságot.

Napközben egész embercsődület volt a városháza udvarán. A város naplopói ott állottak a börtönkamra elrácsolt ablaka alatt és hallgatták a vén boszorkány mérges hangját, amely reggeltől estig kelepelt. Hol imádkozott, hol meg káromkodott, többnyire azonban mégis Ninont szapulta.

Az ifjasszony hangját sohasem lehetett hallani. Ő ijedten és némán lapult meg a kemence mögött.

A két ember, a létániás Dorogi és a szép Dorogi igen elcsendesedett akkoriban. Kábultan ültek otthon, mintha fejbe ütötték volna őket.

— Könnyíteni akarok bűnös lelkemen és azért megvallom: két nagy boszorkánymester is van Földvár városában. Sokszor láttam őket a szombati táncon. Mindig együtt szoktak repülni, egymásba kapaszkodva, egy falapáton ... Tessék jegyzőkönyvbe venni, kérem: egyik a katolikus plébános úr, másik a református tiszteletes.

Ezt Ninon mondta a bírónak. Vig Dávid földhöz vágta a ludtollát.

— Megbolondult az ifjasszony?

— Ez pedig úgy van, kérem, ahogyan mondom! Ma éjtszaka is behuhogtak a börtönöm kéményén.

A fiatal boszorkány elszántan és makacsul tekintett a bíró szemébe. A nemzetes úr nevetett is, de vakarta is a füle tövét. Mit kezdjen ezzel a sületlen váddal? Bizonyos, hogy a két érdemes egyházi férfiút nem szabad a mérges botrányba belekeverni. Hiszen egészen kétségtelen, hogy Doroginé ezt csak úgy álmodta. De ha ez álom, akkor mért valóság minden egyéb, amit vallott? És ha a többi is álom, akkor mire való ez az egész kriminális vizsgálat?

— Vezessék elém Marosinét!

A főboszorkány volt az összes rabasszonyok közül az egyedüli, aki nem vallott még egyáltalában semmit. Ha boszorkányságról beszéltek neki, akkor csak gúnyosan nevetett: a nemzetes úr tanult ember — csak nem hiszi el az ilyen bárgyúságot?

Olykor szinte nehezére esett Vig Dávidnak, hogy kibírja a hideg és józan tekintetét.

A nemzetes úr Marosinét mentő tanunak akarta kihallgatni a papok ügyében. Marosiné egypár epés mondásával majd kitöri a gonosz pletyka nyakát, arról jegyzőkönyvet vesznek föl, a jegyzőkönyvet eltemetik az irattárban és a két papról nem esik több szó. Ha nem is tökéletes elintézés, mégis csak van valami formája.

Az öregasszony nagy figyelemmel hallgatta a bírót. Kicsit gondolkozott, majd összekulcsolta a két kezét, ég felé emelte a szemét és ájtatos hangon mondta:

— Nemzetes uram, énértem is meghalt Jézus. Fáj a szívem, ha eddigi istentelen konokságomra gon-

dolok és most már én is könnyíteni óhajtok a bűnös lelkemen. Tessék írni, kérem! Én igenis boszorkány vagyok és szeretöm a *Berzebum* főördög. Én megnyergelem a seprőnyelet, kémények fölött repdesek, ki-bejárok a kulcslyukon, ha pedig kosárban táncolok, akkor szélvész kerekedik az égen ... Amit Doroginé ifjasszony mondott, az szóról-szóra igaz. A tiszteletes és a tisztelendő előtáncosok minden boszorkányzsínaton. Tessék írni, kérem! A plébános úr szeretője egy *Szukaba* nevezetű ördögleány, akinek haj helyett kígyó nő a fején, a református lelkész úr pedig egy *Cirmos* nevű vöröshaju boszorkányt szeret, aki napközben macska és csak éjjel vedlik vissza asszonnyá. Most már bevallom: a mezei egércsapást is mi hárman hoztuk a vidékre. Én sárból gyúrtam az első egeret, a két pap pedig megátkozta a pokolbéli Plutó nevében, attól szaporodott úgy el a féreg ... Tessék írni, kérem!

Ebédasztalnál Vig uram komor arccal kanalazta levesét, majd hirtelen azt mondta:

— Lelkemre mondom, szinte kezdem már érteni a boszorkányégetőket!

— No ugy-e, szívem? — örvendezett Boris leányasszony, aki szerette, hogy a vőlegénye megtért már extravagáns ötleteitől.

— Most már Marosinéra is rájött a bolondság, — folytatta keserűen a vőlegény.

Öreg Vásárhelyi, midőn megértette, miről legyen szó, egészen mást mondott. Mindenek előtt azonban földhöz vágta aranyrojtos bársonysüvegét és rettenetesen káromkodott.

— Nem bolondult az meg, dehogy is bolondult az égetni való! Most jött meg csak igazán az esze! Amit mi hetek óta nagy fáradtsággal és papiros-

pocsékolással fölépítettünk, az egész kriminális alkotmányt, Marosiné ezzel az egy vallomásával felrúgta, darabokra törte és eltaposta. Vége a boszorkánypernek, fiam-uram!

— Ezt nem értem! — csodálkozott Vig Dávid.

— Te nem érted, de bezzeg érti Marosiné! Ő tudja, hogy a bécsi kancelláriától kemény parancsunk van, hogy minden boszorkánypert, amelyben nemesember, tisztviselő, avagy egyházi személy szerepel mint vádlott, ítélethozatal előtt föl kell terjesztenünk Bécsbe. Marosiné csak azért vall a papok ellen, hogy a per fölkerüljön a kancellária elé.

Most már Vig Dávid káromkodott nagyot. Aztán valami hazafias bánat fogta el, mert a királyi beavatkozásnak ez a módja ősi alkotmányunk sérelme volt.

A nagytudományu Vásárhelyi ilyen szavakkal rekesztette be a párbeszédet:

— Hát csak pakkoltasd ekhós szekérre az írásokat és hordasd fel a nádorispánnak. Egy árva jegyzőkönyvet ne felejts itthon, azt mondom, mert a dolog a torkodra forrhat — a királyné ő felségével nem lehet komázni. Hogy mit végeznek a boszorkányok dolgában Bécsben, azt majd megkapod írásban és tudom, nem rakod ki ablakodba!

— — — — —

A különös az volt, hogy a földváriakon, amióta megtudták, hogy a nagy per Vienna városában fog eldőlni, valami általános kijózanodás vett erőt. Mintha csak mély álmukból ébrednének az emberek, csudálkozva összenéztek: mi az ördögnek is csinálnak olyan nagy kázust a megkerült vászoncelédekkel?

Most már akadtak emberek, akik nyíltan kérkedtek vele, hogy ők sohasem hittek a malefikákban. Ma-

rosiné a fecskefészekben ült és fekete tehén képében megvívott a sátánnal? Hogy is lehet ilyen ostobaságot elhinni!

Csontos-Tóth uram, aki még egyre kötötte az ebet a karóhoz, figura lett a városban. A kis suhancok utána rikoltoztak az utcán:

— Tóth bátya, Tóth bátya, ott repül, ni, Marosiné — egy veréb farkán csücsül!

A kijózanodás szele belefűjt a rácsos börtönablakokon is, ahol az asszonyok ültek. Azok tegnap még az éjszaka félelmetes királynői voltak, a bűn bíborát viselték a vállukon és hatalmas démonoknak parancsoltak, — de most egyszerre visszatöpörödtek megint fakó és zagyva kis parasztasszonyokká. Némelyiknek közülök talán fájt is a lefokozás.

És midőn már Ninon is azon kezdett töprenkedni, hogy nem lázálmái boldondították-e, akkor egyszerre testet öltött az álma és az ő titokzatos, démoni kedvese, a lázkirály, a pokolbéli Trianon ura, megjelent előtte világos nappal.

— — — — —
A dolog úgy esett, hogy egy nap három feltűnően öltözött idegen jelent meg a földvári főutcán. Az idegenek szóba állottak a plébános úrral és azt mondták neki, ők tagjai a francia követségnek, amely Temesváron át Konstantinápolyba utazik. Egyikük a követ, név szerint Clermont herceg, a másik, egy kövér nagy óriás, a követ adjutánsa, a harmadik a titkára. Az urak közül csak maga a herceg tudott valamit németül.

A herceget az a kellemetlenség érte, hogy uti hintója eltörött túl a tiszai réven. Addig is, míg rendbe hozzák a hibát, Monseigneur a két bizalmasával gyalogszerrel átsétált Földvára.

Monseigneur nem titkolta, hogy a kíváncsisága vonzotta őt a szép alföldi városba. Hallotta, hogy itt nagy boszorkányper folyik és ilyesmi méltán érdekelheti az urakat, akik olyan országból jöttek, ahol Voltairet és Jean Jaques Rousseaut olvassák.

A plébános úr, földvári patrióta létére, igen hízelgőnek találta a fenséges herceg úr érdeklődését és megüzente Vig Dávid uramnak, hogy öltöztesse tisztába a rabasszonyokat. Addig is szerény hajlékába invitálta az előkelő vendégeket. A városban azalatt híre ment, hogy megjött a francia király.

A boszorkányok a városi tanácsteremben várták a magas látogatókat és a francia urak igen kiábrándult arcot csináltak, midőn a terembe léptek. A démoni szépségek helyett egy csapat megszeppent, ügyefogyott, vértelen és báj nélküli parasztasszonyt találtak. Az öregek és a fiatalok kivétel nélkül tisztességes és komoly benyomást tettek és Monseigneur titkára ki is jelentette, hogy ezek kedvéért nem volna érdemes elkárhozni.

Vig Dávid kalauzolta a vendégeket és „a király” elmondatta magának, hogy miféle bűn terheli az egyes asszonyok lelkét.

Tudja Isten, a nemzeti úr nagyon szégyelte magát, midőn az elmésen és gonoszul mosolygó francia előtt újra föl kellett kavarnia ezt a középkori iszapot.

— Több nincs? — kérdezte a herceg, midőn végigjárták a boszorkányok sorfalát.

— Még egy van, Serenissime, egy jobb családból való nő, aki, mint mondják, franciául is tud. Dorogi Gáspárnénak hívják. Kissé megkésett az öltözködéssel, de ő is itt lesz mindjárt.

Már jött is Ninon. Nagyon sápadt volt, de ke-

cses és szinte elegáns benyomást tett. Megmondták neki, hogy francia urakkal fog találkozni és azért tölelhetőtleg kicsípte magát.

Midőn megpillantotta a herceget, a hófehér arca egyszerre vérvörös lett.

— Cheri! — rebegte boldog meglepetéssel.

A herceg, aki fehér kabátban, a Szent Lajos-rend kék szalagjával, gyémántokkal a kardján és a cipője csattján, állott előtte, Viard volt, az ő boszorkányálmainak hőse.

Viardot nem lepte meg a találkozás. Mosolyogva fordult a nemzeti úrhoz:

— Ez a hölgy beszél franciául? Érdekes! Ön is tud franciául?

— Nem, Serenissime, én csak németül és deákul tudok.

A herceg ekkor Ninonhoz fordult és három francia szót mondott neki. Senki sem értette meg, csak az asszony, akinek szeme egyszerre könnyes lett. És ekkor a herceg elmés, könnyelmű és jószívű arcán is egy könnyecsepp szaladt végig. A francia követ udvariasan meghajolt a boszorkányok előtt — bonjour, mes dames! — és gyorsan elment.

A főtisztelendő úr felajánlotta neki a kocsiját, de Clermont hercege bolondja volt a gyalogsétáknak és a csattos cipőivel vitézül nekivágott a megyei út porának. Pedig ezek a gyémántcsattok, miként a kövér segédtsízt tört németiséggel elárulta, félmillió frankot értek.

Alig hogy a franciák eltűntek a földvári láthatárról, már ellenük fordult a városi közvélemény. Hogyan van az, kérdezték, hogy a francia követ osztrák katonatiszti kabátban jár? A gyémántjait meg alig-

hanem az üvegesnél vette ... A kövér adjutánsnak lyukas volt az egyik csizmája, ezt mindenki észrevehette, bár állandóan tornamutatványokat végzett a lábaival, hogy eltitkolja ezt a szépséghibáját. A hercegi szekretárius pedig egészen ágrólszakadt benyomást tett.

A három francia úr azalatt a tiszaparti homokbuckák közt járt.

— Nos, mit szóltok hozzá? — kérdezte a herceg.

— Jó figurája van, — vélekedett a titkár. — Ha kissé meghízik és kiöltözik, nagyon csinos lesz.

— Tud táncolni? — kérdezte az adjutáns.

— Könnyű, mint a hab. És igen kellemes mezzoszopránja van. Amellett nagyon értelmes: fogadni mernék, hogy három hónap múlva pompás kis színésznőt nevelek belőle!

Mind a hárman egészen nekilelkesültek Ninon magasztalásának.

— Igen, — kiáltotta a kövér adjutáns, — ez hiányzott nekünk: egy csinos nő, aki énekel és táncol! Most már nagy tragédiákat és énekes drámákat is előadhatunk a vendéglőkben.

— — — — —
Másnap visszaérkeztek a periratok Bécsből.

Az egyik aktára Mária Terézia király az ő naiv és erélyes gazdasszonyírásával a következő végzést jegyezte rá:

Die ganze Procedure ist ein schrecklicher Cretinisme und sofort zu suspendiren. Alle emprisonnirten Weibsbilder soll man frey lauffen lassen. Wenn Eine eine extraordinaire Bêtise begangen hätte, derotwegen soll der Mann ihr eine ordentliche Tracht Prügel

appliciren und damit basta. Der Richter Wassarhejli ist mit Hals und Kragen für Executirung Unseres Erlas responsabl. M. Th.

Vásárhelyi uram, midőn a Wassarhejli szóban ráismert a maga becsületes nevére, azonnal a városházára szaladt, ott a maga kezével megnyitotta az összes börtönöket és dühösen kiabálta, hogy a rab-asszonyok menjenek, hordják el magukat, ne is lássa őket többet.

Vig Dávid szó nélkül nézte és csak magában mondta:

— És mégis van valami a dologban!

Az asszonyok szanaszét is szaladtak mindjárt, csak Marosiné és a két Doroginé maradt még a városházán. Marosiné azt akarta tudni, hogy ki fogja megfizetni az ő kárát, Ninon és az öreg asszonyság pedig a Dorogiék kocsiját várták.

Előkelő emberek, ha valami botrány esik a családjukban, egy időre el szoktak utazni hazulról. Dorogiék sem mentek vissza a főutcai házukba, hanem egyelőre a gyümölcsösbe mentek lakni.

Az öregasszonyt a nagy karosszékével odakünn mindjárt kiültették a pitvar alá, hogy vigyázzon a gyümölcstolvajokra, Ninont azonban az ura bevitte a sötét hálókamrába, ott egy vékony, hosszú láncot laktolt a bokájára, a lánc másik végét odapántolta az ágy lábához.

— Ettől majd elmegyen kedved a repüléstől, — mondta a szép Dorogi.

A majorosné egy nagy zsák fosztani való tollat tett Ninon elé, hogy el ne unja magát magányában.

— Meddig kell így maradnom? — kérdezte Ninon.

— Gazduram azt mondja: míg le nem esik az első hó.

— — — — —

A szép Dorogi tévedett, ha azt hitte, hogy a lánc majd elveszi az asszony kedvét a repüléstől. Ninon aznap éjjelig hordta csak a láncot, azután szárnyra kelt és úgy elrepült, hogy Dorogiék nem is látták többet ebben a földi életben.

Az eset, amelyről még ötven esztendő multán is beszélni fognak a földvári fonókban, következőképpen esett:

Pontban éjjélkor valami iszonytató trombitaharogás verte fel álmukból Dorogiékat. Oly szilajul zengett, mintha a végítélet angyala trombitálna a gyümölcsösben.

Utána rémült csend lett, majd mélyen zengő basszushangok kiáltották kórusban:

— Ki a boszorkánnyal! Ki a boszorkánnyal!

A szép Dorogi kimászott ágyából és miközben sűrűn vetette magára a keresztet, az ablakhoz ment.

Az ablak alatt három ördög állott. Fekete álarcot viseltek a képükön, a kócos szakálluk az övükig ért, a fejükön pedig olyan szarvpár nőtt, hogy a községi bika sem restelhette volna hordani.

Az egyik hosszú rúdon vörösen világító csillagot emelt, a másiknak kezében trombita, a harmadikéban meztelen kard volt.

— A szent háromság nevében kérdezem a tekintetes uraktól, mi dolguk az én keresztényi házamban? — kérdezte Dorogi a félelemtől mekegő hangon.

Ekkor a trombitás ördög tüzet fújt a szájából, a kardos ördög — egy elhízott, nagy szörnyeteg —

ma
me
ket
ház
öre
csill
le a
tágr
ágyá
késő
piros
tyüm
kelen
nem
— ha
óvato
fogta
férfik
N
szorít
A
Dorog
Here

markolatig lenyelte a kardját, a csillagos ördög pedig megszólalt és furcsa, tört magyarsággal mondta:

— Plutó ő felsége, a poklok királya, küldött minket, hogy vigyjük el a boszorkányt, akit keresztény házában tartasz.

— Melyiket parancsolják a tekintetes urak — az öreget? — kérdezte Dorogi.

Zavart kis csend támadt, míg újra megszólalt a csillagos ördög:

— Az öreget nálad hagyjuk, neki még nem telt le az ideje, mi a fiatalat követeljük.

Dorogi Gáspár ekkor odament Ninonhoz, aki tágranyitott, világító szemmel, élesen fülelve ült ágyában és leoldotta bokájáról a láncot.

— Érted jött az ördög, Annus!

Ninon szó nélkül magára kapta a ruháit. Csak később mondta:

— A fehér ruhámat, a galléros köpenyeget, a pirossarku cipellőmet, a gitáromat és az arany kössöntyűmet is viszem.

Kissé meglepte Gáspárt, hogy a boszorkányok a kelengyéjüket is magukkal viszik a pokolba, de azért nem ellenkezett, az ilyen jószágon úgy sincs áldás! — hanem fölkapta az Annus csikóbőrös ládáját és óvatosan kitolta a félig nyitott ajtón.

Ninon kilépett a pitvar alá. Az egyik sátán megfogta a kezét — forró, erős, a felindulástól remegő férfikéz volt — egy hang pedig franciául susogta:

— Ne félj semmit, én vagyok . . .

Ninon csendesesen bólintott és gyöngéden megszorította az ördög kezét.

A sátán pedig harsogó hangon kiáltotta oda Dorogiéknak:

— Keresztények, aki utánunk mer jönni, hogy kilesse a poklok titkait, azt darabokra tépjük!

Jaj, ki is mert volna utánuk menni! Dorogiék az ablakrács mögött összelapulva, reszketve nézték, mi történik odakünn.

A világító ördög megindult a vörös csillaggal az úton. A másik ördög kezén fogva vezette az ifjasszonyt. Végül ment nagy szuszogva a kövér ördög, a csikóbőrös ládával a széles vállán.

Dorogiék sokáig néztek utánuk. A piros tűz táncolva haladt tovább a pusztában, hol eltűnt, hol felbukkant megint a homokbuckák közt, végül lekanyarodott a tiszai gázló felé, ahol aztán végleg elnyelte a fekete éjszaka.

bos
a so
Mag
az a
állók

sága
része
törő
siette
jára
kodt
hajó
Mari
és m
L
sel m
budai

Az utolsó villamoskocsi.

Az utolsó villamoskocsi zúgva vágatott a lombos hegyek felé. Új, nagy kocsi volt és ragyogott a sok lámpástól, mint valami luxushajó szalonja. Magábanjáró úr egyedül ült benne és kéjesen szívtá az ablakon beáradó levegőt, amely minden újabb megállóhelynél hűvösebb és zamatosabb lett.

A kocsivezető és a jegyszedő, akinek aznap rab-sága már a végét járta, úgy viselkedett, mintha megszegedett volna a szabadság lehelletétől. Nem igen törődtek Magábanjáróval, hanem hangos kiáltásokkal siettették egymást. A jegyszedő szabad polgár mód-jára a fél szemére vágta a sapkáját és ugyancsak csapkodta az ajtókat, a vezető meg előrehajolva, mint a hajókormányos, nézett bele az éjszakába és valami Mariskára gondolt, akinek alakja mind melegebben és mind gömbölyűbben jelent meg előtte.

Egy föltételes megállóhelyen hirtelen zökkenéssel megtorpadt a kocsi. Ki száll föl itt éjfélkor? A budai temetőnél voltak...

— Gyерünk! — türelmetlenkedett hátul a kalauz.

A vezető dühösen verte ott elől a harangot. Gyerünk!

Az új utas bizonytalan lépésekkel topogott végig a vágató kocsin. Nő volt. A szoknyája halk suhogással horzsolta Magábanjáró térdét, amint szerényen és kecsesen szembe ült vele.

Magábanjáró első pillanatban köszönni akart. Mintha ismerné ezt a finom kis alakot. Vajjon hol látta? Lehet, hogy csak álmában. Neki sok álomismerőse volt, kedves, közömbös vagy ellenszenves emberek, akikkel ébren sohasem találkozott.

A szembenülő nő túl volt már első fiatalságán, kimondottan csinos sem volt, de Magábanjárónak úgy tetszett, hogy egész valójából valami kecses, lágy és nagyon nőies melegség áradozik. Egyszerű, de nagyon eredeti szabású ruha volt rajta. Fekete és fehér. A keztyűje és a cipője — Magábanjáró alapos megfigyelő volt — elsőrendű gyártmány.

Tulajdonképpen nem is nézett Magábanjáróra, de az mégis megérezte, hogy az asszony minden ideg-szálával őt figyeli. Finom bőrének minden pórusa, barna hajának minden szála egy-egy parányi szemmé lett, amelyből forró kíváncsiság sugárzik a férfi felé.

Egy hosszúszerű fehér rózsát tartott a kezében. Hókirálynő ennek a virágnak a neve. Az asszony két ujja között fogta és a nyitott kocsablakban himbáltatta. Ez a kecses rózsatánc is Magábanjárónak szólt.

— A szeme olyan, mintha már sokat sírt volna életében. A szája pedig, a szomjas vampirszája olyan, mintha sokat csókolt volna, — állapította meg Magábanjáró. — Vajjon kitől kapta ezt a virágot?

Mindegy, akárkitől, ha nőtől kapta is, Magábanjáró nem szívesen látta az asszony kezében,

ba
tűz
a fe
szon

kih
ban
járó
már

lükte
dolat
tudja

közöt
lámpa
kete

tekke
látta
ember
csípők
horda
az ön
mint e
Arlech

M
mintha
a tava
A
és szí
asszon

Mert ők ketten most magukra hagyottan és szabadon vágtattak volna az üde éjszakában, mint egy tűzfényben tündöklő kis planéta első emberpárja, ha a fehér virág egy idegen világhoz nem láncolja az asszony gondolatait.

Most egyszerre elszakadt a lánc! A fehér rózsza kihullott a keztyűs kis kézből és eltűnt az éjszakában... Az asszony most nézett először Magábanjáróra, a duzzadt ajkán zavart kis mosoly ült: Most már egészen szabad vagyok!

Magábanjáró arca vérvörös lett, a szíve ijedten lüktetett. Miféle asszony ez, aki így tud olvasni a gondolataiban? Miféle asszony ez, aki ilyen elszántan tudja eldobni azt, ami az övé?

Azután megint megállott a kocsi. A fekete lomb között egy nyári vendéglőkertbe lehetett látni. Égő lámpák, zenehangok, világos nyári ruhák, rohanó fekete pincérek...

Valaki fölkapaszkodott a kocsira. Döngő férfiléptekkel jött előre és Magábanjáró, mielőtt még meglátta volna, máris kimondhatatlanul gyűlölte az új embert. Nagy, testes fiatalember volt, széles asszonycsípőkkel, azok közül való, akik mindig szűk kalapot hordanak. A fényesre borotvált arcán megkövesedett az önhittség mosolya. Olyan elégedetten mosolygott, mint egy archaikus Apolló, vagy egy civilbe öltöztetett Arlechino.

Magábanjárót valami babonás érzés fogta el: mintha már ezt az arcot is látta volna álmaiban, talán a tavasszal, mikor negyvenfokos láza volt.

A mosolygó ifjú profilba ült és magától értetődő és szinte már imponáló arcátlansággal bámulta az asszonyt. Olyan lelketlenül, mint a bivaly a virágot.

Azok a finom, forró szálak, amelyek az asszony és Magábanjáró között szövődtek, szomorúan összekuszálódtak, majd elszakadoztak. Az új ember gombba pányva-pillantásokkal elfogta és magához hurkolta az asszony figyelmét. Az asszony egy ideig védekezett ellene, egyszer úgy is nézett Magábanjáróra, mintha segítséget várna tőle, de azután lassankint magába vonult, elzárkózott és nem nézett többet sem a mosolygó emberre, sem Magábanjáróra. Magábanjáró azonban érezte, hogy most már az asszony százezer parányi pórus-szemével az új férfi képét szívja magába.

Megint megállott a kocsi. Hirtelen zökkenéssel a nyílt pályán. Magábanjáró förtelmes, meleg nyilalást érzett a térdében, mintha valami törékeny dolog ropant volna össze alatta és mintha aztán valami puha anyagba gázolt volna bele.

Mindenki leugrált a kocsiról és mindenki tudta, hogy a kocsi elgázolt egy embert.

Az elülső nagy lámpás előtt megjelent a kocsi vezető fakó arca.

— Én nem tehetek róla... Itt állott a sinek mellett, — láttam, hiszen rá is csöngettem, — itt állott és az utolsó pillanatban, mikor már nem lehetett fékezni, keresztül akart ugrani a töltésen...

A kalauz a törvényben járatos magyar paraszt nyugalomával szólott hozzá az ügyhöz.

— Én is láttam. Magától szaladt a kocsi alá. Öngyilkos volt. Akár megesküszöm reá... Itt állott és az utolsó pillanatban, mikor már nem lehetett fékezni, a kocsi elé vágta magát... Akár megesküszöm reá...

— Vajjon él-e még? — kérdezte az asszony sápadt arccal.

Egészen olyan hangja volt, amilyennek Magában-járó elképzelte: sötét, lágy és kissé fátyolos...

Vajjon él-e még? Valamennyien elhallgattak és a kocsi alá figyeltek. De onnan nem hallatszott semmi és látni sem lehetett semmit, csak alaktalan sötétséget.

A mosolygó ember a kezével legyintett, mintha azt akarná mondani: Annak már vége!

— Gyerek volt? — kérdezte az asszony remegő hangon.

— Kicsi, vézna figurának láttam, — mondta a kocsivezető. — Gyerek lehetett, valami koldusgyerek.

— Koldusgyerek, — bólintotta a mosolygó ember.

— Koldusgyerek, — mondta ellentmondást nem tűrő határozottsággal a kalauz.

— Szegény, — sóhajtotta az asszony.

Ércsisak csillant meg a homályban és egy rendőr lépett a kocsi mellé, amely szomorúan ragyogtatta a lámpáit, mint a zátonyra került hajó.

A három utas ebben a percben már nem gondolt a kocsi alatt fekvő koldusgyerekkel. A szerencsétlenségből csak a rendkívüli helyzettel járó izgalmat érezték és az izgalom nem is volt kellemetlen.

— Szegény, — sóhajtott megint a vámpírszájú asszony, anélkül, hogy tudta volna, mit mond.

Azután hirtelen a két férfi felé fordult.

— Milyen messzi van ide a végállomás, kérem?

— Gyalog tíz perc, — mondták ketten egy szájból.

Mind a hárman a fásor lombos alagútjába néztek... Benn a susogó homályban parányi fénypontok röpködtek és egy fülemile énekelt... A fásor olyan illatos, olyan titokzatos és csábító volt, mint a Kyttherába vezető út.

— A végállomáson várnak reám, — mondta halkan az asszony, mintha egy ki nem mondott kérdésre válaszolna.

— Talán a kedves férje? — kérdezte az archaikus Apolló.

Ez az ostoba kérdés megnevettette az asszonyt. Halk, gyöngyöző és forró kacagás volt, amely úgy beleillett a buja nyári éjszakába, mint a fülemileének vagy a tücsökciripelés.

— Nem a „kedves férjem“, hanem egy tengerész... Egy bátor kis tengerész, aki nem fél a sötétiségtől...

Megint az illatos alagútba nézett. A szeme, amely úgy világított a homályban, mint a szentjánosbogár, az egyik férfitől a másikhoz röpködött.

— Nem tudom, tanácsos-e egyedül mennem? . . .

Magábanjáró úrnak egyszerre kiszáradt a szája, a másik ember archaikus Apolló-mosolya azonban faun-vigyorgássá szélesedett, amint két kézzel kapott a szentjánosbogár után.

— Majd én elkisérem, kérem... Éppen arra visz az utam... És én sem félek a sötétiségtől...

Az asszony Magábanjáróra pillantott és annak úgy rémlett, mintha soha még ennyi megvetéssel nem mérték volna végig.

— Menjünk! — mondta aztán az ő halk, fátyolos hangján.

Egy bágyadt mozdulatot tett a karjával. Ugyanaz a mozdulat volt, amellyel a fehér rózsát kiejtette a kocsí ablakán.

A rendőr időközben fölvet valamit a földről. A kocsí alatt fekvő gyerek sapkája volt. Fehér tengerész-sapka, aminőt az úrigyermekek viselnek.

— Nem lehet az koldusgyerek, — mondta mélyen zengő alföldi hangon.

Azután hangosan elolvasta a homlokszalagra nyomtatott hajónevet: *S. M. S. Miramare*.

Az asszony meghallotta a Miramare szót és hirtelen sarkon fordult. A rémülettől kitátotta a vampir-száját. Az arca rettenetes volt.

Magábanjáró úr ekkor hirtelen nekilódult a farsornak. Gyorsan sietett előre, közben hangosan olvasta a lépéseket: kettő, négy, hat... Sem látni, sem hallani, sem gondolkozni nem akart. Később szaladni kezdett és a lépései szaporán kopogva távolodtak a lombos alagútban. .

A hadiárva.

A nő, akiről szó lesz, mosolygó szemű, tömpe orrú, érzelmes szívű leányzó volt. Malvin kisasszonynak hívták és kísérető pénztárosnő volt a Minervamozgóban. A művészettel való szoros érintkezése kiművelte az izlését; a vad detektívdramákat nem kedvelte, de ha szerelmes filmet mutattak be, olyat, ahol Menander Valdemár a kandalló mellett letérdepel a grófné előtt, akkor megnedvesedett Malvin kisasszony szeme a meghatottságtól. A szíve kápolna volt és az oltáron Menander Valdemár, a nagy norvég film-művész, képe fénylett. Menanderé, akin oly előkelően feszül a frakk és aki a fehér vászonról olyan szerelmesen és olyan fájdalmasan tudott a nézőtérre tekinteni.

„Senki sem jár büntetlenül pálmák alatt“, mondja Goethe. Malvin szívében nagyraevágó álmok bontogatták pávafarkukat. A két füle fölött biedermyer-csigákba kezdte fonni a haját, sőt már azon is tanakodott, hogy talán mégis hasított szoknyát kellene szereznie.

Azonban magasra lendülő, színes vágyait lepuf-

fogtatta az élet prózája, mint a vadász a fácánokat. Malvint feleségül kérte egy Kádár Pál nevű villamos-szerelő munkás. Hozzáment; a szíve mélyén azonban érezte, hogy a rangján alul ment férjhez. A sors többel tartozott volna neki, legalább is egy főpincérrel.

Ez a Kádár kemény, vidám és önérzetes fiú volt. Szervezett munkás létére azt mondta, hogy természet-tudományi alapon áll, mivel azonban hithű református is volt, pap előtt akart esküdni.

A szerelő jól bánt az asszonyával. Még azt is megtette, hogy vasárnap délután elvitte a mozgósínházba. Ha a remegő villamfényben eléjük pattant az ő riválisa, az előkelő és szomorú Menander Valdemár, — aki most még szomorúbb volt, mint azelőtt, talán mert Malvin kisasszony férjhez ment, — ilyenkor Kádár furcsán mosolygott, úgy, hogy az asszony dühbe jött és a homályban megcsípte az ura kemény karját.

Reákövetkező esztendőben pontosan megjött a gyerek. Fiú volt. Malvin szívéen édes rémület nyilalt keresztül: a gyerek hasonlított Menander Valdemárhoz . . . A szeme legalább is egészen *olyan* volt! A természet valami titokzatos kis tréfát engedett meg magának a derék Kádár-családdal. Az asszony szerette volna, ha a kis fiút Valdemárnak keresztelték volna. Kádárban azonban nem volt semmi poézis, azt mondta, hogy ez nem két lábon járó embernek való név és így Palkónak keresztelték a gyereket.

A gyereken már öklömnyi korában volt valami úri vonás, amiről nem tudni, honnan került, ha nem a mozgósínházból. Szép, szelíd fiucska volt, úgy tudott hizelegni, mint a doromboló macska és élt-halt minden nyaláncsáért.

Mire a kis Palkó három esztendő lett, a nagy

Pál szívében szántóvető őseinek ösztönei kezdtek ébredni. Egyszerre meggyűlölte a fővárost és elkívánczozott falura. Úgy gondolta, jó volna, ha bejuthatna valahová uradalmi gépésznek. Mert mit ér az élet, ha az embernek nincs veteményes kertje és nincs szabad malactartása.

Valami szerencsés véletlen folytán már-már úgy látszott, hogy Kádár terve valóvá fog válni, mikor egyszerre útjába állott az orosz cár. Igen, az orosz cár. II. Miklós birodalma a Kárpátoktól Khináig terjed, ha ezer esztendeig élne is, nem volna annyi ideje, hogy megismerje minden alattvalóját, beutazza minden faluját, megnézzé minden hegyét, vizét, erdejét. A cár mégis úgy találta, hogy neki még több földre, több szolgára van szüksége, kihúzta a kardját és Magyarország felé sújtott. És először is Kádárékat találta szíven. A vidéki gépészlak rommá lett, a veteményes kert ugarrá, a kommenciós malacok fölfordultak. Ha tudta volna az orosz cár, hogy milyen nagy baj lesz ebből, talán hüvelyében hagyta volna kardját, mert hiszen ő is csak ember.

Elrendelték az általános mozgósítást és Kádár is bevonult a telegrafistákhoz. Nem lehetett azt mondani, hogy nem ment volna szívesen. Szervezett munkás léteire ugyan antimilitarista volt, de most nem politikáról, hanem Magyarországról volt szó és ez a gondolat meghatotta, föllelkesítette és tüzes haragra lobbantotta. Ő is háromszínű pántlikát tűzött a katonasapkája mellé és miközben lelkesen énekelt, hogy „Ne sirjatok, budapesti lányok!” — az ő kis Palkó fiára gondolt.

A józsefvárosi pályaudvaron búcsúztak el egymástól és Kádár, mielőtt beszállott volna a 32 ember

vagy 6 ló-kocsiba, azt kérdezte kis Palkótól, hogy mit hozzon neki a csatából.

— Csokoládét! — mondta a gyerek.

Ők akkor még valamennyien optimisztikusan fogták föl a háborút.

Egyelőre azonban nem volt szó csokoládéról; jó volt, ha kenyérre jutott. Az állami segítség kevés, a drágaság pedig nagy volt. Az asszony úgy gondolta, hogy valami kereset után kellene néznie. Jelentkezni akart a mozgósínházban, de az ő helyét a pénztárban már egy Salambo-termetű hölgy foglalta el, sottis blúzban. Ezzel ő nem vehette föl a versenyt. Később megpróbálkozott a fehérnemű-varrással, de ügyetlen volt a gép mellett és keveset keresett.

Most tűnt csak ki, hogy ami erő, ész és akarat volt a Kádár-családban, az mind táborba vonult a vilamosszerelővel. Az asszony sem dolgozni, sem takarékoskodni nem tudott. Tulajdonképpen semmit sem tudott, csak búsulni és a gyereket kényeztetni. A Kádárék önérzete megfakult, összeroppant, elolvadt, — egy-kettőre benn voltak a fekete nyomoruságban.

November óta az asszony a gyerekekkel már az árok-utcai tömegkvártélyba szorult. Egy kis pince-rekeszben négy ágy áll. Kádárnén és a kis fián kívül két nyomdászleány, egy ablakostót és a 117-es tanyázik a rekeszben.

A 117-es vén hordár volt. Egyik külvárosi színház sarkát szokta strázsálni, ahol hosszú és kimerítő eszmecserét folytatott a bérkocsisokkal. Ami szerelmes levél- és virág-forgalom volt a színház tájékán, azt lebonyolították a messenger-fiúk, akik gőgösen, mint a technika századjának hirnökei, karikáztak el a

vörössapkás veterán mellett. Bár elég gyakran feküdt le üres gyomorral, azért a 117-es csodálatosképpen mindig elégedett, sőt jókedvű volt. Volt neki egy nagyszerű titka, amely erőt adott neki, hogy a szemébe ne vessen a haragos sorsnak. Ő tudta, hogy a mostani nyomorúsága csak átmeneti állapot; előbb-utóbb fölvirrad még az ő uraságának napja is. Csak rokkanttá kell lennie, akkor beveszik a zsidó aggok házába, ott aztán nagyúri dolga lesz. Ezt megígérte neki a főorvos úr. Mikor utoljára megvizsgálta, már igen biztatóan nyilatkozott. Az aggok házában húst adnak ebédre, olykor bort is, a mosdó pedig — ezt dicsekedve emlegette a 117-es — a mosdó vörös márvánnyal van kirakva, akár a mágnás-kaszinóban.

A 117-es egy nap így szólt Malvinhoz:

— Hallja, tekintetes asszony, ez a gyerek, a Palkó, napról-napra ványadtabb lesz. Uri természete van, nem bírja a pincelevegőt meg a krumplit. A tót meghízik tőle, de a maga gyerekének napfény és tejberizs kellene.

Igaz, hogy szegény Palkó nem igen mehetett ki a nagy hidegben, édesanyja nem tudott neki téli ruhát szerezni. Egész nap ott ült az ágyon és szappanbuborékot eregetett. Az szép és olcsó játék. A szivárványszínű gömbök kecses méltósággal emelkednek a pince bolthajtása felé, — a gyermek álmodozó nagy szemekkel bámul utánuk — egyszerre megriad: a gömb szétpattant és a gyerek sietve fújja a másikat...

Valamit azonban mégis kellett csinálni Palkóval és Kádárné a 117-es tanácsára elhatározta, hogy hadiárvát csinál belőle. Jótékony hölgyek összeszedtek és szétosztottak maguk közt egy csomó szegény gyereket, akinek édesapja a harctéren volt. Malvinnak szerencséje volt. Az első jótékony hölgy, aki a jelent-

kező irodában megpillantotta az ő kis fiát, rögtön rátette a kezét: Ezt itt megtartom magamnak!

Igy került Kádár Palkó az Árok-utcából a Délibáb-utcába, a méltóságos asszony házába.

A méltóságos asszony gazdag, és még elég fiatal özvegyasszony volt. Kissé elhagyottnak érezte magát a világban és a fölösleg asszonyi gyöngédséget, ami a szívében összehalmozódott, kutyákra és macskákra pazarolta.

A komorna alaposan megfüröszttötte, megfésülte a hadiárvát, azután szép ruhát adott reá. A méltóságos asszonyt meglepte és megindította a kis fiú szépsége. Letérdepelt melléje a szőnyegre és azt mondta:

— Én a te kismamád vagyok!

És ebben a pillanatban már tudta, hogy kettőjük közül tulajdonképen ő az, akivel jótékonyság történt. Mert a legjótékonyabb dolog mégis az, ha van valaki, akit szerethetünk.

Kis Palkó úgy élt, mint a mesehős, aki szerencsésen eljutott Tündérországba. Ott csücsült a jól fűtött, szellős szobában, a jószagú, szép kismamája mellett. Csokoládét tartott a kezében és azt bölcs mérséklettel szopogatta. A szőnyegen gyönyörű játékok heverték: képeskönyv, medve, ló, puska, minden, amiről Palkó eddig azt hitte, hogy az csak bolti kirakatba való, hogy üvegen keresztül nézzék a gyerekek.

Kádárné olykor látogatóba jött a fiához. Ezek a látogatások rövidek és szomorúak voltak. A pince látogatása a palotában. Mindig hozott magával egy kis penészszagot, félszegen és zavartan ült a szék sarkán és nem tudott örülni a játékoknak, miket a kis fiú dicselkedve mutogatott neki. Mindig sietve ment haza, hogy ott kedvére kisírja magát.

A 117-es azt mondta neki:

— Tudja, tekintetes asszony, magának nagy szerencse, hogy a fia olyan jó házba került. De hát a szegény ember szerencséje olyan, hogy nincs benne nagy öröm.

— Nem vagyunk mi szegény emberek, — mondta Kádárné, akit sértett a vén zsidó bizalmaskodása. — Nem szoktuk mi meg az ilyet... Csak most vagyunk bajban, a háború miatt...

Egy vasárnap délután megint elment a fiához. A méltóságos asszony ezúttal nem volt otthon; a gyerek a komornával mulatott.

Malvin azt mondta, hogy elvinné Palkót sétálni. A komorna azonban aggodalmaskodott.

— Nem tudom, a méltóságos asszony mit szól majd hozzá...

— Mit szól hozzá! Hát mit szólhat hozzá, ha én, az édesanya sétálni viszem a fiamat!

— És hová vinné? — faggatta fölényesen a leány.

— Elviszem a moziba.

A komorna erélyesen tiltakozott.

— Nem, az nem kis gyerekeknek való mulatság... Fölizgatja és elrontja a szemét... És a rossz levegő!

Miért, miért nem, — Kádárné ezen úgy megsértődött, mintha lelkének titkos és szent zúgába gázoltak volna.

— Most már azért is! Gyere, Palkó, viszlek a moziba!

A fiú megszeppent és habozott, — az asszony azonban fölkapta és vitte. Ebből egy kis botrány lett. A cselédek lármáztak, a házbeliék összeszaladtak. A kapu alatt egész csődület támadt.

A komorna elvesztette a fejét és azt kiáltotta:

— Fogják meg a gyerektolvajt!

Kádárné szívét az üldözött oroszánanya tüzes keserősége perzselte.

Éppen akkor állott meg a kapu előtt a méltóságos asszony kocsija. Az asszony meglátta a fiút és ijedten szaladt hozzá. Csupa bársony, csupa prém, csupa gyöngyvirágszag volt. Palkó feléje nyújtotta a két karját és azt mondta: Kismama!

Kádárné reszketett a haragos féltékenységtől. Rátámadt a méltóságos asszonyra és azt mondta neki:

— Nyomorult! Elloptad a gyermekemet!

Ezt a szép és furcsa mondást alkalmasint valami moziszkeccs előadásán hallhatta. Valamelyik amerikai szkeccs-előadáson, mert azokban úgy lopják a gyerekeket, mint nálunk a szőlőt.

Ő méltósága majd elájult a rémülettől és a fölháborodástól.

— Jézus Mária! Hogy én loptam el a gyerekét? Hát vigye, kérem! Vigye azonnal! Nem kell a gyerekek! Látni sem akarom többet!

És Kádárné keserű elégtétellel a szívében hazavitte a kis Palkót, — haza, az árok-utcai pincébe.

Otthon mindent elmondott a 117-esnek.

— Ugy-e, hogy igazam volt? Hát nem volt igazam?

Az öreg csendesen bólintott a fejével.

— Igaza volt, tekintetes asszony, persze, hogy igaza volt. Csakhogy a szegény ember dolga olyan, hogy akkor követi el a legnagyobb ostobaságot, mikor igaza van.

A rákövetkező éjszakát két budapesti asszony álmatlanul és könnyek közt töltötte. Az egyik az Árok-utcában, a másik a Délibáb-utcában.

Egy hét pedig éppen elég volt arra, hogy a kis Palkó arca megint fakó, a szeme zavaros, a ruhája mocskos legyen. Az édesanyja szappanhabot vert neki, hogy buborékot eregessen, de neki nem kellett a játék, csak ült az ágyon, szomorúan, mint az elrabolt királyfi.

Egyszer este édes gyöngyvirágillat vegyült a pince penészszagába: a méltóságos asszony eljött, hogy meglátogassa kis Palkót. A rézüst megengedhette magának, hogy megalázkodjék a cserépfazék előtt.

— Erre volt dolgom, gondoltam mégis megnézem a gyereket... — mondta zavart mosollyal.

Kis Palkó arca egyszerre vérvörös lett.

— Kismama!

Szegény Kádárné úgy ült a sötét pinceodúban, mint a beteg pók. Aki ránézett, bizony nem hitte volna, hogy ez az a nő, aki valamikor hasított szoknyát akart venni... Nem volt már benne egy csepp önérzet; csak igen szomorú volt.

— A gyerekért tetszett jönni? Tessék elvinni. Úgy sem szeret már itt lenni. Legyen a méltóságos asszonynál, míg haza nem jön az apja, — ha ugyan hazajön még.

A 117-es is jelen volt és ő rá is igen kedvező benyomást tett a méltóságos asszony. Azt mondta később:

— Ez a méltóságos asszony egy igazi finom nagysága.

A kis hadiárva édesapja hamarabb került haza, mint hitték volna. Egy nap csak beállított a pincébe. Malvin meg sem ismerte mindjárt. Az ember olyan sovány volt, hogy fejfel magasabbnak látszott. Az

arca komor, a szeme mereven bámul maga elé. Mintha minden ifjúsága, tüze és jókedve beleolvadt volna a háború nagy kohójába, ahol egy új világot öntenek formába.

Malvin sirva vetette magát az ura nyakába.

— Jaj, édes jó uram, mi lett belőled?

— Hát mi lett volna belőlem? Őrmester!

— Honnan jössz?

— Az ungvári kolerakórházból.

— Hát kolerád volt, te szegény jó ember? És meg sem írtad nekem!

— Minek? Az ilyennel nem szokás eldicsekedni.

Kádár körülnézett.

— Hol a gyerek?

Igen, a gyerek! Az asszony mindent el akart mondani, de a legvégén kezdte és mikor visszajáról a közepéig ért, elfojtotta hangját a zokogás.

Szerencsére ott volt a 117-es, az előadta az esetet.

Az őrmester dühbe jött.

— A gyereket nem lehet odaadni. Az oktalan állat sem adja a fiát. Az asszony dolgozzék, vagy koplaljon, vagy kolduljon, vagy forduljon föl — de a gyereket ne adja oda semmiféle méltóságos asszonynak!

Szemmel látható volt, ez a férfi nagyon megke-ményedett és elvadult a harcok tüzeiben. A szaván és a szeme járásán is látható volt. Mindjárt kapta is a botját, hogy ő most elmegy ahhoz a bizonyos méltóságos asszonyhoz.

Hamarosan becsöngetett a Délibáb-utcában. Azaz becsöngetett volna, ha a villamos-csengő meg nem romlott volna. Egy kis cédula volt a gomb mellé az ajtófélfára ragasztva: „Tessék kopogtatni!” — Ká-

dár tehát kopogtatott, még pedig jó keményen, a botja fejével.

A komorna nyitott ajtót. Egy bársonyruhás kis uri gyerek is kiszaladt vele az előszobába.

— Egy Kádár Palkó nevezetű kis fiút keresnék, — mondta az őrmester szigorúan.

— Maga talán az édesapja? — kérdezte a leány.

— Az vagyok.

— És meg sem ismeri a fiát? Hiszen ez az!

És rátette kezét a bársonyruhás gyermek szőke fejére.

Bizony Kádár nem ismerte volna meg. De a kis fiú sem őt.

A méltóságos asszony kissé meghatottan és nem kevésbé megszeppenve fogadta a katonát. Viszik a fiamat! — gondolta magában. Hangosan azonban azt mondta:

— Örülök, hogy megismerhetem. Üljön le, Kádár úr!

Kádár leült. A fiú lassan hozzálépett, egy ideig figyelmesen nézte, majd szó nélkül fölmászott az ölébe, ahogyan azelőtt is szokta. Jó ideig némán ültek. Kellemesen fűtött, tiszta levegőjű szobában voltak. A szőnyegen egész rakás gyerekjáték hevert. Az asztalon ezüst tálca — rajta az ozsonna maradéka: kávé, kalács, gyümölcs...

Nos, ennek a gyerekeknek sohasem volt életében ilyen jó dolga. Ez a gyerek arra is született, hogy kényeztessék; a bársonyruhájában, a hosszan göndörödő hajával, a rózsás arcbőrével különben is olyan, mint egy kényes kis leány. Ezt a gyereket nem lehet visszavinni a pincébe. Az ilyen puha fiú nem való sze-

gény embernek. A szegénység összetörné. Az ilyen csak úrnak való. Mert az úri ember, akár tőri magát a munkában, akár nem: valahogyan mind fenn úszik a vizen.

Egyszerre egy könnycsepp szalad végig Kádár barna arcán. Aztán megint egy és megint egy. Örmester létére restelte a dolgot, de nem tehetett róla. Most búcsúztatta a gyerekét; még pedig örök időkre. Mert azt tudta, hogy a jövőben mind idegenebbek lesznek egymáshoz. Ha együtt lesznek is, ha egy asztalnál ülnek is, mégis oly messzi lesznek egymástól, mintha nem is különböző világrészekben, hanem idegen planetákon élnének.

Kis Palkó édesapjára nézett és bár nem tudta, miről van szó, merő rokonszenvből megeredtek az ő könnyei is.

Kádár végül óvatosan letette a gyereket az öléből.

— Látom, a villamos-csengő nem szól, — mondta komoran.

— Igen, — válaszolt a meghatottságtól szepegve a méltóságos asszony, — mert nem lehet tisztességes munkást kapni. A tisztességes munkások mind a háborúban vannak.

— Megnézem, mi a baj, — mondta Kádár.

A komorna kivezette a konyhába és tíz perc múlva már fülsiketítő csöngetés jelentette, hogy a hiba rendbe jött.

Kádár megint megjelent a szalon ajtajában, sapkájával a kezében.

— Én most már elmegyek.

Az asszony félve nézett reá.

— És a gyereket — azt itthagytja nekem?

Az őrmester csendesen bólintott a tejével.

— Nincs lelkem innen elvinni — nagyon szeretem ezt a gyereket.

Sarkon fordult és fölemelt fővel, bátor katonához illő kemény léptekkel elhagyta a házat.

Ő tulajdonképpen jó alkut csinált a méltóságos asszonnyal. Csakhogy — mondta a 117-es — olyan a szegény ember dolga, ha jó alkut csinál is, akkor is ráfizet!

log
Ra
ny
rő
ra
ke
ve
ni
log
lár
is.
ly
an
az
na
sz

etem
oná-
ágos
lyan
or is

Az őserdőben.

A kis Rarát, mikor még karonülő baba volt, ellopta egy gorillanőstény és magával vitte a bozótba. Rara édesapja, aki a Flamingó-folyam partján tanyázó dingák egyik előkelősége volt, férfiasan beletörődött a családi szerencsétlenségbe, mert hiszen maradt otthon még elég gyereke.

Nagyapó azonban nem tudott belenyugodni kis kedvencének elvesztésébe. Szívós ravaszsággal utánavetette magát a rablónak és miután sikerült kikémlelnie a majomtanyát, gorilláék nagy bánatára vissza-lopta megint unokáját.

Azontúl Rarát és nagyapót mindig együtt lehetett látni. Az öreg úr magára vállalta a kisleány nevelését is. Megtanította tüzetcsiholni, kókuszfát mászni, vályogkunyhót építeni, szóval megtanította mindenre, amire egy jónevelésű dingahölgynek szüksége lehet az életben. Mert a büszke dingaférfiak csak harcolnak, ha ugyan van ki ellen, dolgozni azonban a nők szoktak.

És mivel Rara igen értelmes gyermek volt, nagy-

apó mélyebben is belemarkolt tudásának gazdag kincstárába és megtanította, hogyan kell a sakálüvöltést utánozni, ami tudvalévően elriasztja az éjjeli démonokat, de megtanította a viperatáncra is, ami igen hasznos szer a hideglelés ellen.

*

Rara akkor kezdett nagy leány számba menni, mikor a dingák főpapja ősi szokás szerint egy kis facöveket húzott bele az orrába. Most már dobogó szívvel várta holdtöltét, hogy a többi eladó leánnyal együtt elmenjen táncolni a szent fa alá.

Az ifjú harcosok kijelentették, hogy Rara a legszébb leány a Flamingó-folyam partján. A bőre fényes és gyöngéd, akár a fekete gombáé, a szeme tüzel, mint a vadmacskáé, a haja pedig diónyi gyapjas csigákban tapad koponyájához. A viperatáncot pedig úgy járta, hej, úgy járta, mintha az inai acéldrótból valók volnának.

Az első holdvilágbál után Babu, a törzsfőnök legnagyobb fia, két szép, kövér vizipatkánnyal kedveskedett Rarának. Ez nevezetes eset volt és sok szóbeszédre adott okot a dinga-tanyákon, mert Babu édesapja kilenc koponyás úr volt, — a králja körül hoszszú karón kilenc emberfej vigyorgott, — ami körülbelül annyi, mint Európában a mediatizált herceg.

A második bál után már teljesedésbe ment nagyapó titkos álma: a hatalmas törzsfőnök leánykérőbe jött Raráék vályogkunyhójába.

A nagyúr előkelő rangjához méltó pompával lépett föl. A menet élén a főpap lépkedett, sisak helyett orrszarvúkoponyát viselt a fején, vállán pedig papagálytollköpeny lengett. A főpap nyomában kürtösök és nagydobosok haladtak, akiknek az volt a fölada-

tuk, hogy szörnyű muzsikájukkal elijesszék a gonosz szellemeket. Maga a törzsfőnök szürke cilindert viselt a fején, a jobbájában hatalmának jelvényét, a piros paraplit tartotta, baljában pedig egy mérgezett hegyű dárdát vitt. (Egyéb ruha nem is volt rajta.) Az ünnepi menetet a feleségek, udvaroncok és harcosok nagy csapatja rekesztette be, akik harsány kiáltásokkal becsmérelték és fenyegették a gonosz szellemeket, nehogy azok valami merényletre vete-medjenek az érdekelt két család ellen.

A leánykérés szertartása szigorúan a dinga-etikett szabályai szerint folyt le. Rara édesapja csupa szerénységből azt is tagadta, mintha neki leánya volna. Később mégis eszébe jutott, hogy igaz is, van a házában valami maszatos kis cselédféle, de arról egyáltalában nem is érdemes beszélni és az semmiképpen sem méltó arra, hogy olyan kiváló harcos, mint Babu, rávesse a tekintetét.

Rara pedig, hogy bebizonyítsa, milyen leányosan szemérmes, elbújt a répaverembe, ahonnan csak hosszú és elkeseredett dulakodás után tudták kiráncigálni. Azután egy botot adott át Babunak, annak jelül, hogy aláveti magát férji hatalmának.

Nagyapó azalatt a tűzhely mellett kuporgott, örömkönnyekeket hullatott, miközben hálát adott a krokodilfejű Kai istennek . . . Hogy az ő kis Rarája ezentúl kilenckoponyás kunyhóban fog lakni!

*

A lakodalmat a legközelebbi holdtöltekor akarták megülni. Az igen alkalmas idő, mivel az erős holdfény elbágyasztja az ártó szellemek erejét.

A két apa kezet fogott egymással és Rara édesapja jókedvűen mondta:

— A lakodalomra levágjuk nagyapót!

Nagyapót levágni: ez jó gondolatnak látszott. Nagyapó még jó húspan volt, de már elérte azt a kort, mikor nem igen bírta a munkát, — fára mászni például már nem szeretett, — és már nem is sokat várhatott az élettől. Neki is csak kellemes, ha az elmúlásával hasznára lehet Rarának, akit, mint tudjuk, oly nagyon szeret.

A kis Rara tapsolt örömeiben, mikor megtudta, hogy nagyapót le fogják vágni az ő tiszteletére. Tudta ugyan, hogy édesapja nagyon jó ember, de ilyen gavalléros nászajándékra mégsem volt elkészülve, mert ők sokan voltak leányok és végre a testvérei is igényt emelhetek nagyapóra.

Mint jó gazdasszony, rögtön el is végezte, hogy a lakodalomra vesepecsenyét sütnek, a többi azonban besózzák és elteszik télire.

Estére már az egész falu tudta, hogy nagyapót meg fogják enni Rara lakodalmán. Ebből derűs szennáció lett, mert az öreg urat mindenki kedvelte a vidéken. Egypár előkelő ember, aki biztosra vehette, hogy meghívják, elsétált a kunyhó előtt és tréfás nyelvcsettintéssel köszöntötte az ajtó előtt ülő öreg urat.

Rara kis huga pedig a menyasszony nyakába borult és szégyenkezve susogta:

— Ugy-e, nekem adod nagyapó fülét?

A szerelmesek kedves babonája azt tartja, hogy amelyik leány emberfület eszik, az még abban az esztendőben férjet kap.

*

Rara egy sajtárban kecsketejbe áztatott szagos diót vitt nagyapónak.

— Egyél, nagyapó!

— Nem kell! — mondta mogorván az öreg úr.
Rara elnevette magát.

— Pedig muszáj, nagyapó, mert ettől puha és jó szagos lesz a husikád!

Nagyapó ekkor valami különös dolgot mondott. Valami nagyon különös dolgot. Azt mondta:

— De én nem akarom, hogy engem megegyenek!

Szinte kiabálva mondta. A szegény kis Rara úgy megijedt, hogy majd a földre ejtette a sajtárt. Tágra meredt szemmel bámulta az öreget.

— De nagyapó, édes nagyapó, — az én lakodalmamról van szó! A kis Rara lakodalmáról!

— Nem bánom, akárki lakodalmáról van is szó, — én nem akarom, hogy engem megegyenek! — házsártoskodott az öreg.

Rara könnyes szemmel szaladt édesapjához. Halott már illet? Nagyapó nem akarja, hogy őt megegyék. Hát megérdemelte ezt tőle Rara?

Apa eleinte nem vette komolyan a dolgot. Nem, az nem lehet, hogy egy ember, aki egész életében mintaképe volt a tisztességes embernek, ki akarja magát vonni legszentebb kötelessége alól...

*

Nagyapó azonban komolyan nem akarta, hogy őt megsüssék a kis Rara lakodalmára.

A dolog kezdett kínos és szégyenletes fordulatot venni...

Egyelőre az volt a legfontosabb, hogy titokban tartsák az esetet, nehogy nevetség és botrány legyen belőle. Ha megtudja a hatalmas törzsfőnök, talán vízbe esik az egész házasság. Mert nem mindenki sze-

ret atyafiságba keveredni olyan familiával, ahol ilyen különös elveket vallanak...

No de nem tartunk még annyira! Beszélni kell a makacs öreggel, lehetetlen, hogy meg ne hajoljon a becsület és józan ész követelményei előtt.

És Rara édesapja beszélt is vele.

— Mit akarsz tulajdonképpen? — kérdezte. — Meg akarsz szökni a halál elől? De hiszen tudod, hogy az lehetetlen. Előbb-utóbb csak rád talál. Hát szebb halál, ha az erdőben leüt a párduc? Vagy szebb, ha elkorhadsz, mint a vén fa, ha terhére vagy magadnak és másoknak és végül elsorvaszt valami gonosz nyavalya? Nem, apám, ezt nem hiheted komolyan. Rád nézve csak egy méltó vég van: meghalni szeretteid körében, azon a napon, melyet kettős ünneppé avat unokád első lépése és a te utolsó lépésed az életben. Te is megetted apádat, az is megette az övét. Engem is meg fognak enni a gyermekeim. Minden tisztességes házban így szokás. Az apa tovább él a fiában és így halhatatlanná lesz. A lakomán, amelynek te leszel a főfogása, csupa rokonod és jóbarátod lesz együtt. Csupa olyan ember, aki gyöngéden szeret téged. Egy hosszú életen át megajándékoztad őket szellemed kincseivel és most végül nekik ajándékozod a testedet is. Hát nem szép gondolat ez? Hogy fognak magasztalni! Mert gondunk lesz rá, hogy hozzád méltó formában kerülj az asztalra. Ha erre vonatkozólag valami különös kívánságod volna, ha például azt óhajtanád, hogy hachirozva vagy spékelve tálaljanak...

Nagyapó nem hallgatta tovább. Befogta a két fülét és azt mondta:

— De én nem akarom, hogy engem tálaljanak!

A főpap a család bizalmasa volt. Őt beavatták titkukba, hátha még tudna segíteni a bajon.

— Rám kell bízni! — mondta a szent ember, — majd én a lelkére beszélek...

Másnap fölkereste nagyapót.

— Hiszel te az istenekben? — kérdezte.

— Hogyne hinnék! — csodálkozott nagyapó.

— Akkor tudod, hogy a mi főistenünk a krokodilfejű Kai... A világot azonban nem ő teremtette, hanem apja, a bivalyfejű Kao. Kaonak tizenhat fia született, azokat mind fölfalta. A tizenhetedik volt a krokodilfejű Kai, az legyőzte és megette apját, a bivalyfejű Kaot, és azzal megváltoztatta a világ rendjét. Azóta azt követeli az isteni törvény, hogy ne a szülők egyék meg a fiaikat, hanem a gyermekek az ő szüleiket. A szülők így egyesülnek gyermekeikkel és tovább élnek bennük. Ami jó és szép az öregekben, az átmegy az ifjakba. Így lesznek halhatatlanokká a halandó emberek. Gyönyörű gondolat, nemde? Aki szembe helyezkedik a szent törvénnyel, az megakasztja a halhatatlan láncolatot, az vét az istenek és az emberek ellen, az istenkáromló és vallástagadó. Az olyan emberre átok száll, százszoros átok, a halála után varangyos békává változik, és örök időkre ott kell kuruttyolnia a nagy kénes tóban...

Ez ellen bajos lett volna valamit mondani. Nagyapó jó ideig sötéten bámult maga elé, végül fölkiáltott:

— Inkább varangy legyenek, de nem akarom, hogy engem megegyenek!

*

Nagyapó érthetetlen viselkedésének híre lassankint mégis kiszivárgott a dinga-tanyákra.

Egy nap maga a hatalmas törzsfőnök látogatta meg nagyapót.

— Barátom, — mondta a nagyúr, — elhiheted, hogy belőlem nem az önzés beszél. Én akkor eszem emberhúst, amikor akarok, de nem nagyon töröm magamat utána, mert gyomorégést szoktam tőle kapni. Itt azonban nem rólam és nem is rólad van szó, hanem egy magasabb elvről. Végre is, ugyebár, mi azt is mondhatnók: nagyapó nem akarja, hogy megegyük, hát üsse kő, ne együk meg, attól még nem fordul fel a göncölszekere. Csakhogy a dolog nem annyiban van ám! Mert ha te kibújsz a törvény alól, akkor más is kibújhat, akkor mindenki kibújhat és akkor hamar eljutunk oda, hogy nincs törvény, nincs rend, nincs tekintély, eljutunk oda, hogy nincs család, nincs állam, nincs semmi... Belátod, barátom, hogy igazam van?

— Belátom, — mondta nagyapó bűnbánóan.

Aztán mindjárt hozzátette:

— De azért még sem akarom, hogy megegyenek!

A hatalmas főnök megvetően végigmérte az öreget.

— Az én kötelességem, hogy megvédelmezzem a rendet a fölforgatók ellen és éppen azért követelem, érted? követelem, hogy téged Rara lakodalmán föltálaljanak, kisütve vagy kirántva, az nekem mindegy, a fő az, hogy föltálaljanak, mert ez most már elvi kérdés.

Igy szólt a hatalmas főnök, azzal haragósan kipatantotta piros parapliját és hosszú léptekkel elment.

*

Rara, aki nagyon szenvedett nagyapó érthetetlen

szeszélye folytán, maga is egy utolsó kísérletet tett. Könnyes szemmel borult az öregúr nyakába.

— Nagyapó, édes jó nagyapó, hát egy cseppet sem szereted már a te szegény kis Rarádat? Hát nem te vagy az, aki kimentett engem a majomfészekből? Nem te tápláltál, neveltél és becértél engem? Ki szedett nekem cifra papagálytollat az erdőn? Ki hozott nekem madártojást és édes bogyót? Az én jó, aranyos nagyapóm! És most mégis azt akarod, hogy boldogtalan legyek, hogy ujjal mutassanak reám az emberek... Azt akarod, hogy füstbe menjen a házasságom, hogy a te kis Rarád meghaljon bánatában...

Ez bizony kemény ostrom volt. Nagyapó lelkiismerete megmozdult, a szeme megtelt könnyel... Érezte, hogy ő önző ember módjára viselkedik. Csak magával törődik, de nem törődik sem a család becsületével, sem a szegény kis Rara boldogságával. Ezt mind érezte, de azért mégis — nem, ő nem akarta, hogy őt megegyék!

*

Holdtöltekor sok lakodalmas vendég gyülekezett Raráék háza elé. A főpap is eljött, kezében a szent bunkósbottal, amellyel az embereket halhatatlanítani szokta. Végül megérkezett a hatalmas törzsfőnök, testőrei, fő- és mellékfeleségei, valamint szelleműző muzikusai kíséretében.

— Kezddhetjük a lakodalmi szertartást! — mondta a nagyúr.

Azonban a szertartás legfontosabb szereplője, nagyapó, egyelőre láthatatlan maradt...

Izgatott kérdezősködés és keresgélés után kitudódott, hogy nagyapó megugrott. Valaki azt mondta, hogy a Flamingó-folyam nádasában látta.

— Megszökött! Ilyen gyalázat! — hörögte Rara édesapja.

— Utána! El kell fogni! — rikoltotta haragosan a törzsfőnök.

Az egész lakodalmas nép leszaladt a folyamhoz, ott hosszú hajtóláncban verték föl a nádast. Rara is a hajtók közt volt.

— Jaj, csak elfognók, csak elfognók! — lihegte a szegény gyermek. És belenézett minden bokorba. Mert úgy érezte, hogy élete boldogsága függ a hajtás eredményétől.

Valaki elkiáltotta magát, miközben a folyamra mutatott. Ott van, ott!

Messzi künn a széles vizen, már közel a tulsó part-hoz, egy szürke gyapjas fej úszkált. Körülötte egypár krokodil bukdácsolt.

— Nézzétek a boldogtalant! — kiáltotta a törzsfőnök, — inkább a krokodilokkal akarja magát fölfalatni, mint legkedvesebb rokonaival!

Ez valóban megdöbbentő eltévelyedése volt egy önző öreg embernek.

A krokodilok azonban nem falták föl nagyapót. A lakodalmas nép látta, amint eléri a tulsó partot, kimászik a vízből, megrázza magát és eltűnik a parti bozótban.

A fekete küszöb.

I.

Janika zöld buzakalással a fogai között bandukolt a dülőúton. A verőfény édesen tűzött reá, körülötte, az érő vetésben, halkán cirpelt, zümmögött és szövögette szálait az élet, Janika pedig úgy vitte magával szívében húsz esztendejének érthetetlen nagy boldogságát, mint valami világító kristálygömböt.

Egyszerre — hopp! — az ifjú megbotlott a fekete küszöbön és amint ijedten és szédülve körütekintett, úgy tapasztalta, hogy a nap, az ég, a föld képe megváltozott, de ő maga sem a régi többé. A vakító nyári napfényben félelmetes árnyékok leselkedtek; az egész világ idegen és ellenséges arcot nyert.

Janika homlokán hideg verejték gyöngyözött. Leült az árokpartra és megtört szemmel bámult maga elé. — Mi történt? Semmi egyéb, az ifjú ember csak köhintett egyet, utána piros vérfoltot látott a zsebkendőjén. A családi átok, amelytől gyermekkorra óta félig öntudatlanul rettegett, beteljesedett rajta. Az apja, a nagyapja és mindazok, akik *ebben* a betegség-

ben meghaltak, fekete temetkező ruhájukban ott állottak a jegenyék alatt és feléje integettek a csont-
kezükkel.

Ott ült és nézte a kis katicabogarat, amely gyorsan, mintha sürgős megbízása volna, mászott fölfelé a nadrágszárán, közben egy egyházi éneken jártatta esztét, amelyet kis diák korában vidám értelmetlenséggel gajdolt a piaristák templomában.

Elmegyünk, elmegyünk,
Mindnyájan elmegyünk...

Valamikor olyasmit hitt, hogy a dal a nyári vakációra vonatkozik, amikor is mindnyájan elmegyünk édesanyánkhoz, de most már megértette, hogy ez a földi vándor búcsúzó dala. Úgy látszik, a világ nagy indóházzá lett, körös-körül minden készülődik, csomagol és búcsúzkodik. A nyári égboltozat kék méhében ott fehérlik az ős halálsejtelve, a bárányfelhők zarándokcsapatja már útra is kelt, a pacsirta csattogó torokkal mond búcsút a mának, az útszéli virág kelyhében ott gunnyaszt a rothadás pókja. Halk szellő siklik végig a vetéseken, a Janika reményei, vágyai és álmai, azok a harcias, prédára éhes, vakmerő legények, gyáván futnak, mint a szétvert hadsereg.

Odaát a töltésen parasztleányok mennek, gereblyéket, kosarakat visznek és vékony fejhangon énekelnek. Mily furcsa! Hát nem tudják, hogy minden lépésükkel közelebb jutnak sírjukhoz? Janika tudja és a tudása rácsavarodik a szívére, mint a hideg kígyótest. Ettől soha senki és semmi nem szabadíthatja meg többé.

Hiába fogná be a fülét, mindig hallani fogja a lélekharang kongását, hiába fojtja vissza a lélegzetét, mégis érzi a tömjénfüst és a viaszgyertya szagát. Ott

ül a fekete küszöbön és a térdein ringatja, becézi a maga szomorú ifjúságát, mint az anya haldokló gyermekét. Valósággal megmámorosodott a forró nagy szánakozástól, amelyet önmaga és az egész világ iránt érzett. Ez a szánakozás félelmetes erejű gyászindulónak dagadt, horzsolta az égen úszó báránnyelűket, megingatta a távoli jegenyefák csúcsát és forró, reménytelen és vontatott akkordjaival betöltötte az egész mindenséget. A szántóföldek is vele énekeltek, a poros fehér utak is, a távoli templomok bádogtornyai, a virágok és a tücskök. Janika lelke pedig tehetetlenül ringatódzott a dal hullámain, mint a gazdátlan csónak a pihegő tengeren. Minden oly érthetetlen, félelmetes és mégis oly nagyszerű volt!

Azután megint történt valami. Janika újból a szájához szorította a kendőjét és megint vérfoltot látott rajta, pedig ezuttal nem is köhögött. Kivette a zsebtükrét és a szájába nézett. És ekkor fölfedezte, hogy a foghúsa vérzik egy kissé. Talán a fogkefével sértette meg. Szóval semmiség az egész, ostobaság.

Körülnézett, szégyenkezve elnevette magát, majd talpra szökött és gyors léptekkel tovább ment. Táguló tüdővel szívta magába a nyár illatát, a vére tüzes erővel lüktetett ereiben. Mind gyorsabban ment, később már futni kezdett, de nem a menekülő, hanem a rohamra induló katona szökéseivel. A félelmetes magánya véget ért, megint tizezred magával volt, győzedelmes vezérként sietett prédára éhes álmai, harcias vágyai és vakmerő reményei seregének élén. Vidám és gyermekes értelmetlenséggel, gyors induló-ütemben énekelte a régi dalt:

Elmegyünk, elmegyünk,
Mindnyájan elmegyünk...

II.

Huszonöt esztendővel később... Mocskos fővárosi hajnal. Az őszi eső felbőszítő makacssággal verdesi az ablakokat. Valahol a második emeleten meggyullad egy szomorú kis láng és Jancsi ásítózva ül föl ágyában. A szemüregében égető fájdalmat érez, a tagjaiban zsibbadást. Jó volna még aludni vagy egy órát, vissza is fekszik tüstént.

De aztán ijedten kap órája után. Két óra mulva ott fog állani a gerendás padmalyu, hideg lovardában, ormótlan pisztollyal a kezében, vele szemben egy másik ember ugyancsak ormótlan pisztollyal.

Jancsi zavartan kapkod az emlékei után. Tegnap este, a csillárfényes klubban, logikusnak és szükségesnek találta ezt a képet, most azonban, hajnali magányában, érthetetlennek, fölháborítónak, megengedhetetlennek ítélte. Két ember támadjon egymásnak gyilkos fegyverrel, csak azért, mert egyikük ezuttal nem akart eltérni egy nyers szót, amelynél nyersebbet is százszor megmosolyogtak már ugyanabban a társaságban?

Az ellenfelére gondolt. Egy senki, akit valakivé csak artista-ügyessége avat, amellyel a fegyvert forgatja. Bizonyos, hogy az meg tudja őt ölni és valószínű, hogy meg is akarja ölni, mert hiszen egész pozíciója azon épül, hogy egyes esetekben elmegy a végletekig.

Mi lesz, ha ellenfele megöli? Föltűnés, fölháborodás, újságcikkek, gyász, temetés — egy hét mulva pedig senki sem beszél már róla. Az ő hire-neve azon-

tul csak ellenfelének megnövekedett önérzetében fog élni, a halott emléke a múltvő trofeumai között fog szerepelni, a győztes — régi barbár királyok példájára — áldozatának koponyájából issza majd az élet tüzes italát, Jancsi barátai pedig mosolyogva fognak vele kocintani. Mindig így szokott ez lenni!

Az elmulás gondolata nem látszott éppen kellemetlennek. Hirtelen átlépni a fekete küszöbön, azután édesdeden elnyújtózni a puha semmiben, aludni mélyen, álom és az ébredés félelme nélkül: kit nem csábítana ez a gondolat? De hirtelen rémület szállott a szívébe, mert eszébe jutott, hogy mennyi gond, zür-zavar és pusztulás maradna utána. Életének épülete még a tetejéig sem jutott, a feleségének és a gyermekeinek sohasem volt reája nagyobb szükségük, mint éppen ebben a pillanatban.

Egy megvető gesztussal elhárította magától az egész lovagias izetlenséget. Acélossá keményedett benne az elhatározás, hogy nem fog belemenni, becsstelenség volna belemennie. Az ellenfél, a világ? Jancsi hangosan fölkacagott, mulatságosnak találta az ötletet, hogy egy egészséges paraszti rugással fölboríthatja a lovagi becsület bálványtemplomát. Nos jól van, a főpapok el fogják dörögni kopott átkaikat; hát csak dörögjenek.

Megkönnyebbülten és elszántan feküdt vissza ágyában. Ő most aludni fog, a többi nem tartozik reá.

Nem aludt azonban, hanem a feleségére gondolt, aki úton volt. Ragaszkodó, lágy szívű asszony. Igazi feleség. Ha meghalna az ura, talán utána halna bánatában. És ha megtudja, hogy az ura nem akart

meghalni? Mellette fog állani, híven, szívósan, teljes odaadással, fokozott, hálás szeretettel. Jancsi maga előtt látta az asszony arcát, arcán az anyáskodó részvét, a figyelő aggodalom, a leplezett keserűség kifejezését. Ez a kifejezés a jövőben állandóan ott lesz mártir-vonásain és ha nem lesz ott, Jancsi állandóan ott fogja látni. Ott fogja látni a gyermekei és a jóbarátjai arcán is. Azok mind ápolni, sajnálni és védeni fogják őt, mint a nagy beteget. Mert ő, az erős, a bátor, a parancsoló férfi a jövőben a család kényeztetett betege lesz. És ami tördöfést és tűszúrást neki szánt az élet, az az asszony és a gyermekek szívét fogja megvérezni.

Az acélkemény elszántsága hirtelen megpuhult és összeroskadt. Csak részvét ne volna a világon! Ő nem elég erős ahhoz, hogy magára tudja venni a gyöngeség gyanúját. Nem elég bátor ahhoz, hogy gyávanak merne látszani. Be van kerítve, mint a vad és a szeretet hajtja a gyűlölet fegyvercsöve elé. Ebből a hajtókörből nincs szabadulás.

Most vinnyogni kezdett odakünn a csengetyű. Valaki ajtót nyitott. Mély férfihang hallatszott. Az előszoba felől léptek közeledtek.

Az ajtó megnyílt. Egy férfi lépett be. Az ellenfél volt. Még frakkban volt és látszott rajta, hogy boros.

— Furcsa, hogy magam jövök, ugye? Tudod, az emberek nekem estek a kaszinóban, rágták a fületem, hogy ne számárkodjunk. Hát igaz is, régi cimborák vagyunk és a jogászéveinken is túl vagyunk már. Add ide a kezedet. Szervusz! Most alhatsz tovább. A szekundánsokkal már elintéztem a dolgot. Azt mondtam: nem vagyok megsértve — én megengedhetem ma-

ga
az
Mi
és
vol
nak
zéb
meg
élve
tett
szeg
szal
érez
Janc
nesz
Ahe
mor
igye
csak
jól
a ka
tára

gamnak ezt is — punktum! Most adj egy szivart, azután magam is aludni megyek.

Jancsi átment a szomszéd szobába a szivarért. Mikor visszajött, a vendége ott ült a karosszékekben és nyitott szájjal aludt. A nagy kártyások közül való volt, akik mindig készek virrasztani és mindig tudnak aludni.

A házigazda ott állott, szivaros dobozzal a kezében és hosszasan nézte a korhelyt. Ez az ember most megkegyelmezett neki. Azért is jött el maga, hogy kiélvezze saját nagylelkűségét. Az alkohol felszínre vetette zavaros lelkében a jószívűséget és ő mint a részeg néger- király, intett a halálraítélt rabnak, hogy szaladjon amerre lát.

Jancsi szívét ádáz harag remegtette meg. Úgy érezte, hogy arcul kellene ütnie ezt a puffedt Paprika Jancsit, aki a gondviselés trónusára mert ülni — nesze, hitvány, nem kell az ajándékok!

Ezt persze csak elgondolta, de nem tette meg. Ahelyett odatette a szivarokat az asztalra és hangosan mondta:

— Parancsolj öregem!

III.

Megint elmúlt húsz-huszonöt esztendő.

Viharos tavaszi éjszakán szurtos kis olasz gőzös igyekezett Korfuból Velence felé. Az első osztályon csak egyetlen utast vitt magával: János urat. Az öreg jól bírta a tengert és vacsora után sokáig ott ázott a kapitányi hídon. Egy-egy öreg hullám olykor a háttára kapta a hajót és János úr a fölcikázó villám-

fényben óriási kristályvárost látott maga körül, mozgó várost, telve áttetsző zöld kupolákkal, táncoló hullámpillérekkel, felszökő tajték-tornyokkal. A következő pillanatban fakó sötétség nyelte el a fantasztikus képet, a hajó pedig remegő bordákkal hempergett a zúgó hullámvölgyben. János úr megkapaszkodott a korlátban és várta a következő villámot.

Éjfél felé lement az ebédlőbe és leheveredett a kerevetre. Hamarosan mély álomba merült. Egyszerre fölriadt és fülelni kezdett. Valami különös, ijesztő csend fogta körül, a hajótest szokatlan puhán és erőtellenül hánykolódott.

Fenn, a lámpafényben, eltorzult arcú emberek viaskodtak a széllal. Kormos, félig mezítelen fűtők is voltak közöttük, emberek, akiket János még sohasem látott a földélezen.

— Mi történt? — kérdezte a kapitánytól.

A vörösszakállu olasz üveges szemekkel bámult rá.

— Eltört a csavar, — hörögte.

— És most mi lesz?

A kapitány vízszintesre emelte a két tenyerét, aztán csattogva leeresztette a combjára. Ebben a mozgásban benne volt minden tehetetlensége, félelme és haragja.

— Hol vagyunk? — faggatta tovább János.

— A szirtek fölött. Az orkán egyenesen a szirtekre hajtja a hajót.

— Mikor érhetünk a szirtekre?

— Ki tudná azt? Lehet, hogy ebben a pillanatban, lehet egy óra múlva.

— És ha odaérünk?

— Akkor reggelig forgács sem marad a hajóból.

— Nincs mentőcsónak?

— Volt kettő. Az egyiket elvitte a tenger, a másik összezúzódott a hajó bordáin.

A kapitány egy ideig még mereven maga elé bámult, azután vállat vont és eltűnt a harsogó sötétségben. János úr is várt még egy percig, azután lement az ebédlőbe és mivel elszédítette a hajó örökös hánykolódása, végigheveredett a kereveten. A gőzös most már nem is volt hajó, hanem úszó koporsó. A szálló tajték úgy is dobolt a palánkjain, mint hulló göröngy a koporsó födelén.

János úr különösnek találta, hogy a veszedelem nem izgatja annyira, mint hitte volna. Egész valóját zsibbasztó gyöngeség tartotta békóban, képtelen volt minden logikus gondolatra és intenzív érzésre, képtelen volt még arra is, hogy féljen. Ott feküdt derült tehetetlenséggel, hallgatta a vihar énekét és élvezte a hajó puha szökéseit.

Úgy tudta, hogy odakünn, a tengeren, most övele foglalkoznak. Lobogó üstökű, titáni erejű legények sorakoznak beláthatatlan hosszú menetbe. A titokzatos vezérek haragos pisszentésekkel csitítgatják őket, a szilaj legények igyekeznének is rendet tartani, de maguk sem bírnak féktelen vérükkel, minduntalan egymás nyakába ugrálnak, szétszaladnak, dulakodva kergetődznek. Pedig János úrért csak akkor mehetnek, ha megalakult a menetjük. Akkor majd hirtelen eléje toppan a vezérük; az első pillanat irtóztató lesz, de azon túl kell esni; később minden jól fog menni. Mert azok ott künn a tengeren alapjában véve jó fiúk és azt teszik csak, ami rájuk bízott.

El fogják vinni János urat, persze oda, ahová kívánczik, Velencébe. De nem a vendégfogadók hét-

köznapi Velencéjébe, ahová hajón és vasúton özönlének a hangos turisták, hanem az ünneplő városba, az ő néma, gyöngykoronás, márványtagu, szent Veneziájába, melyet titokban dolgozó fantáziája a laguna-város tornyai fölé épített. Valahányszor ott járt a hétköznapi városában — pedig sokszor járt ott az elmúlt évtizedekben — soha az igazit, hanem mindig csak a képzelete egén úszó délibábvárost kereste.

Olykor megesett vele, hogy testileg is megközelítette már a délibábvárost. A kihalt csatornában evezve, egy-egy merész nyergű kis híd alatt, a fekete fal hirtelen fordulóján, lágyan a magasságba szökött a gondola és azontúl már a csodaváros malachitszínű, gyöngyös fényű lagunájában evezett. Az evezőcsapások párhuzamos kristályhullámokat támasztanak, amelyek halk zengéssel verdesik a néma paloták márványlépcsőit. Azokban a palotákban együtt van minden, ami szép, jó és kíváncsú volt János úr életében. Komor árúházak vasrácsos boltívei alatt ott őrzik még gyermekkori játékait is, az arasnyi katonákat, a fallovakat, papírsárkányokat, labdákat. A parányi laguna-kert kőfala mögött feléje bólongat az ő kedves bodzafája, amelyet olyan keservesen megsíratott, mikor sok-sok évvel ezelőtt valami építkezés kedvéért kivágták a szülei ház udvarán. Most is ezer méh döngi körül.

A fekete ház árkádjai alatt ül édesanyja, most is a Janika ruháit foltozgatja és megbotránkozottan csóválja ráncos szép fejét. Egy palota botíves kapuja alatt halk nevetés hallatszik, ott leselkednek az ő gimnázista pajtásai, akiket valamikor elvitt a járvány. Ha közeledik a bárka, akkor elbújik a vásott had, ha

még távolodik, akkor utána kiáltoznak a kis mihasznák. Tovább!

A keskeny közből édes zenehangok szűrődnek elő: ott élnek és zengenek János úr egykori kedves nótái. Napsütötte, virágos erkélyekről fiatal leányok mosolyognak le reá, az oszteria alacsony ajtajából ifjú legények köszöntik feléje borukat: valamikor örök barátságot fogadott nekik János. Évtizedekig nem tudott róluk és most, íme, mind összetalálkoztak megint a délibábvárosban.

A nagy hídon túl hosszú, tündöklő palotasor. Ott laknak az ő vágyai, reményei és álmai. A gondola azonban lágy kanyarodással besiklik az árnyékos közbe, ahonnan édes, fullasztó illat áradozik feléje. Az íves ablak homályában égő szempár ragyog, egy fehérarcú asszony áll ott ajkához szorítva remegő ujját.

— Igen, jöhetsz, egyedül vagyok...

János úr búsan mosolyog.

— Hát nem tudod, hogy nekem most haza kell mennem?

Ott fekszik a fekete koporsó-bárában, erős illatú virágok között, összekulcsolt kezekkel. A gondolás mögötte szigorú, szép arcú ifjú.

János úr fölriadt. Az olasz gőzös szalonjában volt. A vihar még most sem engedett erejéből, az öreg úrnak azonban mégis úgy rémlett, mintha valami nagy változás történt volna körülötte. A gép ugyan most is pihent, de azért erő, keménység és határozottság volt a hajó mozgásában. Érezni lehetett, hogy most már nem engedi át magát sorsának, hanem keményen megküzd a tengerrel.

Valaki lerobogott a falépcsőn. Egy fehérkabátos

ember, a pincér. Amint megpillantotta János urat, elnevette magát.

— Minden rendben van, uram! Túl vagyunk a szirteken!

— Hogy lehet az? — csodálkozott az öreg úr.

— Nincs csavarunk, hát vitorla alatt megyünk. A legények kihurcolták a ponyvákat a magazimból és vitorlákat rögtönöztek belőlük. A hajó most megint úgy engedelmeskedik a kormánynak, hogy öröm nézni.

A legény elsietett; a kapitány költségén kávé és pálinkát vitt a legénységnek.

János úr egyedül ült a kereveten. Elgondolkozva hallgatta a szél dudolását.

— Pedig talán jobb lett volna, ha szépen és csendben átlépünk rajta — gondolta magában.

sét,
rább
holn
egy

gyár
tára
a té
retn
mur
gyer
perc

levő
mell
tová

szok

Öt órakor.

Valaki — nevezzük így ennek a kis mesének hő-
sét, — Valaki nem jól érezte magát és a rendesnél ko-
rábban ment aludni. Előbb azonban írásban adta ki a
holnapi napra szóló utasításait. Ez a Valaki ugyanis
egy nagy építőcég főnöke volt.

Reggeli kilenckor találkozni óhajt a cement-
gyárak képviselőjével; tizenegykor az épülő közrak-
tárakat fogja megsejmelni; félegykor alá akarja írni
a téglagyár szerződését; délután pedig föl fogja mé-
retetni az új városháza kupolatermét. Az olasz stucco-
munkások, akik a kupola díszítésére vállalkoztak, le-
gyenek ott a városházán, holnap délután ötkor, egy
perccel sem később...

Az írott rendeletet odatették a negyedik emeleten
levő építő-iroda asztalára. A rajzoló ott lakik az iroda
mellett, — ha éjjel hazajön, megtalálja a parancsot és
tovább adja a stucco-munkásoknak.

A rajzoló az este együtt vacsorázott az ola-
szokkal,

— Kisérjenek haza, — mondta nekik, — majd megmondom, mikor megy a főnök úr a városházára.

A vállalkozók az utcán várakoztak, a rajzoló meg fölsietett a lakására. Ott megtalálta a főnök céduláját, kinyitotta az ablakot, szócsövet göngyölített rajzpapírosból és beletrombitált az éjszakába:

— Holnap délután ötkor! Egy perccel sem később!

Egyik stuccós, aki lenn állott a kapu előtt, átvette az üzenetet és odakiáltotta a többieknek, akik már a nagytér tulsó során jártak:

— Délután ötkor!

— Ötkor! — visszhangzott a térről.

A főnök ezalatt első emeleti lakásában aludt. Nyugtalan álmában meghallotta a kiáltást és féketvesztett képzelete, miként az álmodó embernél történni szokott, egy másodperc alatt formákat, eseményeket és előzményeket költött a hangokhoz.

Azt álmodta, hogy fölébredt álmából. A hálószobájában volt, ágyában feküdt. A feje fölött — ezt a szoba mennyezetén keresztül is látta, — fényes rés támadt a fekete éjjeli felhőkön és egy rettenetes hang azt kiáltotta:

— Holnap délután ötkor! Egy perccel sem később!

És nagy távolságból, ismeretlen régiókból, kísérteties kórus ismételte:

— Délután ötkor! Ötkor!

Az alvónak úgy rémlett, mintha egy titokzatos és irgalmatlan kéz ketté tépné azt a végtelen hosszú szalagot, amelyre az ő életének órái vannak följegyezve. Az utolsó szám a szalagon az ötös. Azontúl nincs semmi.

A világra fekete, vastag bársonyfüggönyként ráereszkedett a nagy csend. Az alvó a sötétségben csak saját szívének ijedt zakatolását hallotta.

— Holnap délután ötkor meg fogok halni. Egy perccel sem később! — mondta álmában.

Reggel fölkelte és a hideg fürdő elzavarta az éjszaka fülledt emlékeit. Mikor az ebédlőszobába lépett, a kristálypohárban megtörő verőfény forrószínű kis szivárványt vetett az abroszra.

— Ostoba álmai vannak néha az embernek!

Kilenckor már künn volt a cementgyárban. Mialatt a gyárosokkal alkudozott, kemény volt, ravasz volt és fölényes volt, mint mindig, ha üzletről volt szó. Tizenegykor kihajtatott az épülő közraktárakhoz és haragos zivatarként sietett végig a gerenda- és téglalátrán. Száz hibát talált és ezer kifogást emelt.

Az új benyomások garmadaszámra hullottak a lelkébe, az öntudata legmélyén azonban még mindig ott izzott éjjeli álmának emléke, mint az eleven parázs. Délután ötkor! A tüzes szám keresztül rágta magát mindenre és égette a lelkét.

— Még az kellene, hogy ideges legyek! — mondta meghökkenve.

Ebédre hazament. A gyerekszobában látogatót talált: öreg édesanyját. Nem éltek különben valami nagy egyetértésben. Az építész perben állott fivérével az apai öröksége miatt és mivel édesanyja a másik fia pártját fogta, meghidegült köztük a viszony.

Most azonban az édesanyja ráncos arca csodálatosan megráncosodott; megtette azt, amit már tíz éve nem tett: kezét csókolt neki. És hirtelen ellágyulásának hatása alatt azt mondta:

— Azt a dolgot az öcsémnel majd rendbe hozom.

Legyen az övé az örökség, ráfér, hiszen szegény ember...

Az öregasszony szeme egyszerre könnybe lábadt.

— Bizony ráfér szegényre...

Elbeszélgettek egy kissé és az építész gyermekkori emlékeket kezdett felujítani. A dadáról beszélt, aki persze régen meghalt már és egy fekete kis kutyáról, amely gyermekkori pajtása volt.

Az édesanyját egészen elérzékenyítették ezek az emlékek. Most megint ráismert a fiára, az ő kis fiára és megint olyan meleg, anyai szemmel tudott ránézni, mint régen, negyven esztendővel ezelőtt.

Az építész máskor mindig elsietett ebéd után, ma azonban ülve maradt és a gyerekekkel játszott. A nagyobbik elmondott egy versecskét, melyet a német kisasszonytól tanult.

Az építész a térdére ültette a kisebbiket.

— Nem jó volna, nagy baj volna, ha ezek a gyerekek most árvaságra jutnának, — gondolta magában.

Végül már a felesége küldte el hazulról:

— Már háromnegyed ötre jár, neked ötkor az új városházán kell lenned....

— Ötkor!....

Amit titkolt, amit magába fojtott és amiről nem akart tudni: a babonás parázs a lelke mélyén hirtelen lángra lobbant. Az építész megrettent a gondolattól, hogy ő most elmenjen hazulról.

De aztán mégis készülődni kezdett. Nem, neki nincs hozzávaló bátorsága, hogy gyöngének mutassa magát. Különben is mindegy, akár otthon van, akár másutt, az öt órát nem kerülheti el és nem is ugorhatja át.

Az utcán egy koldus nyujtotta feléje a kalapját.

Restelte kigombolni a kabátját és tovább ment. A sar-
kon azonban megállott, majd visszafordult. Tulajdon-
képen mért nem adott semmit annak a szegény ember-
nek? Egy bankjegyet dobott a koldus kalapjába és va-
lami kellemes melegséggel a szívében folytatta útját.
Ezentúl minden koldusnak fog adni, sokat fog adni.
Ezentúl nem fogja restelni, hogy jószívűnek, részt-
vevőnek, vagy akár egy kissé gyöngének is mutassa
magát. A családjával szemben is, az alkalmazottaival
szemben is.

Egy órásboltnál megállott, hogy beadja a zseb-
óráját, mert az tegnap óta hibásan járt, de aztán eszébe
jutott, hogy a stuccós olaszok várják és sietett a város-
háza felé.

A stucco-munkával baj volt. A munka nem volt
épen rossz, de a vállalkozók önkényesen eltértek az ere-
deti tervtől — ők azt mondták, hogy művészi okokból
— és ha az építész a szerződés betüibe kapaszkodik,
akkor tönkre teheti az olaszokat. Egyébként nem volt
az az ember, aki elmulasztja az ilyen alkalmat, midőn
azonban most a városház nagytermében várakozó vál-
lalkozók sápadt és izgatott arcát látta, valami meleg,
emberi részvétet érzett.

— Tessék megnézni a munkánkat, az jó munka!
— mondta az olaszok vezetője és a toronyállvány
létrája felé ment.

Az építész megnézte az órát: öt perc múlva öt!
Egyszerre megint tisztán hallotta az éjféli szózat har-
sogását... Nem, ő nem megy fel oda! Most nem!
Ezek az olaszok elkeseredett, mindenre képes emberek...

Hogy időt nyerjen, erőltetett jókedvvel támadt a
vállalkozóknak.

— Önök félnek tőlem, pedig én nem vagyok em-

berevő. A szerződés betűi kedvéért nem fogok tisztességes iparosokat megnyomorítani.

A stuccósok arca fölragyogott. Most egyszerre öten is beszéltek, vidáman hadonázva és az üres terem visszhangzott a kacagásuktól. Az építész hosszasan elnézte a tervrajzaikat, aztán megint az órát nézte.

Egynegyed hatra! Az éjjeli szózat azt mondta: ötkor, egy perccel sem később!

A fájó nyomás, melyet egész nap a szívéen érzett, hirtelen engedett. Táguló tüdővel szívta magába a levegőt... Milyen gyerek az ember! Egy ostoba álom hogy kiforgatja a valójából! De most már vége. Lerázta magáról, megvetően sutba dobta gyöngeségének emlékét. Megint az volt, aki tegnap.

— Gyerünk föl a kupolához! — mondta.

Az építő mesterember nyugodt és biztos mozdulattal mászott föl a toronyállványra. Az olaszok libasorban követték.

A mozgás gyorsabb lüktetésbe hozta szívét. És a meleg vérhullámmal, mely a melléből a fejébe áradt, visszatért a régi elszántsága és a régi fölénye is. Nos, az olaszok nagyon tévednek, ha azt hiszik, hogy már felülkerekedtek! Ő bizony ragaszkodni fog a szerződéséhez és ha ez nincs inyükre, akkor ám menjenek perre... És az édesanyja is téved, ha azt hiszi, hogy ő mindenét oda fogja ajándékozni a fivérének. Ehhez nincs kedve, de talán joga sincs hozzá, hiszen gyermekei vannak...

Mialatt föllebb mászott a létrán, a gondolatai csodálatos és izgatott gyorsasággal kalandoztak végig az elmúlt nap apró-cseprő eseményein. És megint előtte állott a koldus, akinek pillanatnyi ellágyulásában bankjegyet ajándékozott... Nem járja, hogy a rend-

őrség eltűri az utcai koldulást. A gyöngéket és éhetetleneket, amilyenek ezek az olasz stuccósok is és amilyen az ő fivére, könyörületből támogatni bűn, bűn a természet logikája ellen...

Az építész már fönn volt az állványon. Most végig ment a padlóhídon.

— Lássuk a munkát! — mondta szigorú arccal.

Mikor a padló közepén volt, ütni kezdett feje fölött a városi toronyóra harangja. Oly közel hangzott az érces kongás, hogy a tüdeje megremegett tőle. Ösztönszerűen megnézte a zsebóráját, az félhatot mutatott. Közbe olvasta az óraütéseket. A negyedeket ütötte: egy—kettő—három—négy...

Egyszerre keresztül villámlott agyán a gondolat: az ő órája hibásan jár... Most öt óra van... Csapdába jutott...

A karfa után nyúlt — de a padlónak nem volt karfája — az üres levegőbe kapott...

Mire az óra elütötte az ötöt, egy perccel sem később, kiterjesztett karokkal lezuhant a mélységbe.

A tábornok leánya.

— Van még vagy tíz percünk, kedves Lányi?

Lányi, a tábornok vezérkari főnöke, a karperec-óráját nézte.

— Annyi még van, kegyelmes uram. A különvo-
nat tizenegy huszkor indul.

— Akkor szívjon el egy cigarettát, kedves
Lányi, én addig bemegyek Liviával *oda*...

Az autó a székesegyház előtt állott. A tábornok a
leányával fölment a széles lépcsőn és belépett a góti-
kus kapun.

Apa és leánya délceg, szép emberpár voltak. Ép,
testileg-lelkileg tiszta, büszke és parancsoláshoz szo-
kott nemzetségből eredtek. A tábornoknak, midőn le-
vette a sapkáját, sűrű, ezüstfehér haj borította a hatal-
mas koponyáját, a leány nehéz hajkoronája pedig
aranyzőke volt.

A nagytemplom teli volt néppel. A háború óriás
terhével ránehezedett az emberek szívére és megpuhí-
totta, térdre nyomta a legkeményebbeket is.

A tömeg utat nyitott a tábornoknak és ketten las-

san haladva elérték a gyertyafénytől ragyogó oltárt. A szent király oltára volt és a kegyelmes úr jó jelnek vehette, hogy a véletlen éppen a harcban győzedelmes szent színe elé kalauzolta.

Livia halkan imádkozott. Az apja ugyan nem imádkozott, de hiszen neki mostanában minden gondolata imádság volt. Az agg uralkodóra gondolt, akitől tegnap búcsúzott és az ifjú hadseregre, amelyet holnap fog köszönteni. Meghatott hálát, forró szeretetet és szent odaadást érzett mind a kettő, a király és a hadsereg iránt. Magával nem gondolt, magát nem féltette, magának nem is remélt semmit. Ha meg tudta volna váltani a győzelmet az életével — a másik lehetőségre, a vereségre nem is mert gondolni — óh, milyen szívesen, mily tiszta gyönyörűséggel adta volna oda azt a pár esztendő, amire még számíthatott.

Livia szeliden megérintette a tábornok karját.

— Apa, azt hiszem, indulnod kell!

Az autó kiröpítette őket a vasútra.

Még egy csók.

— Ne pityeregj, Livia! — kötekedett a tábornok.

— Hová gondolsz, apa? A te leányod vagyok.

— Tehát előre, Isten nevében!

A vonat megindult. Livia mosolygó szájjal és könnyes szemmel lobogtatta kendőjét az ő nemes, az ő nagy édesapja után.

*

Tehát ilyen volt a háború?

Livia egészen másnak képzelte. Ez valami alattomos, csúszómászó, hideg gépháború volt. Nyúlós, kietlen, gyáva háború... Az ellenség sohasem támad, de azért mindig előre jut. Éjnek idején, hasonlóan, földalatti árkokba lapulva. És mennyi kém van

a szolgálatában! Szinte fantasztikus volt, hogyan leste ki a tábornok minden titkát...

Az ellenséges rajvonalak úgy szivárogtak az országba, mint az árvíz. A miéink hiába vetették magukat eléjük, hiába tömködték a lyukakat és rekesztették az utakat: mikor az áradat már az oldalukat, már a hátukat fenyegette, megint csak vissza kellett vonulniok.

Az eső pedig, a gyalázatos őszi eső, egyre szakadt, a seregek térdig gázoltak a sárban, halálra fáradtan, szomorúan, reménytelenül, vissza, mindig vissza...

A tábornok végre is belebetegedett lelki gyötrelmeibe. Nem tudott aludni, lázas lett. A főparancsnok neszét vette a bajának és fölszólította, hogy menjen haza és hozza rendbe az egészségét. Nagyon kiméletesen, szinte gyöngéden bántak vele. Hangsúlyozták, hogy a fölépülése után megint igénybe fogják venni szolgálatait. Mert ha győzelmekkel nem is dicsekedhetett, mégis megtett mindent, amit súlyos helyzetében tehetett.

Livia igen megijedt, midőn megpillantotta a vonatról leszálló apját. Rettenetesen sovány volt, a tekintete bágyadt; a háború kiszívta csontjaiból az erőt és megtört aggastyánt csinált belőle.

*

A leány gyöngéden ápolta betegét. Maga adta neki az orvosságot, mindennap megsétáltatta, reggelenként fölolvasta neki az ujságokat.

Egyszer egy meglepő hírt talált a főhadiszállás jelentésében. A tábornok utóda a parancsnokságban, egy kiméletlen törtető, akit rossz modora miatt bizalmas körben *Gróbián* néven szoktak emlegetni, valahogyan

törbe csalt és bekerített egy nagyobb ellenséges sereg-részt.

A hivatalos jelentés rengeteg sok hadifogolyról és sok elfoglalt ágyúról számolt be.

— Az *ilyen* embernek mindig szerencséje van, — mondta Livia, egy csepp keserőséggel a hangjában.

A tábornok nem mondott semmit, ő mostanában különben is igen szófukar volt.

Alig egy hét múlva boldog izgalom támadt a városban. Az utcákon hangos tömegek gyülekeztek, a házakat föllobogózták.

— Külön kiadás! — süvöltötték a rikkancsok a tábornok ablaka alatt.

A külön kiadás azt jelentette, hogy a *Gróbián* megvert néhány ellenséges hadtestet és a menekülő seregeket belefulladásztotta a folyóvizbe. Az ujság katonai szakértője erről az esetről úgy emlékezett meg, mint a világtörténelem egyik legfényesebb haditettéről, amiben némi hazafias túlzás lehetett. Az esti lapok már azt is tudták, hogy a *Gróbián* átlépte az ellenséges határt.

A tábornok ekkor az asztalra terítette a mappát és sokáig nézegette. Végül megszólalt:

— Ez a szerencsétlen ember megsemmisítő katasztrófa elé viszi az én hadseregemet.

(Mert ő azt a sereget még mindig a magáénak tekintette.)

A dolog egészen világos volt: a *Gróbián* ész nélkül, a saját szerencsájától kótyagosan, rohant bele a veszedelembé. Mert ki fogja a balszárnyát fedezni?

— Igen, ki fogja a balszárnyát fedezni? — visszahangoztatta Livia.

Az a hír érkezett, hogy a határon túl nagy csata folyik. „A világtörténelem legnagyobb csatája.”

Valami fülledt, várakozásteljes csend borult a városra. Egészen véve azonban bizakodó volt a hangulat.

— Ha ezt megnyerjük, akkor már künn vagyunk a vízből! — mondták egymásnak a kávéházi stratégák.

A tábornok megint sokáig tanulmányozta a térképet. Most már apró zászlókkal jelezte a csapatok fölvonulását. Piros és zöld zászlókkal.

— Ha az az ember nem örült, akkor gonosztevő, — mondta Liviának. — Mindent föltesz egy kártyára! Pedig a győzelmi valószínűsége nem nagyobb, mint egy a kilencvenkilenchez. Ez nem hadvezér, hanem házárdjátékos. Nem hiszem, hogy a főparancsnokság bele ne szóljon a dolgába. Jó volna, persze, ha valaki idejében felvilágosítaná a felséges urat...

Délben sétára indultak a városban. Verőfényes, szép nap volt. A nagy körúton valaki a tábornok nevét említette. Két ellenszenves fickó, afféle kávéházi sztratégák, a most folyó nagy csata eshetőségeit fejtegette az utca közepén.

— Hol volnánk ma már, — mondta az egyik, — ha az öreg el nem rontotta volna a fölvonulásunkat!

Livia arca krétafehér lett. A tábornok azonban elmosolyodott. Nem, ezeknek a kis civilistáknak a fecségése őt igazán nem bántotta.

Később egy jóismerősükkel találkoztak. Lányi alezredessel, a tábornok vezérkari főnökével. Lányi udvariasan szalutált és azután, bár az őszi visszavonulás óta nem látták egymást, szó nélkül tovább ment.

Most már a tábornok arca fehéredett el. Oh, ő tudta, hogy mit jelent ez! Ez a Lányi finom szimatú

ember; ha ő így bánik a parancsnokával, akkor az már halott ember.

Egy szót sem mondott a leányának, de erre nem is volt szükség, Livia mindent megértett.

*

A székesegyház előtt találták magukat.

— Menjünk be? — kérdezte a leány halkán.

— Lehet, — bólintotta a kegyelmes úr.

Megint ott állottak ketten a győzedelmes szent király oltára előtt. Ezúttal azonban az oltári gyertyák nem égtek, a kép fekete lapján fehér nappali fény tükröződött.

Livia félszemmel az édesapjára sandított. Forró szánalom töltötte el a szívét és keserűség fojtogatta a torkát. Oh, az emberek, az emberek, — mit csináltak az ő nemes, jó apjával? Ámbár talán nem veszett el még minden... A nagy csata folyik és nem valószínű, hogy a Gróbián megnyerje... Egy a kilencvenkilencehez, mondta apa, pedig apa ért hozzá, jobban mint bárki más... Ha a Gróbián rajta vesztene? Egy nagy-szerű kép világított bele Livia szívébe: édesapa, amint teljes tábornoki díszben ott áll a legfőbb hadúr dolgozószobájában... A felséges úr a tábornok vállára teszi kezét és melegen néz a szemébe... „Édes tábornokom, *azok* mindent elrontottak, de ön majd rendet fog megint csinálni... Mentse meg a trónomat, mentse meg az országomat... Senkiben sem bízom, csak önben...”

Livia összekulcsolta a két kezét és buzgón imádkozni kezdett. A tábornok — talán megsejtette, hogy miféle zavaros gondolatok járnak a leány fejében? — hirtelen karon fogta.

— Menjünk, menjünk!

Odakünn, a verőfényes utcán, megint nagy csődület és izgalom volt.

A nagy csata eldőlt! A Gróbián (egy a kilencvenkilenc ellen!) döntő győzelmet nyert az ellenségen és most maga előtt kergette megbomlott hadait.

A tábornok erős maradt. Főlemelt fejjel, büszkén haladt a maga útján, pedig tudta, hogy a győző szobrát az ő földúlt életének köveiből fogják fölépíteni. Livia nem volt olyan erős. Az örömujjongás, a zászlólobogás, a ragyogó emberi arcok fölháborították és elszomorították. Úgy érezte, hogy valami nagy, igen nagy szerencsétlenség történt és gyűlölte a népet, amely ennek örülni tudott.

Hősi rege.

A dombok teli lettek vörös rügyekkel, a rétekre zöldes fátyol borult. Dél felől megindult a szél, fehér tajtéksávokat szántva a tenger kék tükrébe, a sziget fölött pedig vakító fényű, vemhes felhők vajudtak. Ez a tavasz!

Éjnek idején a szent barlang méhéből förtelmes, öklendező bömbölés hallatszott, amelytől megremegtek a sziklák. Reggel is szólt még a rettenetes hang és egy csomó szepegő ember sietve elment a pap kunyhójához.

— Bömböl a bikaisten! Segíts rajtunk, szent ember!

A pap megsimogatta hosszú szakállát.

— Ha bömböl az isten, akkor asszonyhústra éhes. Három napig vár, ha addig nem viszünk neki asszonyt, akkor kijön a barlangjából és valamennyiünket fölfal.

— Asszonyt az istennek! — kiáltották az emberek.

— Adjuk oda neki az idegen asszonyt, — vélekedett a pap.

Ebbe valamennyien belenyugodtak és tüstént el is indultak, hogy megkeressék a szigeten az idegen asszonyt.

Az idegen asszonyt a homokos öbölben találták. Éppen megfürdött, miközben a fehér köntösét mosogatta; midőn most messziről megpillantotta a férfiakat, sietve kijött a vízből és magára kapta nedves ruháját.

Ez a titokzatos nő, akivel senki sem tudott beszélni a szigetlakók közül, még az ősszel vetődött ide. Egy őszi este, midőn nagyon háborgott a tenger, bíboros vitorlát láttak táncolni a szemhatáron. Hajnalra nyoma sem volt többé a hajónak, a szigeti halászok azonban ott találták az öbölben az idegen asszonyt. Aléltnak feküdt a nedves homokban.

Azóta ott élt a szigeten. A halászok önként elláták mindennel, amire szüksége lehetett, mivel azt gyanították, hogy az istenek kedveltje. Különben csendes és szelid teremtés volt, örökké mosogatta-tisztogatta magát, mint a macska, olykor órákon át bontogatta és fonogatta dús, vörös haját.

A külsején is meglátszott, hogy messzi világból jött ide. A szigetlakók kicsi, tömzsi, szőrös, lapos orrú és nagyszájú emberek voltak valamennyien, az idegen asszony pedig karcsú, fehértagú, magashomlokú és egyenes orrú volt. A szeme olyan kék volt, mint a nyári égboltozat. A vén halászok közül némelyek azt beszéltek, hogy az idegen asszony a távoli déli partról való. Ott aranyruhában járnak az emberek és fehér kőházakban laknak.

Az asszony nem igen ellenkezett, midőn békót vertek a két karjára. Sápadt arccal, némán vitette magát a szent barlanghoz. A barlang szája előtt a halászok mind arcra borultak, csak a pap lépett be az ál-

dozattal a hüvös homályba. Miután lehasította az asszony testéről a fehér köntöst, odakötözte egy sziklához, majd mekegő hangon valami vad himnuszt kezdett énekelni a bikaisten dicsőségére.

Az idegen asszony tudta, hogy mi vár reá. Három napig kell itt maradnia. Ha addig nem ad hangot az isten, ez annak a jele, hogy nem fogadja el a följánlott áldozatot. Ha azonban bömbölni kezd, akkor ledobják az áldozatot a mély aknába, amelynek fenekén a szörnyeteg tanyázik.

Az asszony a félelemtől üveges szemmel bámult a fekete mélységbe, mely a lába előtt ásítózott és melyben már annyi fiatal nő lelte halálát.

Az isten most hallgatott, nagy távolságból azonban hallani lehetett lélegzetvételének ütemes hördüléseit.

*

Másnap reggel szokatlan dolog történt a szigeten: idegen hajó kötött ki a homokos öbölben. Csigaorru, hatalmas bárka volt. Vagy negyven, óriástagu ember lendítette a hosszú evezőket, a kormányon gögösarcú, bivalynyaku, barnatagu ifju állott. Az ifju egészen meztelen volt, csak a fejét borította tollbokrétás nagy rézsisak.

Egy béna vén halász, aki éppen az öbölben őgyelgett, térdre vetette magát a partraszálló idegenek előtt. Az öreg tudta, hogy ezek a déli kövárosokból való emberek. Nyughatatlan vérű, erőszakos és furfangos nép, amely félelem nélkül járja be a vizeket, örökké prédára éhes és nem ismer nagyobb dicsőséget az emberölésnél. Némelyek közülök, a legerősebbek és legvakmerőbbek, azt állítják magukról, hogy rokonságban vannak az istenekkel.

A rézsisakos ifjú értett valamit a szigetlakók nyelvén. Megkérdezte az öreg halásztól, hogy hallotta-e már hírét a bikaistennek, aki emberhússal él?

— Hogyne hallottam volna, nagyuram, — válaszolt az öreg, — hiszen ő a mi istenünk és itt tanyázik a szigetünkön, minden évben kijár neki egy asszony és az ideit ma kapja meg.

— Akkor hát jó helyen járunk! — mondta a rézsisakos.

Kerek pajzsot és kurta kardot vett magához, partra szólította néhány társát és ráparancsolt az öregre, hogy kalauzolja a szent barlanghoz.

A barlang előtt néhány száz halászembert találtak. Valamennyien hason feküdtek. A sziklakapuban megjelent a nagyszakállu pap, szent énekeket dudolva és a hosszú karjaival hadonászva. Odabenn, a mélységben, türelmetlenül bömbölt a szörnyeteg.

A rézsisakos ember fölemelt karddal lépett a pap elé. A barlang homályában megpillantotta a megközt asszony fehér testét.

— Te! — kiáltotta, — szólítsd elő a te istenedet, mondd meg neki, hogy meg akarok vele vívni!

A pap elszörnyedve emelte föl két kezét.

— Vissza, káromló! Azt akarod, hogy a nagy bikaisten elpusztítsa haragjában egész szigetünket?

A rézsisakos ember ekkor megmarkolta a pap hosszú szakállát és kipenderítette a barlangból. A halászok úgy megijedtek a fegyveresektől, hogy eszüik nélkül lefutottak a völgybe. Az idegenek azután megszállották a sziklakaput, a rézsüveges pedig egyedül belépett a szent barlangba...

Egyelőre nem törődött a megközt asszonnyal, hanem jó ideig figyelmesen hallgatta a szörnyeteg

bömbölését, amely megremegtette lábai alatt a talajt. Eszes arcán, amely félig a róka, félig az oroszlán arca volt, gyorsan váltakozott a megdöbbenés, a csodálkozás, a gyanú és a kicsinylés kifejezése.

Majd kiszólt künn várakozó társainak:

— Fáklyát!

Egyik kísérője, egy barnaarcú, fehérszakállú aggastyán megfogta a karját.

— Valóban be akarsz menni, uram?

A rézsisakos kevélyen bólintott fejével.

— Ha igaz, hogy Zeusz unokája vagyok, akkor megölöm a szörnyeteget!

Az égő fáklyával óvatosan bevilágított a mélységbe. Az akna falán rovatos vízmosást látott, amelyen le lehetett mászni. Lassan kapaszkodott lefelé.

A mély akna feneke teli volt csontvázakkal, a bikaisten áldozatainak maradványaival. A kútba sötét folyosó torkolt, onnan hallatszott a szörnyeteg vérfagyasztó öklöndözése. A kalandor fakó arccal, összeharapott fogakkal, de makacs elszántsággal ment a szörnyű hangzavar irányában.

Most egyszerre jéghideg lehellet érte arcát. A szövétnek nagyot lobbant kezében, majd hirtelen elaludt.

Egy percig vak sötétségben találta magát és rémülten érezte, hogy a hegy megindul körülötte és ágyonnyomja szikláinak ezermázsás súlyával. De nem történt semmi. Később, midőn káprázó szeme megszokta a homályt, szelíd kék fényt látott előcsillanni a feketeségből. Gépiesen tovább ment és hamarosan egy földalatti kis tónál találta magát, melynek vize csodás azurszínben ragyogott. A barlang falán arasznyi kis csatorna volt, mely a szabad tengerbe vezetett, ott ál-

landóan forrt és zuhogott a déli szélről korbácsolt víz, a sziklyafolyosók pedig mennydörgő visszhanggá dagasztották a hangot.

A kalandor egyszerre megértette a bikaisten titkát. A szíve iziben fölszabadult a fájdalmas nyomás alól és hosszú, a sziklalabirintust betöltő, nyerítő kacagással könnyített magán.

Megvizsgálta a lyukat és úgy találta, hogy be tudná tölni. A patak-mederben talált emberfejnyi köveket, egy sziklafülkében pedig vörös agyagot.

*

Azok odafönn, az idegen hajósok és a szigetlakók, visszafojtott lélekzettel füleltek a sziklakapu előtt.

A bikaisten ma igen haragos lehet, a hörgése csupa kaján vérszomj...

Most, — igen, most mennydörögve pattan föl, — bizonyára megszimatolta merész ellenségét! A halászok, de az idegenek is, reszketve roskadtak térdre... A szörnyeteg bömbölése a győzhetetlen erő, a mindent szétmorzsoló düh képzetét kelti fel bennük. Nem, ezzel az istennel nem tud megmérkőzni halandó ember!

De aztán egyszerre — mi ez? — a harcias bömbölés rémült hörgéssé, majd szenvedő nyöszörgéssé lesz. Ez egy haldokló isten gyászos és egyhangu nyögése. Most már csak sóhajtozás. Most már semmi. Vége van!

A hajósokon rettenetes izgalom vesz erőt. Tehát mégis? Lehetséges volna?

Órák múlnak. Egyszerre — ez nem káprázat! — csillogó sisak emelkedik ki a kútból. A hős megjele-

nik. Sértetlenül, kevély nyugalommal, gonosz mosoly-
lyal az ajka szélén lép ki a barlangból.

— Megtörtént! — mondja.

— Megölted?

— Meg!

Ujjongó örömmámor tombol végig a szigeten.

— Egy isten jár közöttünk, egy szabadító isten!

Megölte a bikaistent, a nagy asszonyevőt!

A hajósok leborulnak a földre és megölelik urok
térdét. A halászok pedig a szabadító lába nyomát csó-
kolják.

A hős azonban a megkötözött asszonyt nézi.
A sápadt asszony most már rózsaszínű.

— Oldjátok meg köteleit, — szól nyugodtan a
rézsisakos, — őt magammal viszem.

A gyöngeszívű király.

Jól tudom, hogy az a bizonyos tündér, aki három kívánságát teljesíti a keresztfiának, már nem egészen új jelenség a mesevilágban. Ez sajnálatos körülmény, de hát vannak dolgok, amelyek megismétlődnek és ez nem ok arra, hogy az ember azért tudomást ne vegyen róluk.

A jó tündér tehát megint egyszer megígérte a keresztelőn, hogy a gyermeknek három kívánságát fogja teljesíteni. A gyermek persze királyfi volt, mert a házmesterék keresztelőjére nem járnak el a tündérek...

Nehogy gyerekésszel valami bolondokat kívánjon magának a királyfi, édesapja csak akkor szólt neki az egész varázslatról, mikor már bajusza nőtt és kikapta örökségbe az ország felét.

Egy álló esztendeig nem kívánt magának semmit. Akkor elhatározta, hogy háborút kezd és meghódítja a szomszéd király országát. A királyoknak végre is kötelességük, hogy dicsőséget szerezzenek a világban, háború nélkül pedig nem igen szerezhetnek.

A király táborba hívta minden hadi népét és a

főváros környéke megtelt sátrakkal, emberekkel, lovakkal, szekerekkel és ágyúkkal.

Mielőtt még elküldte volna a hadüzenetet a szomszédjának, a király bezárkózott a szobájába, kelet felé fordult és nevén szólította a keresztanyját. A tündér rögtön megjelent előtte.

— Mit kívánsz, édes keresztfiam?

— Háborúba indulok, édes keresztanyám . . .

— És azt kívánod, hogy neked adjam a győzelmet?

— Óh nem, — kiáltotta önérzetesen az ifju király, — azt nem kívánom, mert csálás volna. A háborúban győzzön az erő és a bátorság. Azt azonban nagyon szeretném tudni, hogy hogyan fog végződni a háború.

A jó tündér elmosolyodott.

— Meg fogod tudni.

Ráparancsolt a keresztfiára, hogy forduljon naplemente felé és hunyja be a szemét, aztán a király homlokára tette finom tündérkezét.

És a király látott. Láta önmagát, amint dicsőégesen és boldogan vonul be serege élén az ellenség fővárosába . . . A polgárok a földig görnyedve fogadták . . . Szepegő szép hajadonok virágot hintettek paripája elé . . . Mindez igen szép volt. Azonban — egyszerre jéghideg kéz markolt a király szívébe. Egy halott gyermeket látott. Ott feküdt egy leégett ház küszöbén, félszegen, sápadtan, mint egy eltaposott virág. Kicsi, szőke iskolásfiú volt, az ingecskéje véres volt, egy kis paprikajancsit szorongatott merev ujjai közt.

— Ki ölte meg ezt a gyermeket? — kérdezte a hódító.

A katonák azonban nem feleltek, a polgárok sem, nem tudtak beszélni, afféle árnyékképek voltak. De felelt helyettük a tündér.

— A gyermeket ágyúgolyó ölte meg. Egy golyó, melyet a te ágyúdból lőttek a városba.

A király elkomorodott.

— A férfiakat megölöm, a katonákat igen, — de gyermeket ölni...

A tündér vállat vont.

— Előfordul minden háborúban, — mondta és azzal eltűnt.

A hadsereg türelmetlenül sürgette az indulást. A király azonban habozott. Furcsa, de való, mindig arra a kis iskolásfiúra gondolt. Az most még vidáman szaladgál az édesanyja házában, most talán éppen a paprikajancsijával játszik, egypár nap múlva azonban, ha ágyúzni kezdik a várost...

A sereg egy hétig még ott táborozott a főváros alatt, aztán haza küldték az embereket. Nem lesz háború.

A király most már nem akart többet tudni hadi dicsőségről, hanem elhatározta, hogy boldoggá fogja tenni a népét. Így is híres király lehet belőle, ha nem is olyan híres, mint a hadverő királyok.

Hogy megismerje a nép bajait, egész nap bírói székében ült, éjnek idején pedig álmában járt-kelt a városban.

Egy esztendő múlva úgy találta, hogy most már eleget tud. Bezárkózott megint szobájába és maga elé idézte keresztanyját.

— Mit kívánsz, édes keresztfiam?

— Tedd boldoggá a népemet, édes keresztanyám.

— De miképpen, édes keresztfiam?

— Rendeld el, hogy a pénznek szava legyen. Mert minden bajnak a pénz az oka. Az emberek legázolják, kifosztják, halomra ölik egymást a pénzért. A pénz pedig, a néma rabszolga, egyforma buzgalommal szolgálja azt, aki bűnös úton és azt, aki igaz úton jutott hozzá. Ha az arany beszélni tudna, akkor minden jóra fordulna a világon. A gyilkos zsebében elkezdd sikoltozni a pénz, az uzsorás ládájában elkezdd zokogni az arany, — ki mer akkor még gyilkolni, uzsoráskodni? Tedd meg, hogy a pénznek szava legyen és meglátod, nem lesz több bűn a világon.

— Legyen, ahogyan akarod, — mondta mosolyogva a tündér. — Holnaptól fogva beszélni tud a pénz.

És azzal eltűnt.

A király soha még olyan édesen nem aludt, mint azon az éjszakán. Azzal a tudattal feküdt ágyába, hogy holnap mint a legboldogabb ország királya fog fölébredni.

Sötétes hajnalon azonban hirtelen fölriadt álmából. Valami rettenetes, fájdalmas hangzavar remegtette meg a palota falait. Százezer hang sikoltozott, zokogott, sóhajtozott és káromkodott, mintha százezer szegény bűnös sülné a pokol tüzén.

A király rémülten szökött ki ágyából és a láрма irányában indult. Künn, a boltives hosszú folyosókon halálra ijedt szolgák várták, égő gyertyákkal a remegő kezükben. Senki sem tudta a kísérteties zaj okát. Olyan szivettépő fájdalom csendült ki a titokzatos kórusból, hogy a szolgák haja égnek meredt, a foguk meg vacogott.

A folyosó végén vaspántos nagy ajtó volt. A királyi kincstár ajtaja. Onnan jött a láрма.

— Ki van odabenn? — kérdezte a király.

— Senki, — mondták. — Csak az adópénzek vannak odabenn, miket tegnap szállítottak be a poroszlók.

A király nem szólt semmit, hanem sarkon fordult és bezárkózott a szobájába. Ott harmadszor is maga elé idézte keresztanyját.

— Mit kívánsz, édes keresztfiam?

— Tedd meg, hogy ne legyek király!

A párisi leány.

A kertből dobogás hallatszott, sebesen ügető lópaták rohantak a veranda elé.

— Az új francia kisasszony, — állapította meg Sréter úr, a komornyik.

Amióta sok évi hű szolgálati jutalmául megengedték neki, hogy vörös körszakállt növeessen, azóta Sréter úr olyan volt a fekete szalonruhában, mint egy zongorahangoló. Nyugodt, nesztelen léptekkel ment végig az elhomályosított szobákon, acéltüskés kis légycsapót tartott a kezében és olykor egy tompa puffanás jelezte, hogy egy példánnyal megfogyott a poroszlói légyállomány.

— Hozzák már ide azt a franciát, — türelmetlenkedett a kegyelmes asszony a kis szalonban.

Az új társalkodónő kecses félszegséggel közeledett a homályos és hűvös szobasoron keresztül. Kellemesen gömbölyű, amellet karcsú, de feltűnően fakó bőrű nő volt. A ruhája persze szegényes volt. Párisban született, Fontainebleau túl soha életében nem járt még, valami kalandos kíváncsisággal jött ebbe a

távoli országba, ahol — úgy gondolta — majdan neki kell a jó modort és a műveltséget terjesztenie. A párisi önérzete azonban derékban megroppant, amint szemben állott a kegyelmes asszonnyal. Rögtön tisztában volt a helyzetével: ez egy nagyvilági dáma, ő pedig egy külvárosi szegény színésznő leánya.

— A dolga csak annyi lesz, hogy engem el fog kísérni a sétáimon, — mondta kitűnő franciasággal a kegyelmes asszony. — Mert nekem orvosi rendeletre sokat kell gyalogolnom . . . Olvasni is fogunk, de csak télen . . . Ha unja magát, kereshet magának még valami foglalkozást a házban . . . Mi is a neve?

— Claudine, asszonyom.

A kegyelmes asszony végiglorgnettezte.

— Forduljon csak meg, Claudine . . . Majd csináltatunk magának egy kosztümöt az én szabónőmmel . . . Most menjen gyermekem, Sréter megmutatja a szobáját.

Mikor már elment, a pipázó ajtajában megjelent a kegyelmes úr. Ő mindig váratlanul szokott jönni és menni, mint a kísértet. A dús fehér hajával, a hosszú szakállával és a révedező szemével valamelyik világhírű művészre emlékeztette az embert, az embernek csak nem jutott eszébe, hogy melyikre is.

— Kellemes hangja van a franciának, — mondta a kegyelmes úr.

És azzal már el is tűnt megint. Neki magának is kellemes hangja volt.

*

A kegyelmes asszony szerette a szépet, a lovai drága szerszámot viseltek, a cselédjeinek elsőrangú szabó varrta a libériát és Claudinet is tetőtől-talpig a maga ízlése szerint öltöztette.

— Ez a francia egészen csinos leány, — mondta az asszony, mikor a kisasszony első ízben vette magára az új kosztümöt.

A poroszlói konyha és a hegyi levegő hatása alatt beigazolódott, hogy a mademoiselle nem is fakó, csak némi kreolos aranyzománca van a bőrének.

Eleinte nagyon tartózkodó volt; mint afféle szegény leánynak, már voltak bizonyos élettapasztalatai. Amint azonban észrevette, hogy jóindulat veszi körül, mindjárt melegegdedni és nyílani kezdett. Kitünt, hogy Mademoiselle nagyon mulatságos leány. Valami szertetreméltó parodizáló tehetség volt benne és ha elragadta a jókedve, akkor nem is Pulcinella, hanem Pulcinello finom, kecses szilajsága nyilatkozott meg.

A kegyelmes asszonyt néha úgy megnevettette, hogy le kellett ülniök séta közben.

Minden reggel ketten elgyalogoltak a poroszlói csataemlékig. Az elhagyatott kőoszlop kis domb tetején állott, egypár kilométernyire a kastélytól. Ősrégi hársfasor vezetett oda, rajtuk kívül csak egy-egy nyúl vagy fácánkakas járt a fák alatt. A domb mögött meredek hegylánc zárta el a láthatárt. A hegyek néha kékek, olykor violaszínűek voltak.

— Odáig terjed a mi birtokunk, — mondta a kegyelmes asszony, sétabotjával a hegyekre mutatva.

A párisi leányt meglepte és elragadta a tájkép. Ő eddig azt hitte, hogy szép dolgok csak Franciaországban vannak.

Ha a dombhoz értek, amely alatt szabadságharcosok aludtak, Mademoisellen mindig valami áhítatos komolyság vett erőt. Neki semmi sem imponált annyira, mint a katonai *gloire* és ha valaki azt mondta, hogy

Napoleon nagy hadvezér volt, akkor elpirult örömben, mintha neki mondtak volna bókot.

*

Estebéd után Claudine leült a zongorához. Soha nem mondta, hogy énekelni tud és mindenkit meglepett, midőn kicsi, de kellemes hangon, a párisi énekesnők bájosan affektált modorában dalolni kezdett:

Jeune fillette, Profitez du temps.
La violette Se cueille au printemps.
La la la rirette,
La ri lon lan la.

Mikor elvégezte, a pipázó ajtajában hirtelen megjelent a kegyelmes úr szelid fehér oroszlánfeje.

— Kérem, énekelje ezt még egyszer, — mondta mély orgona-hangján.

Ezentúl a mademoiselle minden este kéretlenül is elénekelt a jeune fillette-t, a kegyelmes úr pedig az alatt egyedül ott ült a homályos pipázóban és révedező szemével elnézett valahová, talán vissza az ifjúságába. Bálint, a kegyelmes úr vadásza, aki nem volt elfoglalva az ebédlőben, ilyenkor rendesen nyitva hagyta a könyvtár ajtaját és a függöny mögé lapulva hallgatta az éneket.

A kegyelmes úrék mostanában jóval később mentek aludni, mint annak előtte. S mialatt az asszony és társalkodónője között esténként vidám és csipős trécselés folyt, a szalon két különböző sarkában két csendes árnyék hallgatta őket: a tanár úr és a titkár úr.

A tanár a kegyelmes úr siketnéma kis unokáját oktatta. Hosszú, esetlen, szomorú ifjú volt. A szeme olyan kicsi és vaksi volt, mintha két vízszintes tollvonással rajzolták volna az arcába. A duzzadt nagy szája

pedig egy nagyon intelligens és nagyon csúnya majomszájra emlékeztetett.

A titkár gömbölyű, alázatos kis tót volt. Senki sem tudta, hogy mi dolga a kegyelmes úr mellett, ő maga tudta legkevésbé. Valami évszázadok óta éhező havasi nemzetségből eredhetett, mert annyit evett, mintha régi mulasztásokat akarna pótolni és mintha tudná, hogy ez a mostani jó állapota úgy sem tarthat sokáig. Ez a zavartan mosolygó ember mindig azon mesterkedett, hogy lehetőleg kevés helyet foglaljon el a házban. Alkalmasint attól félt, hogy ha észreveszik, akkor ki is teszik a szűrét.

Az egész házat, a kertet és a cselédházat is átjárta a finom, forró és édes parfüm, amelyet a párisi leány árasztott. Claudine kissé megmámorosodott a gyöngédségtől, amellyel körülvették és folyton azon volt, hogy újabb híveket hódítson magának.

— A kis francia még az igás lovakkal is kacérkodik, — mondta nevetve a kegyelmes asszony.

Valóban, Claudine mindennap összeszedte a kenyérhulladékokat és elvitte az istállókba, ahol nyerítve köszöntötték négylábú tisztelői.

*

Váratlanul megérkezett az attasé.

A párisi leány tudta, hogy asszonyának bálványozott fia mint tengerésztiszt van beosztva egyik nagykövetséghez és azért némi csalódást érzett, midőn egy szürke utiruhás férfi fogott vele kezét. A kegyelmes asszony elbeszélései szerint az attasénak atléta termetű, ideális szépségű, tüzes, rajongó lovagnak kellett volna lennie, a valóságban azonban korrekt és sima modorú, a kelleténél valamivel szőkébb, hidegszemű ifjú volt.

Az is baj volt, hogy félfejjel kisebb volt, mint amilyen-nek Claudine elképzelte . . .

Vacsoránál azonban az attasénak már sikerült magát rehabilitálnia. Pompásan beszélt a francia nyelvet és mindenről, önmagáról is, könnyed és férfiasan csipős szárkázmusszal nyilatkozott. Az udvari élet fényes külsőségeiről mint magától értetődő, nem is nagyon komolyan veendő dolgokról emlékezett meg. Mademoiselle csendben, tágranyitott szemekkel hallgatta.

Másnap az attasé, aki láthatólag félt a házastól, tenniszezni hívta Claudinet. A kegyelmes asszony egy percig sem tágitott a fia mellől és a kosárszékben ülve nézte őket. A sport hevében a fiatalok igen összebarátkoztak. A barátságuk egyelőre abban nyilatkozott meg, hogy a fiatal úr asztalnál szelid csipősségekkel támadta Claudinet, aki a kegyelmes asszony nagy öröme, elmésen vissza-visszavágott.

Egy hét múlva a komorna, miközben a kegyelmes asszonyt este vetkőztette, vihogva mondta:

— Hallotta már a kegyelmes asszony? . . . Az egész ház nevet rajta; a francia kisasszony bolondul szerelmes a fiatal méltóságos úrba.

Az asszony méregbe jött.

— Miféle cselédtracs ez már megint?

— Bocsanat . . . maga Mademoiselle mondta nekem . . . Tegnap éjjel eljött a szobámba, nem tudtam, hogy mit akar, azt mondta, neki nincs senkije a világon, aztán sírni kezdett, a nyakamba borult és azt kérdezte tőlem, hogy mit gondolok, megengedné-e a kegyelmes asszony, hogy a fiatal úr őt feleségül vegye?

— Nem hittem volna, hogy az az okos leány olyan számár legyen, — mondta a kegyelmes asszony.

A dolog azonban mégis aggasztotta egy kicsit. Másnap szóba hozta a dolgot az attasé előtt.

— Gyerekség, — szólt a fiatal úr. — De azért nem szeretném, ha éreztetné a leánnyal.

— De reménylem, te nem? — kérdezte az aggódó anya.

Az attasé hideg szeme csodálkozva kereste a kegyelmes asszony tekintetét.

— Csak nem gondolja rólam, hogy a maga házában...?

Az asszony megnyugodott. Ez a fiú soha életében nem tett még inkorrekt dolgot. Nem is annyira jó-ságból, mint inkább okosságból. No és aztán: egy fényes fiatal katona, aki abban a miliőben él, ahol az attasé, az nem szorult erre a sárgaképű kis franciára.

A komorna másnap megint tudott ujságot. Hogy a kisasszony fél éjszakán ott sétált a kertben, a fiatal méltóságos ablaka alatt. Sokáig dúdolgatott, de aztán egyszerre elsírta magát és fölszaladt a szobájába. Az éjjeli őr megleste. Mindenki tudja már a házban, mindenki neveti.

Ez már igazán bosszantó volt. Úgy látszik, ez a leány hisztériás?

A kegyelmes asszony megkönnyebbülten lélegzett föl, mikor az attasé táviratot kapott a nagykövetségtől és nyakra-főre csomagolni kezdett.

Claudine nyugodtan fogadta ezt a hírt, mikor azonban estebédhez jött, az arca sárgább volt, mint rendszeren. Este a szalonban francia irodalomról beszéltek és szóba került Victor Hugo is. A leány megjegyezte, hogy édesanyja szerepkönyveiből megtanulta Lucréce

Borgia néhány jelenetét. Az attasé tréfásan ugratni kezdte, hogy szavaljon és Claudine nem is kéréte magát sokáig. A párisi Comédie éneklő modorában recitálta a sötét pompájú, pátétikus verseket. Később, mintha maga is megrészegült volna az ő gyönyörű anyanyelvétől, fölemelte szavát és most már szinte démoni szenvedély vibrált a hangjában. A leány egész testében remegett, a szeme lángolt.

A hallgatói meglepetten néztek össze.

— Ezek a franciák mind született komédiások, — susogta a kegyelmes asszony a fia fülébe.

Az attasé másnap elutazott. Mikor búcsút mondott szüleinek, ott állott a hall zúgában Mademoiselle is.

— Itt hagyom magának a tenniszütőmet, a magácé ügyis nagyon rossz, — mondta neki az attasé.

Kocsiba ült. A párisi leány ott állott az ajtóban, az ajándékba kapott tenniszütővel a kezében.

A kegyelmes asszony okos és jó asszony volt és nem szólt a leánynak arról, amit a komornától hallott. A cselédek is eltiltotta a további pletykáktól. Hát szegényke szerelmes volt. Ezen nincs mit csodálkozni. Ez nem is bűn, csak baj, még pedig a kis francia baja.

*

Ősszel kiújult a kegyelmes úr régi asztmája és a felesége fölvitte egy fővárosi szanatóriumba. A háznép közül csak az egy Srétert vitték magukkal. Claudine is otthon maradt az urakkal, a kulcsárnő felügyelete alatt.

Mikor a kegyelmes asszony a veranda előtt kocsiba szállott, Claudine szeme egyszerre könnyes lett. Lehajolt és kezét csókolt az asszonynak, életében először,

A kegyelmes asszony valami anyai megindulást érzett, magához vonta a leányt és megcsókolta, életében először.

A párisi leány az ideje javát tenniszjátékkal töltötte. Fejébe vette, hogy nagyon jól meg fog tanulni, hadd bámuljon az attasé, ha jövő nyáron megint szabadságra jön.

Azonban a tanár és a titkár, akiket befogott, nagyon ügyetleneknek bizonyultak. Akadt azonban egy jeles partnere, Bálint, a kegyelmes úr vadásza személyében. A vadász labdaszedő gyerek korában tanulta meg ezt a sportot. Bálint egyébként is csinos és ügyes fiú volt, a cselédházban sokat csipdesték a gavalléros hajlamai miatt, s midőn most kihajtott galléru sportingben vágatott a repülő labda után, igazán csak a nadrágján levő zöld posztósáv árulta el, hogy cseléd.

*

A tavasszal az attasé eljegyezte magát.

A menyasszony főrangú árvaleány volt, óriás vagyon örököse. A vénségükben elkorhadt és kiaszott családfák egész erdejének utolsó, vékony hajtása.

Midőn a kegyelmes asszony megkapta a menyasszony arcképét, megijedt. Azt mindig tudta, hogy a fia kemény fegyelem alatt tartja magát és hogy mindent alárendel az ambícióinak, de azt mégsem hitte volna, hogy ilyen asszonyt válasszon párjául. S ha már fotografián is ilyen, milyen lehet az életben?

Május havában szemtől-szembe is meglátta jövendő menyét. A menyasszony egyik rokona kíséretében látogatába jött. Törpe, vézna, szomorú arcú leány volt. Olyan bájtalan, mint egy lekopasztott virágszár. A feje a két válla közt volt, némi rosszakarattal rá lehe-

tett volna fogni, hogy púpos. Egyébként azonban nagyon szerény és szelid teremtés volt és rajongva szeretete a vőlegényét és ez némileg megbékítette a kegyelmes asszonyt.

Claudine hihetetlen arcátlansággal viselkedett a menyasszonnyal szemben. Valami gögös, gúnyoros modort vett föl vele szemben, olykor éppenséggel úgy bánt vele, mint egy Bourbon-hercegnő a kegyvesztett cselédjével.

Ez már több volt a tréfánál és a kegyelmes asszony néhányszor keményen rendreutasította a kisasszonyt. Claudine ilyenkor sírt, inkább dühében, mint bánatában, a következő percben pedig odaállott a szegény menyasszony mellé és kevélyen kifeszítette domború mellét, mintha csak szembetűnőbbé akarná tenni riválisának rútságát. Este azt mondta a komornának, hogy az attasé úrnak nyomorék gyermekei lesznek.

Különben is olyan szokásokat vett föl, mintha megháborodott volna. Az asztalnál nyíltan kacérkodott a titkár úrral, a tanár urat pedig alkonyatkor elvitte sétálni a park bokrai közé. Láthatólag tetszelgett magának a férfiak által körülrajongott démon szerepében.

Sréter úr, a komornyik, egy nap aggodalmas arccal jelentette a kegyelmes asszonynak, hogy a francia kisasszony újabban kalandos éjjeli kirándulásokat rendez. Egyszer Bálinttal, a vadásszal, csónakázott a park taván, a kertész szerint le is vetette a cipőjét és megfüröszttötte a lábát. Egyszer meg éjfélkor kiment a titkár úrral a méneshöz és csikót kért, hogy lovagolhasson a holdvilágban. A számadó persze nem adott neki.

A kegyelmes asszony most már csak a vendégek

távozását várta, hogy szépszerével kitegye Claudinet a házból. De közbe nagy botrány történt. Bálint, a jó-nevelésű vadász és a tanár, a világ legbékésebb tanára, összeverekedtek a hátsó lépcsőn és mindenáron darabokra akarták egymást tépni.

A vallatásból, amelyet a kegyelmes asszony a cselédség körében megejtett, az tünt ki, hogy Bálint rajtakapta a tanárt, mikor az a francia kisasszonnyal csókolódzott. Bálint ebből, mért, mért nem, azt a következtetést vonta le, hogy neki most már meg kell ölnie a tanár urat.

A kegyelmes asszony kimondta a szentenciát: másnap, ha ők a menyasszonnyal látogatóban lesznek a szomszéd birtokosoknál, a kulcsárné ki fogja fizetni Claudinet. Sréter úr pedig kocsiba pakolja és elviszi a vasútra. Menjen ahová akar.

Este már mindenki tudott a párisi leány fejére kimondott ítéletről, csak maga az elítélt nem. Gyanútlanul ült rendes helyén, az asztal végében. A kegyelmes asszony lopva szemmel tartotta. Most vette csak észre, hogy Claudine bájos és üde vonásai eltűntek valami fakó, ijesztően merev álarc mögött, amely olyan volt, mint a halotti maszk.

*

A párisi leány elment, Isten tudja hová. A cselédek azt jelentették az uraságnak, hogy könny nélkül távozott és hogy egy tenniszütőt tartott a kezében.

Azután csend lett és beállott a nagy esőzés. A kastélybeliek megint korábban feküdtek, a cselédek sokat veszekedtek és az urak gyakran unatkoztak.

Utólag még hajmeresztő dolgok sülték ki a francia kisasszonyról. A lakájok, nemcsak Bálint, sokat

mondóan mosolyogtak, ha szóba került a neve . . . Terhelő tanúnak jelentkezett a pincemester is. Ez egy igen mocskos, mérges kis ember volt. Mindig a hordói között bujkált, még vasárnap is. Néha kiment sütkérezni a pincegádor elé, de ha valaki arra jött, rögtön fölcihelődött és legurult megint a barlangjába. Ez a borz-ember most megjelent a kegyelmes asszony előtt és előadta, hogy a francia leány egyszer lejött hozzá a pincébe. Azt mondta neki, hogy régóta érdeklődik már iránta, mert ő csak a komoly férfiakat kedveli és hogy csípjenek be együtt a legerősebb borból. A pincemester természetesen visszautasította az erkölcstelen ajánlatot és erre igen nagyra volt az uraság előtt.

A kegyelmes asszony azonban nem méltatta eléggé a pincemester erényét. Kurtán mondta neki:

— Hallja, menjen a pokolba!

Vacsora után a kegyelmes asszony leült a zongora elé. Az ő okos nagy fiára gondolt, közbe önfeltden kezdte dudolni a jeune fillette-t.

Jeune fillette, Profitez du temps.

La violette Se cueille au printemps,

La la la rirette . . .

A homályos pipázó ajtajában ekkor megjelent a kegyelmes úr nagyszerű és szomorú művészfeje. A felesége vállára tette a kezét. Láthatóan akart neki valamit mondani. De nem mondott semmit, hanem szó nélkül elmerült megint a homályban.

A fiú.

Este hazajövök. A szerb mozgósítás napja . . .
Egy kis nyomást érzek a szívemen; arra a sok vérré
gondolok, ami el fog folyni. Mikor keresztül megyek
a kerten, vidám bömbölést hallok a nyitott ablakból.
Ezt a fiatalos basszushangot már egy-két hónapja nem
hallottam, amióta a fiút, aki orvosnövendék, elvitték
valamelyik vidéki honvédezredhez, — „harcászati ki-
képzés“ céljából. Azóta nem igen vettem hírét. Mert
ő már olyan: egy hétig mindennap ír, azután két hó-
napra elfelejti, hogy egyáltalában család is van a vi-
lágban.

Az üvegajtón már látom. A csukaszürke egyen-
ruhájában vékonyan és peckesen áll a szoba közepén,
a karabélyomat tartja a kezében — vajjon hol találta
meg? — és keményen zökkenő fegyverfogásokat mu-
tat be a háznépeknek, miközben harsogó kommandó-
szavakkal remegteti meg a csillár kristályait. Kinyi-
tom az ajtót és ő hirtelen lábhoz ereszti a karabélyt. A
szeme ragyog, az arca csupa mosoly, csupa boldogság,
csupa mámor, — azt mondja: Háború!

Most már csak velem van dolga; a háború végre is olyan dolog, amit a férfiaknak kell megbeszélniök maguk közt.

Amióta nem láttam, megférfrasodott, megkeményedett, vállban szélesebb lett, de az arca még a régi iskolásfiú-arc. Mértéktelenül tud mulatni minden semmi-ségen, közbe hirtelenül, minden átmenet nélkül elkomolyodik, restelvén saját gyermekes jókedvét.

— Titeket is mozgósítottak? — kérdezem tőlem telhető közömbösséggel.

Mintha az volna a világon a legtermészetesebb dolog, hogy az ember kis öccse, a család egyetlen fia, balkáni komitácsikkal menjen szuronyhegyre.

— Tegnapelőtt jött a parancs . . . Az éjjel feljöttünk, mert a mi ezredünket Pesten szerelik . . . Holnap reggel indulunk. Az éjjel szabad itt hálnom, a százados úr megengedte, csak reggeli hatkor kell jelentkezni a kaszárnyában.

Ezt komoly arccal mondja. Aztán egyszerre valami furcsa, halk ujjongás tör ki belőle, majdnem olyan, mint a fecskefiók hangja — megint azt mondja: Háború!

— Örülsz a háborúnak? — kérdezem.

Ég felé emeli a szemét. Olyan édes izgalomban, olyan lázas várakozásban van, mint a kisleány az első bálja előtt.

— Jaj, csak közbe ne jöjjön valami! Amilyen pechem van, még közbejön valami!

— Ugyan, mi jöhetne közbe?

— Pasics meggondolhatná magát . . . Vagy teszem, én kifecamíthatnám a lábamat.

Ettől az ötlettől megijed. Hamar megkopogtatja az asztalt, háromszor; ez azt jelenti: unberufen!

Most veszem csak észre, hogy két csillag van a gallérján.

— Hát te káplár vagy?

— A százados úr mondta, hogy fölterjesztett. Holnap megjön az előléptetésem az ezredparancssal. A dolog egészen biztos és én bátran fölvarrhattam a csillagokat.

Egy ujdonatúj, kurta kis angolpipát vesz ki a zsebéből.

— Szabad rágyújtanom?

Buzgón szívja, a pipa azonban gyötrődve ég, alkalmasint rosszúl tömte meg. Egy ideig csak viaskodik vele, aztán megint a zsebébe teszi és a figyelme egy csokoládés skatulya felé fordul. Mert a csokoládét szenvedélyesen szereti.

Most veszem csak észre, hogy tetőtől-talpig komiszruhába van öltöztetve. Semmi extra. A lábára különben nagyon kényes — egypárszor meg is ijesztette a családját főúri suszterszámláival — de most tüntetve mutogatja óriás, sárga komiszbakkancsait. A háború új divatot hozott, a fiúk most már nem elegáns, hanem férfias benyomást akarnak tenni.

— Ugye, remek egyenruhánk van? — kérdezi büszkén és boldogan. — A legfinomabb turistakelme, meleg és könnyű... És a bőrszíjaink! Csupa ujdonat új dolgot kaptunk a magazinokból. És a fegyvereink! Nincs jobb puska, mint a Mannlicher. A németek is bevallják, hogy ez a legjobb puska, pedig ők értenek hozzá. Aki ötszáz lépésről elhibázza a félalakot, annak már vaksinak kell lennie.

Egy csomó kis kartonlapot halász ki a mellső zsebéből. Ezek az ő céllovó *találat*-jai. Nagyon büszke a *találat*jaira.

Fel-alá jár a szobában és izgatott jókedvvel fecseg.

— A legényeink — óh, ha látnád őket, — micsoda pompás legénység! Hiába, csak nincs párja a magyar bakának! De a sváb is nagyon jó katona és a bunyevác is... Mert a mi ezredünkben mind a három fajtából van... Én azt hiszem, hogy a honvédség sokkal különb, mint a közös hadsereg. Parádézni jobban tudnak a közősek, de a mi harcászati kiképzésünk jobb. Ezt katonai szakértők is mondják... Ami honvédtisztikarunk elsőrangú! Ha rohamra megy a rajvonal, ők mindig elől vannak. Igaz, hogy eddig csak gyakorlatozás közben láttam őket, de biztosra veszem, hogy a csatában is elől lesznek... Sokszor haragudtam rájuk, mert némelyikük igen goromba az önkéntesekkel, de most belátom, hogy nekik volt igazuk, mert udvariaskodással nem lehet harcászatiilag kiképezni az embereket...

Ezt a fiút a háború híre olyan boldoggá tette, hogy most keblére ölelné az egész világot, nemcsak a szigorú tisztjeit, hanem még Pasics urat is, pedig azt egyébként ugyancsak nem szereti.

Később a zongorához ül és a kedvenc dalát kezdi verni, a marseillaise-t. De azután eszébe jut, hogy ez francia nóta és hirtelen átsap a Wacht am Rhein-ba. Ezt azonban nem igen tudja és végül is egy szép, szomorú magyar nótánál állapodik meg. Most abba hagyja a játékot.

— Bácsi kérem, tulajdonképpen mit csinál az ember, ha asszonyok lövöldöznek reá? Mert Szerbiában ez is megeshetik.

— Bizony, háborúban nem sokat teketóriázik az ember.

A fiú tágranyitott szemekkel bámul reám.

— Node mégis asszonyok! — mondja halkan.

Majd hozzát teszi:

— Nem megölni, hanem nyakonütni kell az olyan hársziát. A nyaklevest bizony megérdemli.

És most már egy hetyke bakanótába kezd, amely magyar konfidenciával emlékszik meg Ferenc Jóskáról.

*

Másnap kimentünk a józsefvárosi pályaudvarra. Egypár ezer fölpántlikázott és fölvirágzott csukaszürke legény rakódott példás rendben. A fiú ott várt meg a bejáratnál. Kissé levert volt. Tegnap két csillag pompázott a gallérján, most azonban csak egy szégyenkezett rajta.

— Ilyen még nem történt velem! — mondta bosszúsan. — A százados úr tizedesnek terjesztett föl, az ezredes úr azonban csak örvezetőnek nevezett ki. Le kellett megint vennem az egyik csillagot és most itt van a zsebemben . . . Reményilem azonban, hogy nemsokára mégis tizedes leszek. Háborúban gyors az előmenetel.

A legénység már megszállotta a kocsikat. A perronon már csak az önkéntesek állottak. Búcsúzó közönség alig volt, az ezred idegen a fővárosban. A hosszú vonat elejéhez és végéhez egy-egy nyitott kocsit csatoltak.

— Ott vannak a mesterlövők és a géppuskások, ha repülőgépek támadnák meg a vonatot, — magyarázta nekem a fiú.

A fantasztikus reménység, hogy bombavető aeroplánok üldözhetnék a vonatjukat, láthatólag igen kellemesen érintette az önkénteseket.

Egy kis zsidó önkéntes, aki elkésve érkezett, izgatottan futott végig a perronon.

— Hol van az önkéntesek kocsija? — kérdezte.

— Hát van külön önkéntesi kocsi? — kérdezték vissza a többiek.

— Tegnap hallottam, hogy lesz egy külön másodosztályú kocsi.

Ez a hír nagy izgalomba ejtette a társaságot. A dolog különben valószínű és természetes volt. Rögtön az önkéntes-kocsi keresésére indultak. Végül rájuk szólt egy tiszt.

— Ne mászkáljanak már annyit, hanem szálljanak fel.

— Hová?

— A legénységhez.

Hát mégis csak fel kellett cihelődniök a hat ló vagy harminchat ember-kocsikba.

A fiú különben hamar megvigasztalódott.

— Egészen mulatságos utazás lesz, — mondta és megint elővette az angol pipáját.

Indulás előtt még kérdezett tőlem valamit.

— Melyik fürdőben fogjátok az idei nyarat tölteni?

Csodálkozva néztem reá.

— Csak nem képezed, hogy kedvünk van fürdőbe menni, mikor ti a szerbekkel verekesztek?

Most meg a fiú nézett reám csodálkozva.

— Ez szép tőletek! — mondta halkan.

Határozottan meg volt indulva. A gondolat, hogy mi az idén nem fogunk fürdőbe menni, elérzékenyítette.

A vonat megindult. Egy kis öreg ember, aki mellettem állott, odakiáltotta valamelyik katonának, hogy a viszontlátásra! Egy másik baka meglegette a sapkáját és hálásan kiáltotta vissza: köszönjük szépen!

A kis öreg most már a következő kocsinak is azt mondta, hogy a viszontlátásra, azután az az ötlete támadhatott, hogy az ő kívánságának valami babonás ereje lehet, mert nem merte abbahagyni, hanem végigvárta az egész hosszú vonatot és minden egyes kocsinak azt mondta: a viszontlátásra!

Künn, a pályaudvar előtt, megint összetalálkoztunk a kis öreg emberrel. Egy tarka nagy zsebkendő volt a kezében és keservesen sírt.

*

Olykor sűrűn érkeznek a rózsaszínű levelezőlapok a harctérről, olykor elmaradoznak egy-egy hétre. Egyszer azt írta a fiú, hogy címezzük tizedesnek, hiszen megírta már egypár nappal ezelőtt, hogy megkapta a másik csillagot is.

Tíz napig megint nem jött róla hír. Ma két rózsaszínű lapot is hozott a posta. Az egyiken azt írta, hogy öt éjszakán át szakadó esőben aludt, de azért egészséges és jókedvű. A másik lapján arról értesít, hogy fölterjesztették őrmesternek és hogy ennek az örömére ma meg fog mosakodni.

Eddig van. A jó Isten, akit ma megint oly sokat emlegetnek ebben az országban, segítsen tovább.

Az idén nem lesz karácsony.

Az idén nekünk nem lesz karácsonyunk.

December huszonnegyedike szürke napunk lesz, amelyen lehetőleg észrevétlenül szeretnénk átsiklani. Ezúttal nemcsak mi, hanem mások is félve tekintenek a szent este elé. Napközben alkalmasint otthon maradunk, hogy ne lássunk az utcán csomagokkal megrakott embereket és az izgalomtól kipirult arcú gyermekeket. A szentestén pedig korábban vonulunk a szobánkba, hogy alvás vagy olvasás ürügye alatt egyedül lehessünk a gondolatainkkal.

De hiszen úgyis tudom, hiába menekülünk-szök-dösünk egymás elől, gondolataiban mégis csak együtt lesz megint az egész atyafiság és mindannyiunk emlékezetében meg fog jelenni a szülei ház nagy ebédlőjének enyhén ragyogó képe, ahol annyi karácsonyestén gyulladtak ki a jószagú gyertyák és ahol két esztendővel ezelőtt még olyan gondtalanul zsibongtak a kis és nagy gyermekek, mintha legalább is még ezer boldog karácsony este állana előttünk.

Az idén hideg és sötét marad a nagy ebédlő, mert

az, akinek ünneplő kedve fénybe tudná borítani az egész házat, nem lesz otthon. Szeptember 24-ikén, sötét hajnalon, puskalövés csattant el Volhíniában és egy símaképű, nyulánk zászlós halk jajszóval térdre roskadt. Tíz perccel később, a mikor a honvédek már szuronyrohammal nyomták vissza a támadó ellenséget, egy fényes szempár örökre lecsukódott, egy forró gyermekszív pedig megszűnt dobogni.

Ezért nem lesz nálunk karácsony.

*

Kezemben a toll; hadd emeljek szerény emléket egy magyar ifjúnak.

Ökölnyi gyerkőc korában az én keresztfiam egyszer már keresztül surrant az irodalmon, némi meleg derűtséget keltvén a földszinten, mint a szinpadra tévedt cica. Akkoriban hónapokig kalandoztunk együtt az Adrián és a Jóni-tengeren — *Szelek szárnyán*, — jókedvűen és elszántan, gondok és vágyak nélkül. Most tudom csak, mióta az adriai nap leáldozott, hogy mi csoda tündöklő vakáció volt az.

A tenger kristálypadlatú gyermekszobává lett, a játszópajtások Eolus fiai és Nereus leányai voltak. Most is hallom még az elragadtatás és a meglepetés vékonyhangú gyereksikoltását, mely a tenger csodáit köszöntötte. Megint látom a kemény és önérzetes kis kölyköt, fehér sapkával, csíkos trikóingben, mezítláb, amint végighasal a hajófödélzeten és elmélyedve szuszog a nagy tengerésmappa fölött.

A déli nap hevében négerpurdévá sült. A füle akkoriban kissé elállott a kerek fejétől, a nagy szemében pedig állandóan izgatott kíváncsiság ragyogott... Hihetetlen, hogy milyen kíváncsi volt! Olykor csak-

úgy bugyborékolts belőle a sok kérdés. Mindent akart tudni, mindent, ami a földön és a vízen, a felhők fölött és a tenger fenekén történik.

Minden érdekelte és mindenkit szeretett. A szüleit imádta, a nagyanyjáért éppenséggel rajongott, a kis húgait fölényes lovagiassággal környékezte, bár a pénzüket rendszerint elkérte. Hozzám valami különös, komoly, majdnem férfias vonzalom fűzte a nyolcesztendőös gyereket. De távoli kikötők facchinoi és matrózinasai között is találkoztak rokonlelkek, akikről még évek múlva is megemlékezett. És igen kiváló hely jutott az ő forró gyermekszívében az ember titokzatos, kiskorú testvérének, az állatnak. Tulajdonképpen ez volt életének nagy szerelme, amelyből sohasem józanodott ki teljesen.

Gyűjteni és tenyészteni! Otthon, a szülei házálaiban és dúcaiban geometriai progresszió szerint szaporodtak a tengeri malacok és a fehér patkányok és ha a keresztfiamon állott volna, ő benépesítette volna velük a földgolyót.

A későbbi években ritkábban láttuk egymást. (Az ember mindig azt hiszi, hogy ráér még.) Jóformán csak a szent estéken találkoztunk, mikor az egész atyafiság össze szokott gyülekezni a mi délvidéki kis városunkban, ott lenni a hegyek alján.

Akkoriban ő már elszántan csetlett-botlott a kamaszévek göröngyös útján. Otthon panasz volt ellene, hogy semmit sem tanul, bár minden bizonyítványa tiszta jeles volt. És panasz volt, hogy sokat disputál. Nagy raisonneur volt és az alsó réalban már minden kérdésről megvolt a maga különvéleménye, amelyet elszántan, szívósan és bőbeszédűen megvédett. Valami Don Quijote-hajlam is fejlődött benne és nem volt az

az üldözött igazság, amely nem számíthatott volna az ő lovagi pengéjére. Olykor gyanúba vettem, hogy az összes kisdíákokkal a proletár-szolidaritás egy neme fűzi össze „a nagyok” osztályuralmával szemben.

De még a felső reálban is szenvedélyes állatbarát maradt. Karácsonyra mindig „valami eleven ajándékot” kívánt magának. Lehet póstagalamb, aranyhal, nyúl, kaméleon, énekes madár, teknősbéka, fülesbagoly, — akármi, csak éljen és szaporodjék!

Karácsony estéjén, mikor már szétosztották az ajándékokat, a zongora tetején még nagy csomagpiramis maradt vissza. A tombola-nyeremények! A hagyományos családi tombolát ő rendezte, miközben vakmerően irányította a szerencsét. Az irányításra szükség is volt, mert a nagymamának meg kellett nyernie saját elvesztett pápaszemét, a kis kuzinnak pedig, aki gyémántfülbevalókról álmodott, diónyi csilárkristályokat kellett nyernie. Magam előtt látom a gyermeket, amint kaján szolgálatkészséggel vágat a zongorához és hozza a nyereménytárgyakat.

Most már beszélhetek róla, nem kell attól tartanom, amitől pedig életében olyan nagyon féltettük, hogy „elbízsa magát”.

Szép, tiszta és büszke fiú lett belőle, mire fölkerült az egyetemre. Nem hinném, hogy életében egyszer is tudva hazudott volna. Hihetetlenül le tudott nézni mindent, amit mocskosnak és kicsinyesnek ítélt. A szeme azonban még a régi kerek, nagy és naiv gyerek szem maradt és izgatottan ragyogott bele a világba, amelyre olyan kíváncsi volt és amelyből még olyan keveset látott.

És jött a háború.

Soha semmiféle karácsonyi ajándéknak nem örült

még annyira, mint a szerb hadüzenetnek. Úgy érezte, hogy ez a magyarság szent tavasza lesz és az én szememben az ő lelkesedése marad ennek a véres tavasznak egyik legköltőibb virága.

Szinte meghatotta a gondolat, hogy milyen nagy tisztességben lesz neki része: harcolni fog a hazáért. Ugyanazért a hazáért, amelyért Hunyadi, Zrinyi és Rákóczi katonái harcoltak... Ismételte magában a *háború* szót és megmámorosodott annak titokzatos hangzásától. Bevallotta, hogy éjjel néha fölébreszti a nagy boldogság, olyankor gondolkozni kezd, hogy minek is örül ő olyan nagyon és mire eszébe jut a háború, boldogan visszasülyed megint gyermekálmainak puha mélységeibe.

Mint a 30-ik honvédezred önkéntese vonúlt hadba.

Végigküzdötte az első szerb hadjáratot és közbe hadapródjelölt lett. A jónevelésű fiú pontosságával írta tábori lapjait, csókoltatta a nénik és bácsik kezét, és közben mindinkább növekedő tisztelet hangján emlékezett meg a szerb hadseregről. Ő mindent és mindenkit szeretett és természetes volt, hogy előbb-utóbb meg fogja szeretni az ellenséget is.

A Potiorek-féle visszavonulás után elmaradtak a lapjai. Mi akkor visszafojtott lélegzettel lestük a postás lépteit. Azután jött egy furcsán fogalmazott, remegő kézzel írott üzenet, hogy ő most hosszabb ideig nem fog írni, de azért ne aggódjunk, nincs semmi baja, csak sok a dolga.

Világos volt, hogy titkol valamit. Lesiettem a balkáni hadsereghez és az ezredénél megtudtam, hogy a gyerekünket tifuszbetegen elhagyták valahol, de hogy hol, azt a nagy zűrzavarban nem sikerült megtudnom.

Nem fogom elfelejteni az utat, amit Szilveszter estéjén a Fruska Góran keresztül megtettem. Mondják, hogy a vidék ott nagyon szép, nekem azonban a holdvilágos téli éjszakán olyan hidegnek, szomorúnak és reménytelennek tetszett, mintha egy kihült planéta vulkánjai között bolyonganék. Most már tudtam, hogy mit titkol a fiú.

Végül mégis megtaláltam egyik szlavóniai kórházban. Mi lett a mi pompás gyerekünköl! Csontvázza aszottan, idegen arccal, ködös szemmel feküdt ágyán.

— Most már minden jól van! — mondta fáradt mártirmosollyal.

Pedig dehogy volt minden jól! Kétszer esett recidívába és az orvosok kétszer mondtak le ifjú életéről. Heteken át usztatta magával a láz örvénylő sodra, végül mégis sikerült fölkapaszkodnia az élet szilárd partjára.

Mint üdülő-beteg az én budai kis házamban lakott és ha otthon voltam, egy pillanatra sem tágitott mellőlem. A betegsége óta az egész gyerek megváltozott. Komolyabb és szelidebb lett. A nagy raisonneur nem akart többet disputálni. Bármit mondtam is, nekem mindig igazam volt. Sőt visszatért régebbi vitáinkra is, csak azért, hogy utólag igazat adhasson nekem.

Egy nap váratlanul kijelentette, hogy vissza akar menni a harctérre. Ő nem fog itthon maradni a „szimulánsok“ közt... Magyarország élethalál-harcát vívja, — ki legyen ott, ha ő nem?

A dolog nem látszott olyan egyszerűnek, mint hinné az ember. Mint orvosnövendéket egyik fővárosi kórházba osztották be szolgálattételre és a főlebbvalói nem akarták elbocsájtani. Ez az akadály valósággal

beteggé tette. Mogorva lett, nem aludt, lefogyott. Ugy vágyódott az orosz harctérre, mintha angyalok szólítanak oda ezüst trombitákkal. Mintha valami nagy boldogság várakoznék reá a sötét volhiniai égbolt alatt.

Szenvedélyes energiával és kökemény elszántsággal vitte keresztül akaratát. Addig járt, könyörgött és ravaszkodott, míg végül megtalálta a szabadulás módját. Formaszerint lemondott az orvosnövendék jogairól és bevonult fegyveres szolgálatra.

Mikor megjött a hír, hogy a menetzászlóalj indulóban van, megint hallottam tőle gyerekkorának vékonyhangú örömkialtását. Nagy kapkodva még rendet próbált csinálni a civilholmija között. Katonás kicsinyléssel turkált megszámlálhatatlan nyakkendői között.

— Ha elesem, ezeket rád tesztálom, — mondta nekem.

Rettenetes dolgok történhettek szeptember havában az égő falvak tüzétől pirosuló Volhíniában. A tábori levelezőlapok katonásan fanyar humora mögött komor és tragikus képek lappangtak. A legényét mellőzték... A podgyászát elvesztette, — a tengerészlátcsövet is, melyet kölcsön kért tőlem és ezért töredelmesen bocsánatot is kért... A parancsnoka kitüntetésre ajánlotta, — óh, csak jöjjön az a kitüntetés, hamar, hamar! Utolsó levelezőlapján téli ruhát és csokoládét kért, — a kozákok nem fogják megtudni, hogy a zászlós úr milyen szenvedélyesen szereti a tejes csokoládét, — végül még ezt írta: Vigyázz, kérlek, *Kislányra*. *Kislány* a hosszúszőrű kis szukám, melyet nagyon szeretett.

Október 1-én elvittem a téliruhát és a csokoládét a pótzászlóalj budapesti irodájába. Az őrmester elolvasta a címet.

— Ezt a csomagot nem vehetem át.

— Miért nem?

— A zászlós úr elesett.

Elesett. A mi kis Euphorionunk föllendült, elszállott, lángot vetett és elégett saját lelkesedésének tüzeiben.

Több főlebbvalója írt nekem. Az egyik:

„... a Smordva község mellett vívott nehéz, rettetes harcunkban, mell-mell ellen küzdve, orosz golyótól találva meghalt. Hős volt, kire valamennyien büszkeséggel tekintettünk mindig, vitéz volt és bátor, ki példaként ragyogott bajtársai előtt...”

Egy katona hősi halált halt. A fajgalambok pedig, amelyeket kisdíák korában tenyésztett, még ma is ott turbékolnak a szülei ház ereszén.

Én pedig nyakkendőket örökölttem...

*

Mielőtt elment, gyerekes kandisággal kérdezte, hogy hazahozatjuk-e, ha el találna élni?

Igen, kedves kis pajtásom, haza fogunk hozni. Magunk megyünk el érted. Abban a földben fogsz pihenni, amelyet olyan romantikus rajongással szeretél és amelyet drágábbá tett az utódok előtt a te forró véred hullása is.

És meglátod, lesz nekünk még szép karácsonyesténk. Majd akkor, ha megint összetalálkozik az egész atyafiság a délvidéki kis városban, ott lenn a hegyek alján. Együtt lesz a nagy család, mindenki, aki egész férfi és igazi nő volt. És talán módját ejthetjük, hogy velünk lehessen a Kislány-kutya is. Megérdemli, mert bár együgyű kis szuka, a szívében mégis nemes és önzetlen ösztönök rügyeznek és borús napokban hűsége-

sen kitartott mellettünk. És azon a hétszer szent karácsonyestén kigyulladnak a mi aranygyömlöccsel ékes fánkon a gyertyák. Sőt talán tombola is lesz. Úgy képelem, hogy mindenki meg fogja nyerni azt, amire legjobban vágyódott életében. Az első nyeremény a tiéd lesz és ha kibontod a kis csomagot, megtalálod benne az arany és az ezüst vitézségi érmet. Az ezreded küldte el nekünk két hónappal a te távozásod után.

Lesz nekünk még szentesténk. Addig azonban csak maradjon homályban a nagy ebédlő.

kará-
ékes
y kép-
amire
ény a
alálod
zreded
án.
onban

TARTALOM.

	Oldal
Az idei rózsák	5
Tűz a pusztában	10
Az utolsó villamos-kocsi	83
A hadiárva	90
Az őserdőben	103
A fekete küszöb	113
Öt órakor	125
A tábornok leánya	132
Hősi rege	139
A gyöngeszivű király	146
A párisi leány	151
A fiú	163
Az idén nem lesz karácsony	170

HERCZEG FERENC SZINMŰVEI:

	Fűzve K
Kék róka. Színjáték 3 felvonásban	2.80
Az ezredes. Vigjáték 3 felvonásban . . .	2.50
Éva boszorkány. Színjáték 3 felv.	2.50
A kivándorló. Színmű 4 felvonásban	2.50
A dolovai nábob leánya. Színmű 5 felv. . .	2.50
A három testőr. Bohózat 3 felvonásb. . .	2.50
Az első vihar. Színmű 4 felvonásban . .	2.50
Honthyháza. Színmű 3 felvonásban	2.50
Ócskay brigadéros. Tört. színmű 4 felv. . .	2.50
Balatoni rege. Regényes színját. 4 felv. . .	2.50
Kéz kezét mos. Vigjáték 3 felvonásban . .	2.50
Bizánc. Színmű 3 felvonásban	2.50
Déryné ifjasszony. Színjáték 3 felv. . . .	2.50

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI BUDAPEST

Az arany hegedű

Regény

Harmadik kiadás

Irta Herczeg Ferenc

Füzve 4 kor. 80 fill.

Az arany hegedűről megjelent ismertetésekből:

A HÉT: Herczeg Ferenc ismeri a nők lelkét, tudja legtitkosabb gondolataikat, egészen a szív mélyéről feltörő ösztönökig, melyek, ha tudatossá lesznek, a Freud-féle igazságok megdöbbentő erejével bírnak. Az Arató István Kató asszonya öt évig fürdött a férje lelkének fényében. Az író finom éleslátással boncolta szét ezt az alakot azokra a különböző Katákra, a pajkos gyerektől a hivatalos professzornéig, amelyek együttvéve az egyéniség hiányát és a jelentéktelenséget mutatják.

AZ UJSÁG: Herczeg Ferenc művei az életből sarjadjanak, de nem futnak az életnek szintjén, hanem föléje emelkednek könnyed és biztos technikájú, de mindenekfölött izléses épület gyanánt. Az épületeit az emberismeret, a megfigyelés kockaköveiből rakja össze és díszekül gyönyörű hangulatokat, finom szimbolumokat és költői erejű leírásokat alkalmaz. Kölesönöz az élettől, de többet ad neki.

BUDAPESTI HIRLAP: A regény finomművű analitikus munka, amilyen csak a legnagyobbak tollából került és Herczeg Ferenc irodalmi termésének legjavából való. A legnagyobb analitikus írók erejével eleveníti meg az ingatag, nem kiforrott, báblelkű asszony pszichéjét és meseteri módon vonultatja végig előttünk minden rezdülését.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPEST

A HÉT SVÁB

REGÉNY

MÁSODIK KIADÁS

IRTA: HERCZEG FERENC

Füzve.. .. 4 korona

A könyvről megjelent ismertetésekből:

PESTI HIRLAP: 1848-ban Versec volt az egyik fókusa az osztrák-szerb örületnek, a lakosság szerb nemzetiségű része révén, és akik oltogatni próbálták, lándzsát törve a magyar állameszme mellett, a verseci lakosság másik része: a svábok voltak, élükön a hét svábbal. Ebből a szempontból külön izgalmas érdekességgé a regény.

PESTER LLOYD: Herczeg Ferenc regénye »A hét sváb« derűs és fájdalmas húrokat remegtet meg bennünk, mert egy darab dicsőséges magyar história támad föl benne, a Bánátnak, e, délmagyarországi viharfészeknek 1848/49-iki históriája. A multbeli páthosz és fájdalom, szerelem és kétségbeesés ragad meg minket is, mintha csak azoknak sorsáról volna szó, akik ma szeretnek és szenvednek és meghalnak.

A VILÁG: Herczeg, kit hűs és biztos írásművészete távoltart az általánosságoktól, a lélektan nehezebb végét ragadja meg és lépésről-lépésre mutatja be, mint sodródni ezek a higgadt polgárok a forradalomba.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPEST

KÉK RÓKA

Színjáték 3 felvonásban.

ÖTÖDIK KIADÁS.

IRTA: HERCZEG FERENC.

Füzve 2 kor. 80 fill.

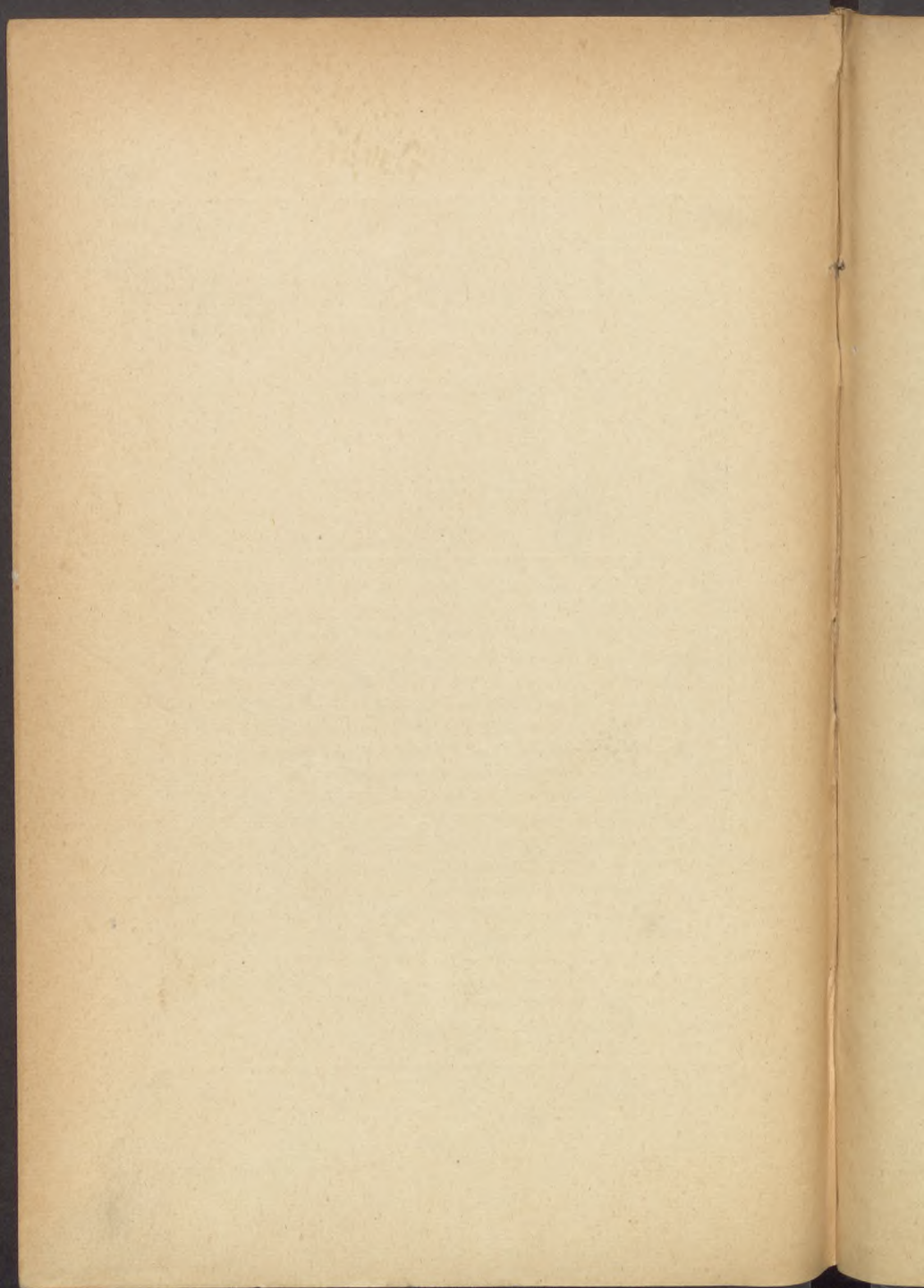
A kék rókáról megjelent ismertetésekből:

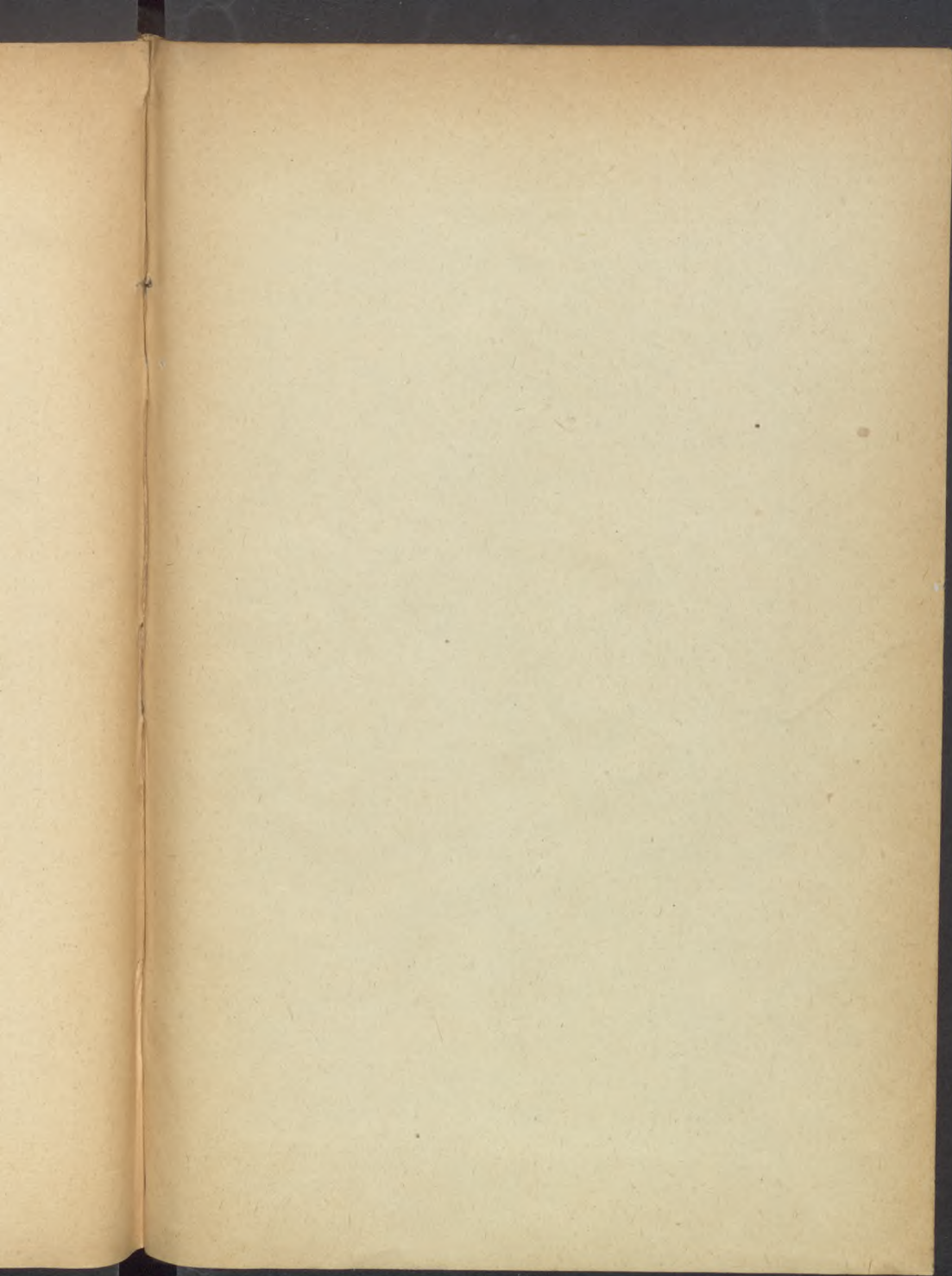
AZ EST: A »Kék róka« az emberismeret, a mélyre-
látás a felsőbbes életbölcselet és a játékos képzelet
elsőrangú munkája. Herczeg Ferencnek már sok nagy
sikere volt a színpadon is, de erő, frissesség, pazar és
gyújtó elmesség dolgában a »Kék róka« minden eddig
írt színművét meghaladja. Egyáltalán a legszebb és leg-
érdekesebb munkái közé tartozik. (Ambrus Zoltán.)

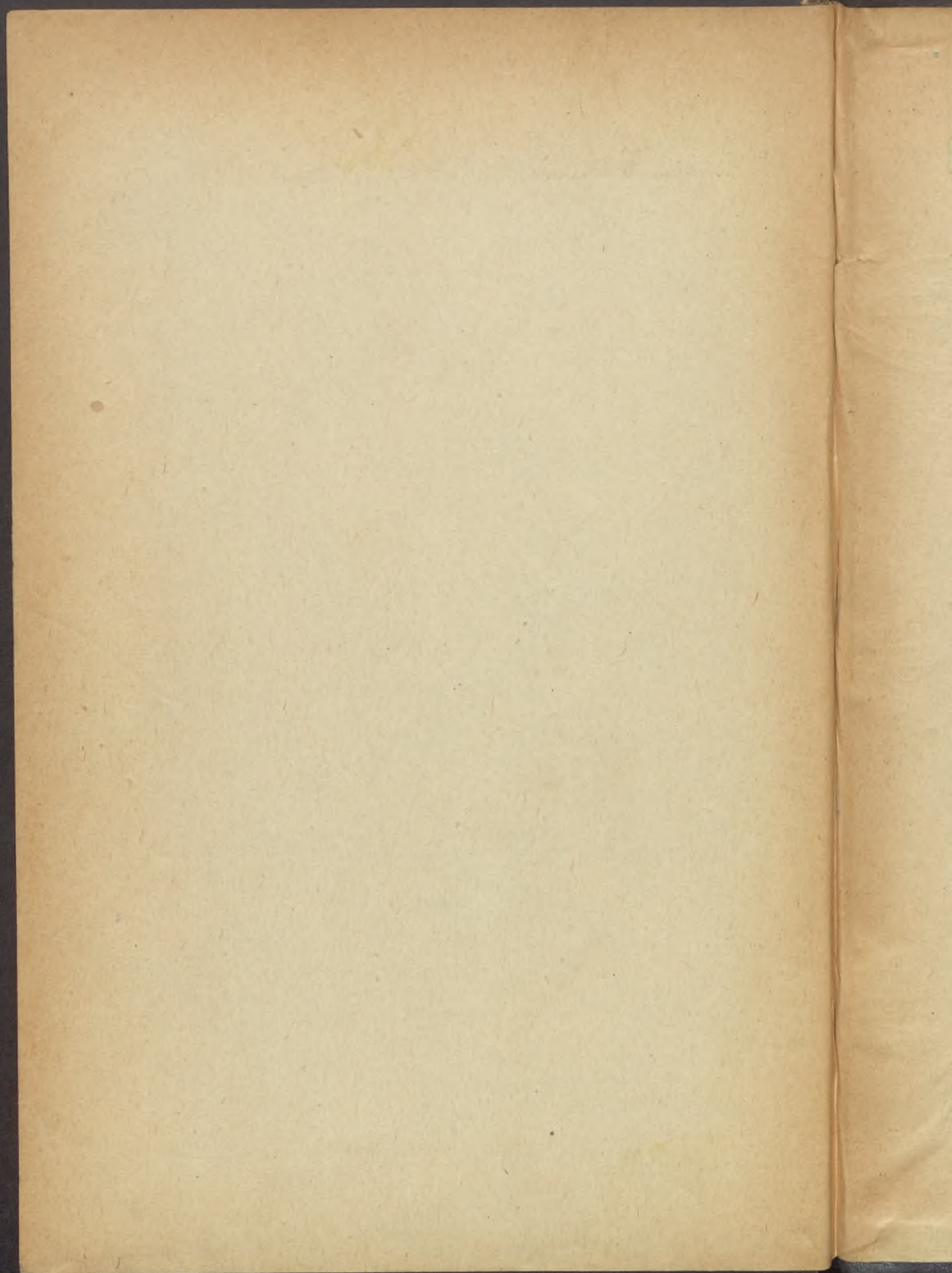
PESTER LLOYD: E mű Herczeg alkotásainak leg-
jobbjai közül való, talán éppen a legjobbja, ezt azon-
ban nem szívesen írjuk le, mert hisz többi műveit is
szeretjük. Immár annyira ura lett a technikának, hogy
megengedheti magának a legnagyobb egyszerűséget,
persze nem az együgyűség és a szegénység egyszerű-
ségét. (Alexander Bernát.)

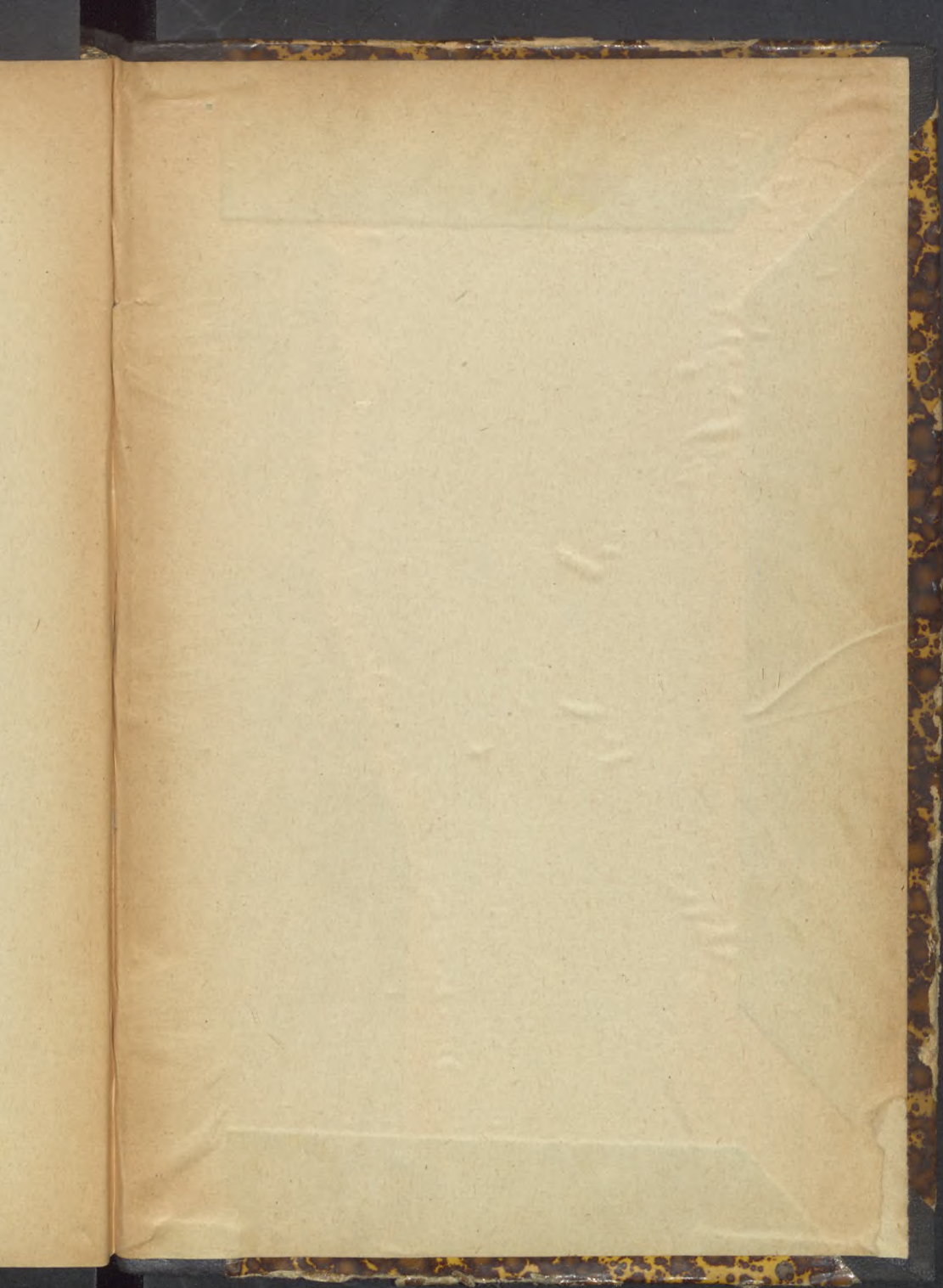
PESTI HIRLAP: Irodalmi eseménynek kell nevezni
a Vígsházban Herczeg Ferenc új drámáját, a »Kék
rókát«. Az ügyes darabok sikeres gyártása mellett végre
született egy jó dráma, amelyben igazi lelki gyönyörű-
sége telik mindazoknak, kik irodalmat keresnek a
színpadon. (Porzsolt Kálmán.)

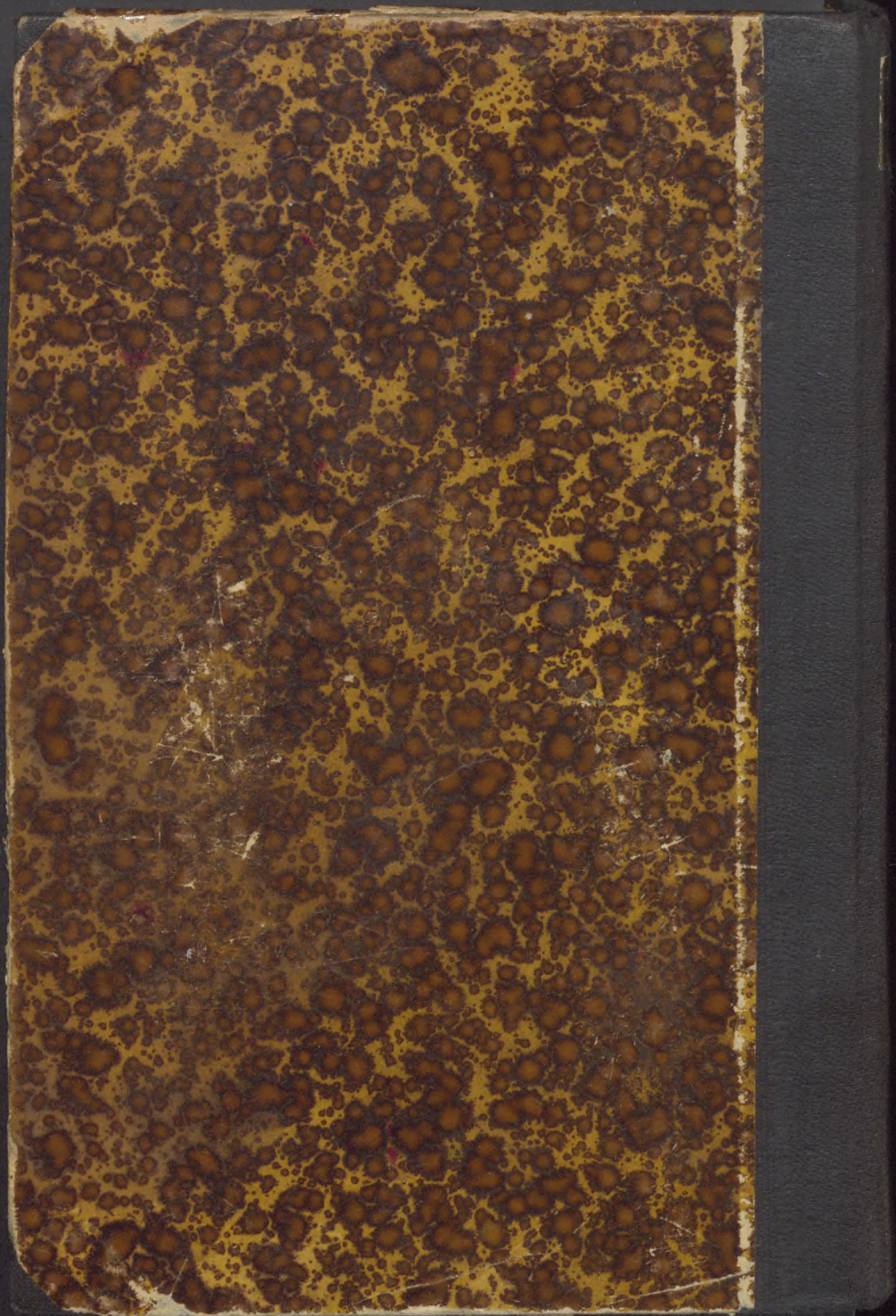
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPEST

88807

HERCZEG

TÚZ A
PUSZTÁBAN

N. M.